

A kínai orvoslás magyarországi oktatásának vizsgálata a képzések tanterveinek összehasonlításával

Doktori értekezés

Oravecz Márk

Semmelweis Egyetem
Patológiai tudományok Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Mészáros Judit CSc, professor emerita

Hivatalos bírálók: Dr. , egyetemi tanár

Dr. P. Szabó Sándor PhD, egyetemi docens

Szigorlati bizottság elnöke: Dr. Forgács Iván CSc, professor emeritus

Szigorlati bizottság tagjai: Dr. Erdősi Erika PhD, főiskolai docens

Dr. Baji Ildikó PhD, főiskolai docens

Budapest

2018

Tartalomjegyzék

Táblázatok jegyzéke.....	3
Rövidítések jegyzéke.....	4
1. Bevezetés	7
1.1. A hagyományos kínai orvoslás meghatározása	7
1.1.1 A kínai orvoslás meghatározása a „hagyományos kínai orvoslás” elnevezés vizsgálatán keresztül.....	7
1.1.2. A hagyományos kínai orvoslás ismeretrendszerének meghatározása.....	10
1.1.3 A hagyományos kínai orvoslás terápiás és prevenciós eljárásai.....	15
1.1.4. A hagyományos kínai orvoslás és a modern orvostudomány kapcsolata a mai gyakorlatban.....	17
1.2. A hagyományos kínai orvostudomány bemutatása	22
1.2.1. A hagyományos kínai orvostudomány történelmi áttekintése.....	22
1.2.2 A kínai orvoslás modern felsőfokú képzési rendszerének bemutatása.....	39
1.2.2.1. A HKO felsőoktatás bemutatása.....	39
1.2.2.2. A felsőfokú hagyományos kínai orvosi alapképzés követelményrendszere.....	41
1.2.2.3. A HKO felsőfokú alapképzésének tantárgyi struktúrája és az egyes tantárgyak követelményei..	44
1.2.3. Hagyományos kínai orvosok engedélyeztetése, praxisa és továbbképzése Kínában.....	59
2. Célkitűzések	64
3. Módszerek	67
4. Eredmények	69
5. Megbeszélés	83

5.1. A HKO alapozó szaktantárgyai szerinti összehasonlítás.....	83
5.2. A HKO klinikai szaktantárgyai szerinti összehasonlítás.....	84
5.3. A HKO klasszikus szövegek tantárgyai szerinti összehasonlítás.....	86
5.4. A szaktantárgyi csoportok összevetésének összegzése.....	88
5.5. Klinikai gyakorlat szerinti összehasonlítás.....	88
5.6. Fogalmi és nevezéktani kérdések.....	89
5.7. Nem HKO jellegű szakismeretek szerinti összehasonlítás.....	91
6. Következtetések	94
7. Összefoglalás.....	97
8. Summary.....	99
9. Irodalomjegyzék.....	101
10. Saját publikációk jegyzéke.....	108
11. Köszönetnyilvánítás.....	109
Függelékek.....	110

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A song-kori orvoscépzés szakterületei.....	33
2. táblázat: A hagyományos kínai orvoscépzés alapozó szaktantárgyai.....	57
3. táblázat: A hagyományos kínai orvoscépzés klinikai szaktantárgyai.....	58
4. táblázat: Klinikai gyakorlat a hagyományos kínai orvoscépzésben.....	59
5. táblázat: A hagyományos kínai orvosi praxisvizsgák tantárgyi követelményei.....	62
6. táblázat: HKO szaktantárgyak összesített óraszámának összehasonlítása.....	69
7. táblázat: Oktatási napokhoz rendelt szakismereti témakörök a „hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés tematikájában.....	70
8. táblázat: Az egyes HKO szaktantárgyak óraszámainak összehasonlítása.....	75
9. táblázat: Nem HKO szaktantárgyak óraszámainak összehasonlítása.....	77

Rövidítések jegyzéke

- BMAS: British Medical Acupuncture Society [Brit Orvosi Akupunktúras Társaság]
- CCCCP: Central Committee of the Chinese Communist Party [A Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága]
- CONSORT: Consolidated Standards of Reporting Trials [Vizsgálati Beszámolók Egységesített Szabványa]
- CSY: China Statistical Yearbook [Kína statisztikai évkönyve]
- EBM: evidence based medicine [bizonyítékon alapuló orvoslás]
- EÜM ENG: 2/2004. (XI. 17.) EüM rendelet az egészségügyi szolgáltatók és működési engedélyük nyilvántartásáról, valamint az egészségügyi szakmai jegyzékről.
- EÜTV: 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
- EÜTV MOD: 2013. évi CCXLIV. törvény az egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú törvények módosításáról
- HIETE: Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem
- HKO: hagyományos kínai orvoslás
- HLJUCM: Heilongjiang University of Chinese Medicine [Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetem]
- ICMART: International Council of Medical Acupuncture and Related Techniques [Orvosi Akupunktúra és Kapcsolt Technikái Nemzetközi Tanácsa]
- MAOT: Magyar Akupunktúra Orvosok Társasága
- MOE PRC: Ministry of Education of the People's Republic of China [A Kínai Népköztársaság Oktatási Minisztériuma]
- MOH PRC: Ministry of Health of the People's Republic of China [A Kínai Népköztársaság Egészségügyi Minisztériuma]

MTA OTO: Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Tudományok Osztálya

NMTGY: 11/1997. (V. 28.) NM rendelet a természetgyógyászati tevékenység gyakorlásának egyes kérdéseiről

RCT: randomized controlled trial [randomizált klinikai vizsgálat]

SATCM: State Administration of Traditional Chinese Medicine [Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal]

SCPRC: State Council of the People's Republic of China [A Kínai Népköztársaság Állami Tanácsa]

SE-ÁOK: Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar

SE-ETK: Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar

STRICTA: Standards for Reporting Interventions in Clinical Trials of Acupuncture [Akupunktúrás klinikai vizsgálatok során végzett beavatkozások beszámolóinak szabványa]

TCM: traditional Chinese medicine [hagyományos kínai orvoslás]

WFCMS: World Federation of Chinese Medicine Societies [Hagyományos Kínai Orvosi Egyesületek Világszövetsége]

WHO: World Health Organization [Egészségügyi Világszervezet]

YI: Yamamoto Intézet

Kínai történelmi szövegcímek rövidítései:

BCGM: Bencao gangmu [Rendszerezett füveskönyv]

DTLD: Da Tang liu dian [Nagy Tang hatos kódexe]

SGZ: San guo zhi [A három királyság krónikái]

TRTJ: Tongren shuxue zhenjiu tujing [A bronzszobor üregeinek akupunktúrás-moxibuszciós képeskönyve]

YZJJ: Yizong jinjian [Orvosi aranytükrök]

ZJDC: Zhenjiu dacheng [Akupunktúrás és moxibuszciós kompendium]

ZZCXL: Yixue zhongzhong canxi lu [Az orvostudomány kínait középpontba állító és nyugatit figyelembe vevő feljegyzései]

1. Bevezetés

1.1. A hagyományos kínai orvoslás meghatározása

A hagyományos kínai orvoslás (HKO) egy Kínából származó, több ezer éves írott és szóbeli hagyományon alapuló, saját ismeretrendszerrel rendelkező orvosi rendszer (Sun 2006). Főbb terápiás módszerei a kínai akupunktúra, kínai fitoterápia¹ és a kínai manuálterápia. Ezek az eljárások Kína egészségügyi ellátásának 15-20%-át teszik ki (CSY 2014). Noha a HKO egyes módszerei Hazánkban is népszerűek, azonban nincsen konszenzus arra nézve, hogy mi határozza meg a kínai orvoslást, mely eljárások, mely ismeretek tartoznak a kínai orvosláshoz és melyek nem. Az MTA komplementer medicinával kapcsolatos állásfoglalása kiemeli a terminológiák pontosításának fontosságát (MTA OTO 2011). A CONSORT nyilatkozat akupunktúrás beavatkozásokhoz készült STRICTA bővítménye is megköveteli a vizsgált terápiás eljárások mögötti elméleti háttér részletes leírását (MacPherson és mtsai 2010). Ezért fontosnak látszik a kínai orvoslást meghatározó elméleti háttér pontos definiálása. Ha nem ismerjük a HKO ismeretrendszerének alapvető jellegzetességeit, ha nincsen rálátásunk arra, hogy ez az ismeretrendszer hogyan határozza meg az egyes terápiás módszerek alkalmazását, akkor nehezen kapunk pontos választ a kínai orvoslással kapcsolatos legfontosabb tudományos kérdésekre. A HKO oktatási rendszereinek vizsgálatában szintén nagy szerepe van a kínai orvoslás pontos definiálásának, ezért megkíséreljük bemutatni a kínai orvoslás elméleti alapvetéseit és mai alkalmazási lehetőségeit, abban a formában, ahogy jelenleg Kínában használják.

1.1.1 A kínai orvoslás meghatározása a „hagyományos kínai orvoslás” elnevezés vizsgálatán keresztül

¹ Noha a „fitoterápia” kifejezés illetve annak szinonimái terjedtek el világszerte e terápiás modalitás megnevezésére, a hagyományos kínai gyógyszerészet ásványi és állati eredetű alapanyagait tekintve pontosabb kifejezés lenne a „hagyományos kínai gyógyszeres terápia”, ami a jobban megfelel a kínai „zhōng yào zhì liáo” (中药治疗) kifejezésnek.

Kínában a hagyományos kínai orvoslást *zhōng yī*-nek (中医)², azaz egyszerűen „kínai orvoslásnak” nevezik, míg a modern orvostudományt *xī yī*-nek (西医), „nyugati orvoslásnak” hívják. Angol nyelvterületeken a kínai orvoslásra a *traditional Chinese medicine (TCM)* kifejezés terjedt el, melynek szó szerinti magyar fordítása a *hagyományos kínai orvoslás (HKO)* kifejezés. Az alábbiakban a „hagyományos kínai orvoslás” elnevezés pontos jelentéstartalmának vizsgálatával definiáljuk a kínai orvoslást.

A HKO szakember munkája Kínában „orvosi” tevékenységnek minősül. Kínában a hagyományos kínai orvoslás törvényesen egyenrangú a modern orvostudománnyal és a hagyományos kínai orvosok ugyanúgy orvosnak számítanak, mint a modern orvostudomány gyakorlói (CCCCP 1997). Kínában ugyanazok a jogok és kötelezettségek vonatkoznak mindkét fajta szakemberre. Ez a helyzet abból a kulturális háttérből fakad, hogy Kínában a modern orvostudomány megjelenése előtt csak hagyományos kínai orvosok dolgoztak. Noha a modern orvostudomány megjelenése számos terület (sebészet, közegészségügy) ugrásszerű fejlődését és az egészségügyi szemlélet radikális átalakulását eredményezte, Kínában mégsem vetették el a régi módszereket, hanem egy olyan egészségügyi rendszert alakítottak ki, amelyben egymás mellett jelen van a hagyományos és a modern (Buck 2015).

A hagyományos kínai orvoslás abban az értelemben tekinthető „hagyományosnak”, hogy az a tudásanyag, melynek alapján a HKO szakember a betegségeket megismeri, a beteg állapotát kiértékeli, a kezeléseket megválasztja és végrehajtja egy több ezer éves írott és szóbeli hagyományon alapul. A kínai orvoslás legrégebbi kanonikus művének, a *Sárga Császár Belső Könyvének* (Huáng dì nèi jīng 黄帝内经) legkorábbi részei valószínűen a Hadakozó fejedelemségek korából származnak (Sivin 1993 és Wang 2010). Az e könyvben lefektetett alapelvek mindmáig meghatározzák a hagyományos kínai orvoslást. Ez a könyv ma is kötelező tananyag Kínában a HKO stúdiumok során³.

² A kínai nyelvű kifejezések latin betűs átírásakor a modern sinológiai gyakorlatnak megfelelő ún. „pinyin” átírási rendszert használjuk. Könnyen elérhető kiejtési útmutatóért ld.: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Pinyin>

³ A hagyományos kínai orvoslás klasszikus szövegei alkotják a mai HKO egyetemi képzés egyik fő szaktantárgy-csoportját. Részletes leírásukat ld. 1.2.2.3. résznl.

Noha a kínai orvoslás gyökerei régiek, de a kínai orvoslás ismeretanyaga mégsem tekinthető egy néhai ókori gyógyító rendszer felelevenítésének, a történeti fejlődését nem a régi ismeretekhez való dogmatikus ragaszkodás jellemzi (Buck 2015). A kínai orvoslás abban az értelemben tekinthető hagyományosnak, hogy több ezer éve folyamatosan fejlődik és alakul. A kínai orvoslás az idők során állandóan változott és megújult, azonban nem zajlott le benne olyan radikális paradigmaváltás, mint az európai orvostudományban a XIX. században (Chang 2010). Bármilyen új ismeret érkezett, bármilyen régi elképzelés vagy módszer bizonyult hatástalannak, az új konszenzus mindig a régi rendszer keretein belül alakult ki. Így egy igen gazdag és összetett ismeretanyag jött létre, melynek fennmaradt szövegállománya 30 000 írásműnél többre tehető (Mayanagi 2010). Ez az összetett ismeretanyag Kínában már több mint ezer éve élvezzi az állam támogatását. Már másfél évezreddel ezelőtt létrejöttek császári orvosi hivatalok a (HKO) orvosi ismeretek összegyűjtésére, egységesítésére és oktatására⁴. A több mint kétezer évvel ezelőtt kialakult rendszer jól dokumentált folyamatos újraértékelése és finomítása, az orvosi tapasztalatok folyamatos rögzítése, továbbadása, újból gyakorlatba helyezése és újraértékelése az, ami miatt a hagyományos kínai orvoslást „hagyományosnak” tekinthető.

A hagyományos kínai orvoslás abban az értelemben „kínai”, hogy az ismeretrendszer Kínából származik. A „kínai” kifejezés a tudásrendszer eredetére utal és nem szerek, eszközök vagy a gyógyító személyek származási országára vonatkozik.

A Kínával szomszédos országokba a Tang-dinasztia korától kezdődően terjedt át a kínai orvoslás (Fu 1990). Történt mindez kínai nyelvű szövegek közvetítésével a kelet-ázsiai kulturális szféra sajátosságainak megfelelően (Reischauer 1974). E folyamat eredményeképpen a kínai orvoslás jelenleg japánban „honos” fitoterápiás rendszerét *kanpo*-nak, azaz „kínai recepteknek” (漢方) nevezik. Mivel e rendszert elsősorban a kínai orvoslás recepttanának alapját képező késő Han-kori, ún. „klasszikus receptek” (jīng fāng 经方) határozzák meg, ezért joggal tekintető a kínai orvoslás egy regionális jellegzetességeket mutató ágaként „kínainak”, mintsem egy teljesen független japáni rendszernek (Yu és mtsai 2006).

⁴ Lásd a HKO oktatástörténetéről szóló 1.2.1. részben.

A kínai orvoslás szakembereit tekintve azt láthatjuk, hogy ha valaki kínai származású és orvos, attól nem minősül még feltétlenül hagyományos kínai orvosnak. Kínában két fajta orvosi egyetem van: hagyományos kínai orvosi egyetemek (zhōng yī yào dà xué 中医药大学, szó szerint: „kínai orvosi és gyógyszerészeti egyetem”), ahol hagyományos kínai orvosokat képeznek; és modern orvosi egyetemek, ahol az Európában elterjedt modellhez hasonló orvosképzés folyik. Ha egy kínai származású orvos modern orvosi egyetemen végez, akkor nem válik hagyományos kínai orvossá⁵. A betegségek megismerése és a kezelések megválasztása során alkalmazott ismeretrendszer az, ami egy orvost „hagyományos kínai orvossá” tesz és ennek a HKO oktatás szerkezetében is jelentős szerepe van. Nem a gyógyszerek vagy gyógymódok származási országa alapján nevezhetjük a hagyományos kínai orvoslást „kínainak”, hanem a HKO ismeretrendszere miatt, ami Kínából származik. Ez az ismeretrendszer az, ami leginkább meghatározza a hagyományos kínai orvoslást. A „hagyományos kínai orvoslás” kifejezésben tehát a „kínai” szó valójában „Kínából származó ismeretrendszeren alapulót” jelent.

1.1.2. A hagyományos kínai orvoslás ismeretrendszerének meghatározása

A hagyományos kínai orvoslást saját ismeretrendszere határozza meg. Bármely terápiás eljárás: akupunktúra, manuálterápia vagy fitoterápia csakis a hagyományos kínai orvoslás ismeretrendszere szerint történő alkalmazás esetében tekinthető hagyományos kínai orvoslásnak. Ezt az ismeretrendszert a Kínai Népköztársaság felsőfokú képzési rendszerében használt egyetemi tankönyvek a következő alapvető tulajdonságokkal jellemzik: materializmus (wéi wù lùn 唯物论), az egységes szervezet szemlélete (zhěng tǐ guān niàn 整体观念) és a szindróma-differenciáláson alapuló kezelés (biàn zhèng lùn zhì 辨证论治) (Sun 2006 és Yin 2008).

Kínában a hagyományos kínai orvoslásra természettudományként tekintetek (Sun 2006). Abban az értelemben tekintik természettudománynak, hogy a HKO az emberi szervezet rendes és kóros működését természeti jelenségeknek tekinti és legfőbb célja, hogy szabályszerűségeiket megismerje. Ezzel ellentétben, Európában gyakori a kínai orvoslás

⁵ Szakmájuk gyakorlásához szükséges orvosi praxisvizsgáik is eltérőek, ld. 1.2.3. részt.

kulturális kontextusából való kiragadása és egyfajta misztikus, ezoterikus doktrína részeként való prezentálása, ami igen távol esik a HKO kínai gyakorlatától (Józsa 1986 és Saáry 2000). A hagyományos kínai orvoslás kifejezései sokszor archaikusnak hatnak, s ezért azoknak, akik nem ismerik a kifejezések kulturális háttérét, úgy tűnhet, hogy a HKO olyan kifejezései, mint a „qi” (气) vagy a „yīn yáng” (阴阳) metafizikai fogalmak. Az efféle értelmezés azonban nem felel a mai kínai gyakorlatnak. A hagyományos kínai orvoslás mai gyakorlatában (ahogy azt Kínában a hagyományos kínai orvoslás egyetemeken tanítják és kórházaiban gyakorolják) ezek a kifejezések természeti jelenségek rendszerezésére alkalmazott működési modelleknek tekinthetők (Porkert 1974 és Sun 2006).

A „qi” kifejezés valamiféle titokzatos és megfoghatatlan energiaként történő értelmezése problematikus. A „qi” kifejezés „energiaként” való fordítása egyrészt nem felel meg a szó jelentésének, másrészt rengeteg félreértést okoz, hiszen olyan jelentéstartalmat, olyan képzeteket társít ehhez a kifejezéshez, amire a kifejezés megalkotói sohasem gondolhattak (Wiseman 2007). A „qi” írásjegy szó szerinti jelentése „pára”. A kínai írásban a „qi” írásjegye egy tál főtt rizs (vagy egy másik variációban: lobogó tűz) fölött gomolygó párát ábrázol. A hagyományos kínai orvoslás mai tankönyvi értelmezése szerint az ókori kínai tudósok a természeti jelenségek során létrejövő átalakulásokat a „pára” metaforájával írták le és emetaphora alapján beszéltek az emberi szervezetről: a szervezetben végbemenő folyamatokat és átalakulásokat a „pára” átalakulásaihoz hasonlítva. Ezért általában, amikor a kínai orvoslás kapcsán a „qi” kifejezést halljuk egyszerűen „életteni funkcióról” van szó (Sun 2006). Hasonlóképpen a kínai orvoslás mai oktatásában és klinikumában a „yin” és a „yang” kifejezések sem misztikus energiák értelmében használatosak, hanem természeti jelenségek alapvető szabályszerűségeiként.

A kínai orvoslásban minden terápia megválasztásának és alkalmazásának jól körülhatárolt tünetek, tünetegyüttesek adják az alapját. Legyen az elméleti háttér mégoly obskúrus és félreérthető a hozzá nem értők számára, valójában gondosan megfigyelt és kategorizált természeti jelenségekhez (tünetekhez, tünet-együttesekhez, kórlefolyási tendenciákhoz) történik a terápia hozzárendelése. A HKO diagnosztikai eljárásai során feljegyzett információk mind valós fiziológiai vagy patológiai jelenségek külső manifesztációit dokumentálják (Deng 2006). Ezeket az információkat a hagyományos

kínai orvos összetett modellek alapján elemzi, majd terápiás módszereket rendel hozzájuk (ezt az eljárást nevezzük „szindróma-differenciálásnak”, ld. alább). Ez a folyamat módszeres és nem véletlenszerű, nem esetleges, nem megérzéseken vagy hiedelmeken alapuló. Ezért tartják úgy Kínában, hogy a kínai orvoslás természettudomány: mert működési modelleket alkalmaz a természeti jelenségek megértésére, és azok alapján végzi el a beavatkozásokat.

Az egységes szervezet szemlélete (zhěng tǐ guān niàn 整体观念) szerint az emberi szervezet egyes részei szoros kapcsolatban vannak egymással, illetve az emberi szervezet és környezete, a természeti, társadalmi világ között is szoros kapcsolat van. A kínai orvoslás az emberi szervezet egyes részeit döntően nem önmagukban értelmezi, hanem egy egységes rendszer részeként. Ezért a kínai orvoslásban kevésbé hangsúlyos szervezet egyes részeinek strukturális vizsgálata, s az egyes részek rendellenességeiben is inkább az egész rendszerre gyakorolt hatást igyekeznek megfigyelni. A HKO az emberi szervezetet nem absztrakcióként, hanem élőkönyezetének tükrében vizsgálja: a szervezet bármely folyamatára nagy hatással lehet a környezet, amelyben él, ezért a környezeti tényezőkre mindig nagy hangsúly kerül. Az emberi szervezet egyes részei egységes rendszert alkotnak, ugyanúgy ahogy az emberi szervezet is szerves része annak a környezetnek, amelyben él: kóros és rendes folyamatai nem kerülhetik el a környezeti hatásokat. Az elméleti alapvetések felől nézve a kínai orvoslásban az egységes rendszerben való gondolkodás hangsúlyosabb és a szerkezeti elemzés kevésbé hangsúlyos.

Az egységes szervezet szemléletéből egyfajta makroszkopikus megközelítés következik, amely a szervezet rendes és kóros folyamatainak külső, szabad szemmel látható megnyilvánulásokon keresztül történő megismerésére törekszik. A kínai orvoslás a szervezet folyamatait egységben igyekeznek vizsgálni, ezért inkább a szervezet kívülről megfigyelhető pillanatnyi változásaira helyezi a hangsúlyt, és kevésbé törekszik az egyes részek részletes szerkezeti megismerésére. A makroszkopikus szemlélet a szerves egység szemléletéből következik, mivel ha a szervezet egységes és minden rész minden másik résszel állandóan összefügg, akkor nem lehet egy részt kiragadni, anélkül, hogy a kiragadott rész megismerése közben a többi részt szem elől ne tévesztenénk. A HKO tankönyveiben (Sun 2006 és Yin 2008) az egységes szervezet szemlélete két alaptételre oszlik: az emberi test szerves egység (rén tǐ shì yī gè yǒu jī zhěng tǐ 人体是一个有机整

体) és az ember és a környezete egy egységes rendszer részei (rén yǔ zìrán huánjìng de tōngyī xìng 人与自然环境的统一性).

E szemléleti jellegzetességnek megfelelően a kínai orvoslásban hangsúlyos az „emberre, időre és helyre szabott kezelés” (yīn rén, yīn shí, yīn dì zhì yí 因人、因时、因地制宜). Az „emberre szabott kezelés” az életkorból, életvitelből fakadó tényezők figyelembevételére utal. Az „időre szabott kezelés” az évszakokból és a napszakokból adódó tényezőkre vonatkozik. A „helyre szabott kezelés” pedig az élőkönyezet földrajzi, éghajlati és társadalmi adottságaiból fakadó tényezőinek mérlegelését jelenti. Még azokban a betegségekben is ahol a modern orvostudomány szerinti diagnózis ugyanaz lehet, a fenti tényezőkből adódó eltérések jelentős mértékben individualizálhatják a HKO kezelések megtervezését (Zhou 2014).

Az egységes szervezet szemléletének fent vázolt tételeiből következően a kínai orvoslás nagyfokúán egyénre szabott kezeléseket alkalmaz. Az egyénre szabott kezelések módszerét „szindróma-differenciáláson alapuló kezelésnek” nevezik (biàn zhèng lùn zhì 辨证论治)⁶. A betegek vizsgálata során a hagyományos kínai orvos számára kiemelkedő fontosságú az adott eset kategorizálására az észlelt jelek és tünetek jellegeinek megfelelően. Nem elég a hagyományos kínai kezelése megkezdéséhez tudni a pontos modern orvosi diagnózist⁷. A HKO kezeléshez még meg kell állapítani a betegség jellegét, ún. „szindrómáját” (zhèng 证) is, be kell sorolni a betegséget a HKO kategóriái közül valamelyikbe. Ezeket a kategóriákat a HKO modern angolszász irodalmában „szindrómáknak” szokás nevezni, a kategorizálás folyamatát pedig „szindróma-differenciálásnak” (Xie 2003).

⁶ Szó szerint: „a bizonyítékok megkülönböztetésével tárgyalni a kezelést”. A „bizonyítékok” (zhèng 证) ez esetben azokat az állapotokat jelölik, amelyekről a vizsgálati módszerekkel „megbizonyosodik” a hagyományos kínai orvos. Mivel ezen állapotokat tünetekkel, klinikai jelekkel és kórlefolyási tendenciákkal írja le a kínai orvoslás, ezért a HKO angol nyelvű irodalmában a „syndrome” fordítás terjedt el leginkább és mi is ezt használjuk. Megjegyzendő, hogy egyéb értelmileg hű fordításai is vannak, pl. „pattern”, azaz „minta”.

⁷ Mindemellett a mai gyakorlatnak fontos része a modern orvosi diagnózis. Ld. 1.1.4. résznél.

A szindróma-differenciáláshoz szükséges adatgyűjtés folyamata a „négy vizsgálat” (sì zhěn 四診) avagy a négy vizsgálati módszer: a megtekintés, a megszaglás-hallgatóság⁸, a kikérdezés és a tapintás (wàng wén wèn qiè 望闻问切). Ezek egyszerű fizikális vizsgálatok. A négy diagnosztikai módszer alkalmazása során a hagyományos kínai orvos megközelítően 5-15 adatot jegyez fel, melyek közül mindegyik egy útmutató arra nézve, hogy a beteg állapota milyen, hogy mely szindrómához tartozik. A hagyományos kínai orvos a négy vizsgálattal nyert adatok elemzésével állapítja meg a betegség jellegét – azaz elvégzi a szindróma-differenciálást. A szindrómát mindig több klinikai tünet és jel együttes elemzéséből állapítja meg, sosem csak egy-egy kiragadott jelenség alapján. Ezt jól példázza az a tény, hogy noha a pulzusvizsgálat fontos része a HKO vizsgálatoknak, de nem lehet csak a pulzus vizsgálatából megállapítani, hogy mi a betegség és milyen jellegű⁹. Az egyetemi tankönyvekben „a négy vizsgálat együttes alkalmazása” (sì zhěn hé cān 四診合参) az ajánlott módszer. A természeti jelenségek változékonyságát és szeszélyességét megelőlegezve a HKO orvos e jelek és tünetek némelyikét akár figyelmen kívül is hagyhatja, mint irreleváns, vagy hamis jelet. Egymásnak ellentmondó jellegek észlelésekor előfordulhat egy összetett, több jellegből álló szindrómaként való kategorizálás, ami a kezelést is meghatározza. Kiemelendő még, hogy a szindrómák nem statikus állapotok. Egy adott betegség lefolyása során számos szindróma válthatja egymást (Deng 2006).

A szindróma-differenciálásnak a kínai orvoslás ismeretrendszere kapcsán történő hangsúlyozása nem jelenti azt, hogy a tünetek vagy betegségek beazonosítása ne lenne fontos a kínai orvoslásban. Egy hagyományos kínai orvosi diagnosztikai folyamatnak a szindróma-differenciálás mellett a betegség HKO szerinti betegségnevének meghatározása is része (Zhou 2014). Az efféle diagnózis pedig a mai gyakorlatban kétszeres feladat, mert Kínában a mai HKO szakembereknek nemcsak a hagyományos kínai orvoslás szerinti betegséget kell meghatározniuk, hanem a modern orvostudomány

⁸ E kettő kínaiul egy szó.

⁹ Szintén megjegyzendő, hogy a négy vizsgálati módszer nem a modern orvosi értelemben vett diagnózis fölállítására való. Csak a HKO diagnózis megállapítását és a szindróma-differenciálást szolgálja.

szerinti betegséget is. A mai hagyományos kínai orvos tehát a vizsgálatok során egyrészt arra keresi a választ, hogy hogyan nevezik a páciens betegségét a kínai orvoslásban, illetve hogy az éppen milyen jellegű, milyen szindrómához tartozik és mindemellett arra is keresi a választ, hogy a modern orvostudományban annak a betegségnek mi a neve, a modern tudomány szerint milyen kategóriákhoz tartozik (SATCM 2008a).

1.1.3. A hagyományos kínai orvoslás terápiás és prevenciósi eljárásai

A fentiekben a kínai orvoslás ismeretrendszerének bemutatása kapcsán leírtuk a kínai orvoslás vizsgálati módszereinek és módszertanának meghatározó elemeit. Most a főbb terápiás eljárásait fogjuk fölvezetni. A kínai orvoslás terápiás módszerei igen sokfélék, de összekapcsolja őket az, hogy alkalmazásuk mindig a saját ismeretrendszer és diagnosztikai módszertan alapján történik. A HKO terápiás módszereit két nagy csoportra szokás osztani: belsőleges és külsőleges kezelésekre. A belsőleges kezelések a hagyományos kínai gyógyszerészet [10](#) alapanyagainak szájon keresztül történő alkalmazásából állnak. A belsőleges kezelések legjellemzőbb fajtája az „elv, a módszer, a recept és a gyógyszer egységén” (lǐ fǎ fāng yào 理法方药) alapuló, szindróma-differenciálás szerint egyénre szabott, szükség esetén naponta vagy hetente módosított receptúrák alapján összeállított főzetek (tāng jì 汤剂) per os alkalmazása. A hagyományos kategorizálás szerint az ilyen egyénre szabott, gyakran módosított főzeteket akut, változékony, összetett kórképeknél használja a kínai orvoslás, míg a krónikus, stabil, hosszas kezelést igénylő esetekben inkább porok (sǎn jì 散剂) vagy pilulák (wán jì 丸剂) formájában kiszerezett készítmények alkalmazása jellemző (Xie 2006). Mivel ez utóbbi kiszerezések kisebb dózisuak, mint a főzetek [11](#), és nem tartalmaznak toxikus összetevőket, ezért Kínában recept nélkül kaphatóak és a

[10](#) Hagományos kínai gyógyszerészet (zhōng yào xué 中药学): nagy részben növényi, kisebb részben ásványi és állati eredetű alapanyagok HKO szerinti hatásaival és alkalmazásaival foglalkozó diszciplína (Gao 2002).

[11](#) Egy tipikus pilula napi adagja 2-3x6-9g, míg egy főzet akár 150-200g nyersanyagból is készülhet.

hagyományos kínai orvosi tevékenységen túlmenően a Kínában népszerű otthoni egészségmegőrző kultúrához is hozzátartoznak.

A külsőleges kezelések között a legfontosabbak az akupunktúra, a kínai manuálterápia, az e terápiák kiegészítő eljárásai és a HKO gyógyszerek külsőleges alkalmazása. Az akupunktúra fémtűkkel történő szúrásokkal ad le összetett és változatos manipulációk által kifejtett fizikai ingereket az emberi szervezetre. Az akupunktúra szerves része a moxibuszció nevű eljárás, oly annyira, hogy az akupunktúra kínai nevét (zhēn jiǔ 针灸) alkotó két komponens egyike [12](#). A moxibuszciós eljárások során az akupunktúrás lokációk ingerlése hővel történik. A moxibuszció az akupunktúra egyik alapvető eljárásása (Lu 2004). A moxibuszciós hő forrásai hagyományosan az Argyi-üröm (ài cǎo 艾草 artemisia argyi) szárított leveleiből készült ún. moxagyapotból (ài róng 艾绒) formált kúpok vagy pálcák. A mai gyakorlatban ugyane növényből készült szénkúpok és szénrudak is megjelentek már füstmentes opció gyanánt. A kínai manuálterápia (tuī ná 推拿) lágyszöveti masszázstechnikákból, az akupunktúrás lokációk nyomásos ingerléséből [13](#) és mobilizációs technikákból áll. A mobilizációs technikák közé passzív ízületi mozgatások és trakciós eljárások tartoznak (Wang 2014). A trakció manuális és mechanikus változatai egyaránt elterjedtek. Az akupunktúra és a kínai manuálterápia klinikai gyakorlatában egyaránt meg szokott jelenni kiegészítő eljárásaként a köpölyözés (bá guàn 拔罐) és az ún. „homokkparás” (guā shā 刮痧) is kiegészítő módszerként. Köpölyözés során vákuumpoharakat tapasztanak a testfelszínre, míg a „homokkparás” során a bőrfelület tompa élű szarulappal való kaparása történik [14](#). A HKO gyógyszerek külsőleges alkalmazása sokféle kiserelésben történik: gőzölő-lemosó főzetek, tinktúrák, krémek, paszták, porok stb. (Xie 2006).

Már a kínai orvoslás legkorábbi szövegei is nagy hangsúly fektettek a megelőzésre: „akkor kezelni a betegséget, amikor az már kialakult, olyan mintha akkor kezdenénk el

[12](#) Ennek értelmében az „akupunktúra” szó szerint „tűszúrás és hevítés”.

[13](#) Ezt Európában „akupresszúrának” nevezik, ami Kínában önálló tevékenységként gyakorlatilag nem létezik, csak a kínai manuálterápia eszköztárának egyik részeként.

[14](#) A kezelt felületen kialakuló petechiára utal a „homok” e kezelési módszer nevében.

kutatásni, amikor megszomjaztunk, vagy akkor kezdenénk el fegyvereket kovácsolni, amikor már kitört a háború” (Wang 2003). Ennek szellemében a kínai orvoslásnak sok preventív módszere van. Kínában ezek a módszerek nem tartoznak szorosan a hagyományos kínai orvosi tevékenységhez, sokkal nagyobb szerepük van az egészségügyi ellátásoktól független otthoni egészségmegőrzésben. Azonban mivel a kezeléseket kiegészítő életmódbeli tanácsok a hagyományos kínai orvosi tevékenység részét képezik mégis kapcsolódnak a klinikai gyakorlathoz. Alább a táplálkozáshoz és a testmozgáshoz kapcsolódó preventív módszereket mutatjuk be.

A HKO diétetika (zhōng yī shí liáo 中医食疗) egyfelől az egészség megőrzéséhez szükséges megfelelő étrend összeállításával, annak emberre, időre és helyre szabott individualizációjával foglalkozik, másfelől betegség esetében a kezeléseket kiegészítő szerepet játszik. Egy sajátos fogalom a HKO diétetikán belül a „gyógyételek” (yào shàn 药膳). Így nevezik a HKO gyógyszerészet alapanyagainak felhasználásával is elkészített ételeket, melyek nemcsak megfelelnek mindkét fenti alkalmazásnak, de a kínai orvoslás és gasztronómia metszéspontjainak is tekinthetőek.

A kínai egészségmegőrző tornagyakorlatok már a kínai orvosláshoz köthető legkorábbi régészeti leletanyagban is megjelentek. A *Sárga Császár belső könyve* két fő módszert írt le: „nyújtózó vezető” ¹⁵ gyakorlatokat (dǎo yǐn 导引) és légző gyakorlatokat (tǔ nà 吐纳) (Wang 2003). Ezek a módszerek a mai napig fontos részei a kínai egészségmegőrző kultúrának és gyakran HKO terápia kiegészítéseképpen is javasoltak. A napjainkban népszerű gyakorlatsorok: az öt állat játéka (wǔ qín xì 五禽戏), a nyolc brokátekeres (bā duàn jīn 八段锦), az ínátalakítás gyakorlata (yì jīn jīng 易筋经) valamint az egyszerűsített taj csi (jiǎn huà tài jí quán 简化太极拳).

1.1.4. A hagyományos kínai orvoslás és a modern orvostudomány kapcsolata a mai gyakorlatban

¹⁵ Nyújtózó mozdulatokkal „vezetni”, befolyásolni az élettani funkciókat.

Az eddig leírtak a kínai orvoslást egy önálló ismeretrendszerrel rendelkező gyógyító diszciplínaként mutatták be, amely elméleti szinten elkülönül a modern tudománytól. Azonban Kínában a HKO mai gyakorlata szervesen összekapcsolódik modern orvostudománnyal. Az alábbiakban nagy vonalakban bemutatjuk a kínai orvoslás és a modern orvostudomány kapcsolódási pontjait.

A kínai orvoslás alapvető jellegzetességei közé tartozik a természet szabályszerűségeinek megértésére való törekvés. Ezért tartják Kínában a HKO-t természettudományosnak (Sun 2006). Azonban ha összehasonlítjuk a HKO módszereit a modern tudományos módszerrel, akkor alapvető eltérés fedezhető fel.

A kínai orvoslás legalapvetőbb jellemzője, hogy a természeti jelenségeket funkcionális modellek segítségével kategorizálja és az ilyen osztályozás az egyik legfőbb elméleti háttér a terápiák megtervezése során (Porkert 1974). Az efféle osztályozó eljárások alapját a klinikai tapasztalat adja: a klinikai jelenségek megfigyelése, leírása, rendszerezése és kiértékelése. A HKO fejlődéstörténete során a klinikai jelenségek sajátos kategóriákba történő csoportosításának alkalmazhatóságáról és működéséről klinikai tapasztalatok útján bizonyosodtak meg az orvosok. Minél hosszabb időn keresztül gyűlt valamely szabályszerűséggel vagy módszerrel kapcsolatban a klinikai tapasztalat, annál inkább valószínűsíthetővé vált a helyessége. Az egyes elméletek, módszerek több száz éven keresztül alkalmazása azonban nem zárta ki azok elvetését: a kínai orvoslás története során sok olyan ismeret, ami egy ideig elfogadott volt, később új fényben megvilágítva helytelennek bizonyult és meghaladottá vált (Buck 2015).

A kínai orvoslás alapja a klinikai tapasztalat. Ebben eltér a modern orvostudomány kurrens irányultságától, ami bizonyítékokon alapul (evidence-based medicine). A kettő közötti különbség elsősorban abból fakad, hogy a történelmi kínai orvoslásban kevésbé volt meg az igény a jelenségek szabályszerűségeiről alkotott elméletek laboratóriumi kísérletekben történő reprodukciójára és a számszerűsített eredmények statisztikai módszerekkel való elemzésére. Ehelyett a klinikai tapasztalatokból levont következtetéseket és elméleteket a további tapasztalatok folyamatos elemzése, rendszerezése követte (Sun 2006).

A hagyományos kínai orvoslás a történelme során az ismeretek megszerzését és ellenőrzését egyaránt közvetlen tapasztalati úton végezte. A mai klinikai gyakorlatban, oktatásban és kutatásban azonban a HKO modern orvostudomány módszerei való ötvözése a jellemző, ami jelentős hatással volt a kínai orvoslásra. Az elmúlt félszáz évben a HKO modern tudományos módszerekkel való vizsgálata egyrészt számos hagyományos ismeretet igazolt, másrészt több hiányosságra is fényt derített, több módszert meghaladottá tett és több meglévő ismertetet is jelentősen kiegészített (Buck 2015). A HKO mai gyakorlatát minden szempontból áthatja a modern orvostudománnyal való találkozás. A HKO mai eszköztárának szinte minden elemét vizsgálták már a modern tudomány módszereivel. Ilyen módon a hagyományos kínai orvoslás mai fejlődési iránya teljes mértékben a modern orvostudománynak köszönhető. A továbbiakban napjaink kínai gyakorlatán keresztül mutatjuk be ezt a modern tudomány által meghatározott irányt.

Kínában a kínai orvoslás és a modern orvostudomány törvényes egyenrangúságnak megfelelően (CCCCP 1997) az Egészségügyi Minisztérium kettős tagolódású: a Minisztérium önálló, autonóm része a Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal (Guójiā zhōngyīyào guǎnlǐjú 国家中医药管理局)16, melynek vezetője miniszterhelyettes is egyben (SATCM 2010). Ez a kettősség az egészségügy alsóbb szintjein, a tartományi, városi közigazgatásban is megfigyelhető és az oktatásban és ellátásban is megnyilvánul. Noha a kétfajta orvoslás oktatási rendszerei elkülönülnek, mégis sok átfedés van az tananyagok között. A hagyományos kínai orvosi egyetemeken az első évtől az utolsóig párhuzamosan oktatják a HKO és a modern orvostudomány tantárgyait. A HKO egyetemeken a modern orvostudomány tantárgyai megközelítően a tanrend 40-50%-át teszik ki17.

A modern orvostudomány és a HKO kettőssége az oktatáshoz hasonló módon jelenik meg az egészségügyi ellátás rendszerében. Kínában vannak úgynevezett „nyugati orvosi” kórházak (xī yī yuàn 西医院), amelyek csak modern orvosi ellátást biztosítanak. Ezek nagyjából megegyeznek az hazánkban ismert kórházakkal. Az ilyen kórházakban esetien

16 A nemzetközi diskurzusban használt angol nyelvű elnevezése: State Administration of Traditional Chinese Medicine (SATCM).

17 Ld. a HKO oktatás bemutatásáról szóló résznél (1.2.2.) és a vizsgálat eredményeinél (4.).

előfordulhat egy-egy kisebb HKO osztály, arra specializálódott személyzettel. Ezek mellett vannak hagyományos kínai orvosi kórházak is (zhōng yī yuàn 中医院) ahol elsősorban hagyományos kínai orvosi ellátás folyik. Az alapvető ellátási feltételeknek e kórházaknak is meg kell felelniük, így a HKO kórházaknak rendelkezniük kell a modern orvostudomány alapvető diagnosztikai és terápiás eszköztárával is: képalkotó, laboratóriumi diagnosztikai eszközökkel, műtőkkel, sürgősségi osztállyal, gyógyszerekkel stb. (SATCM 2008b). A HKO kórházakban a kezelések a HKO és a modern orvostudomány módszereinek kombinációján alapulnak, de a fő hangsúly az előzőn van. Például egy HKO belgyógyászati fekvőbeteg osztályon a betegek kezelése elsősorban HKO gyógyszerekkel történik, de ugyanitt beadják a betegek homeosztázisának fenntartásához szükséges infúziókat és biztosítják a különféle modern gyógyszeres kezeléseket is. Egy másik példát említve az akupunktúrás járóbeteg rendelések számára a modern diagnosztikai lehetőségeket (képalkotó, elektrofiziológiai vizsgálatok) a kórház saját laborjai biztosítják. Az osztályokon hagyományos kínai orvosok dolgoznak, ők felelősek mind a modern orvosi, mind a HKO diagnosztikai és terápiás eljárások megtervezéséért és végrehajtásáért. A járóbeteg ellátásban jellemzően még nagyobb hangsúlyt kapnak a HKO kezelések. Előfordul a betegek csak HKO módszerekkel való kezelése, de a modern orvostudomány alkalmazása ilyen esetekben is jelentős: elsősorban a diagnosztikájában és a terápia kontrolljában. Ha egy beteget például csak kínai fitoterápiával vagy csak akupunktúrával kezelnek, akkor is modern diagnosztikai eszközökkel történik a beteg kezelés előtti, közbeni és utáni kiértékelése. Az ilyen jellegű ellátási forma az, ami szükségessé teszi a hagyományos kínai orvosok modern orvostudományban folytatott stúdiumait. A HKO kínai oktatási és ellátói rendszeréből világosan kitűnik, hogy a kínai orvoslás mai gyakorlata nem létezhet a modern orvostudománytól függetlenül.

A kínai orvoslás modern tudománnyal való kapcsolata Európában sok szempontból eltér a kínai helyzettől. Európában a hagyományos kínai orvosok nem élveznek olyan jogokat a modern orvostudomány tekintetében, mint Kínában. Nincsen egységes uniós irányelv a kínai orvoslásra vonatkozóan, ezért a hagyományos kínai orvosok országonként eltérő jogosítványokkal rendelkeznek, amelyek azonban jellemzően nem mennek túl a kínai orvoslás módszereinek alkalmazásán.

A modern tudomány és a kínai orvoslás másik találkozási pontja a tudományos kutatás. A HKO kutatása több területre is kiterjed. Ezek között legjelentősebbek a kínai fitoterápiában használt gyógyszerek hatóanyagainak izolációja és az izolált hatóanyagokból új gyógyszerek kifejlesztése, valamint a kínai orvoslás módszereinek az EBM alapelvei alapján történő klinikai hatásvizsgálata (Manheimer és mtsai 2009). Ezek elősegítik a kínai orvoslással kapcsolatos tudományos diskurzust és hozzájárulnak a két fajta megközelítés integrációjához: egy-egy módszer bizonyítása lehetővé teszi az adott módszer átemelését a modern orvostudomány rendszerébe, továbbá hozzájárul a hosszabb távú célhoz, a HKO teljes rendszerének modern orvostudomány általi feltérképezéséhez.

A kínai fitoterápiában használatos gyógyszerek a HKO egyik legkutatottabb területét alkotják (Manheimer és mtsai 2009). Mivel a HKO bonyolult rendszerek szerint alkalmazza gyógyszereit és több évezrednyi irodalmat halmozott már föl, ezért elképzelhető, hogy a HKO tapasztalataiból kiindulva új hatóanyagokat lehet izolálni a hagyományos kínai gyógyszerekből. Erre jó példa az egynyári üröm (qīng hāo 青蒿 artemisia annua) hatóanyaga (Croft és Ward 2015). Az izolált hatóanyagokból új gyógyszerek fejleszthetők, amelyek már jól beilleszthetők a modern orvoslás rendszerébe. Ezen a téren tanulságos az az irány, ami az egyes gyógynövények hatóanyag-vizsgálatán túl a kínai orvoslás által jellemzően alkalmazott multi-komponensű keverékek hatóanyagait vizsgálja, ugyanis így közelebb járhat a HKO klinikumában alkalmazott valós módszerek vizsgálatához (Kou és mtsai 2008).

A kínai orvoslás terápiás módszereinek bizonyítékokon alapuló medicina szerinti vizsgálatában az akupunktúra és azon belül az akupunktúrás fájdalomcsillapítás a legtöbbet kutatott terület, de nem ritka a szindróma-differenciáláson alapuló gyógyszeres kezelések hatásvizsgálata sem. A Magyar Tudományos Akadémia komplementer medicináról szóló ajánlása szerint a „magas minőségű meta-analízis, szisztematikus irodalmi áttekintés, vagy több randomizált, kontrollált vizsgálat” tekinthető a legjobb minőségű bizonyítéknak, de nem zárja ki az olyan terápiák végzését sem, melyeknek „klinikai hasznossága bizonytalan” vagy melyről „nem következetes, vagy egymásnak ellentmondó bizonyítékok vannak” (MTA OTO 2011). Az Egészségügyi Világszervezet

kiadott egy listát azokról a betegségekről, amelyekkel kapcsolatban az akupunktúra hatásosságára utaló tanulmányok születtek (WHO 2003).

A HKO hatásvizsgálataival kapcsolatban az oktatásnak a vizsgálatokban résztvevő kezelőszemélyzet tekintetében lehet jelentősége. A vizsgálatokban dolgozók képzettsége olyan szaktudásbeli eltéréseket eredményezhet, ami mind a betegek kategorizálását mind a manuális jellegű technikák (akupunktúra, manuálterápia) kivitelezését jelentősen befolyásolja. Ezen tényezők RCT-ben betöltött szerepét már a CONSORT nyilatkozat bővítményeként készített STRICTA elvek készítői is vizsgálták (MacPherson és mtsai 2010).

A kínai orvoslás alapvető fogalmainak tisztázása a HKO-val kapcsolatos bármely témájú tudományos diskurzus elengedhetetlen előfeltétele. A Magyar Tudományos Akadémia a bizonyítékokon alapuló medicina alapelvei szerinti bizonyíthatóságot ajánlja a komplementer terápiák alkalmazási előfeltételeként. A kínai orvoslás EBM-alapú vizsgálata a jövő (és a jelen) útja a HKO számára. Azonban csak akkor jöhetnek létre valós értékű kutatások, ha pontos fogalmi alapokról indulnak ki és valóban a kínai orvoslás gyakorlatát vizsgálják. Hasonlóképpen bármilyen egészségügyi tevékenység oktatása és szabályozása az adott tevékenység pontos ismeretén kell, hogy alapuljon.

1.2. A hagyományos kínai orvoslás bemutatása

1.2.1. A hagyományos kínai orvoslás történelmi áttekintése

A hagyományos kínai orvoslás oktatásának a kínai orvoslás egészéhez hasonlóan nagy múltra visszatekintő történelmi hagyományai vannak, melyek alapvetően meghatározzák a mai képzéseket is. Ezért a modern felsőfokú HKO képzés tárgyalása előtt bemutatjuk annak történelmi gyökereit, különös tekintettel a jelenlegi oktatást meghatározó módszerekre. A hagyományos kínai orvoslás oktatástörténete három nagy korszakra osztható föl. Az alábbiakban ezeket ismertetjük.

Az első korszak az intézményes orvosképzés előtti időszak, amely legkésőbb a VII. században érhetett véget. Ebben az időszakban az ismeretek családon belüli, illetve mesterről tanítványra történő továbbhagyományozása volt az oktatás legfőbb módja. E képzési módozat az intézményes orvosképzés megjelenése után is fennmaradt és még a mai felsőoktatás keretein belül is fontos szerepe van az oktatásban. Ezért, noha az intézményes orvosképzés hatalmas jelentősége vitathatatlan, a hagyományos mester-tanítvány jellegű képzések alapvetően meghatározták a kínai orvoslás oktatási struktúráit. Így e modell történeti gyökereinek ismerete feltétlenül szükséges ahhoz, hogy megérthessük a kínai orvoslás jellegzetes oktatási formáit.

A második korszak az intézményes orvosképzés megjelenése (V-VII. század) és a modern, nyugati oktatási struktúrák átvétele (XIX. sz. vége-XX. sz. eleje) közötti időszak. Előbb a császári udvarban, majd a tartományi és járási székhelyeken is létesültek orvosi képzések. A Tang- és a Song-korokban (VII.-XII. sz.) az egységes orvosképzés és a császári apparátus egyéb részlegeiben zajló tudományos munka hatására a kínai orvoslás ismeretrendszere és képzési struktúrája elnyerte azt a formáját, melyet a mai klinikai és oktatási gyakorlat közvetlen elődjének tekinthetünk. A modern tudomány és a nyugati képzési formák megjelenéséig ez a rendszer alapvetéseit és szerkezetét tekintve évszázadokon keresztül változatlan maradt. Az intézményes orvosképzés kialakulásával fémjelzett időszakot tanulmányozva érthetővé válhat a hagyományos kínai orvoslás eredeti ismereteinek mai képzési struktúrákban betöltött szerepe.

A harmadik korszak a nyugati felsőoktatási struktúrák átvételével kezdődött és jelenleg is tart. Noha ez az időszak már a huszadik század elején elkezdődött, de a napjainkban is működő képzési rendszer az 1950-es években nyerte el alapvető formáját az első HKO egyetemek megalapításával. Mivel a Kínában létrehozott modern HKO képzések a világszerte zajló HKO oktatás előfutárainak és példaképeinek tekinthetőek, ezért tanulmányozásuk nagy jelentőséggel bír a kínai orvoslás valamennyi képzési módozatának vizsgálatára nézve. Az alábbiakban a HKO oktatás három történelmi korszakát részletezzük, különös tekintettel a mai képzési rendszerek gyökereire.

A hagyományos kínai orvoslás oktatása az intézményes képzések létrejötte előtt egyfajta személyes mester-tanítványi viszonyon alapult. E korszak az intézményes orvosképzés megjelenésével ért véget. Fontos hangsúlyozni, hogy csak a mester-tanítvány jellegű oktatási formák kizárólagossága ért véget ekkor, maga a képzési forma az új, intézményes oktatással párhuzamosan továbbra is elterjedt maradt.

A képzések e legelső korszakának kezdetét nehezen lehetne pontosan meghatározni. A korszakot meghatározó képzési módszer az orvosi szakmával egyidős lehet. Így ha a képzési forma kialakulásáról nincsenek is pontos adataink, az orvosi tevékenységről szóló legkorábbi írott források némi támpontot adhatnak. A legkorábbi források, melyek a varázslástól élesen elkülönülő orvosi tevékenységről tanúskodnak az ókorból, pontosabban az i.e. V.-II. századok körül eredeztethetőek. E tekintetben az egyik legjelentősebb szövegnek az orvosi szakma szabályozásának legkorábbi dokumentuma, a *Zhou szertartásai* (Zhōu lǐ 周礼) tekinthető (Zhou li 1992). E kínai államapparátust és az orvosi tevékenység azon belüli szerepét ismertető írás négy fajta orvosi tevékenységet különböztet meg: ételorvos (dietetikus), kórorvos (belgyógyász), tályogorvos (sebész) és állatorvos¹⁸. Az egyes orvosi szakterületek feladataira és az udvari orvosi tevékenység kiértékelési rendszerére is kitér. *Cuo Mester Évkönyvében* (Zuǒ zhuǎn 左传) ¹⁹ olvasható egy történet, melyben Jin fejedelme megbetegszik és először egy varázslót hivat, majd Qin fejedelmét kéri, hogy küldjön hozzá orvost (Zuo zhuan 1977). E szövegben élesen elkülönül a kétfajta foglalkozás. A *Történetíró Feljegyzéseinek* (Shǐ jì 史记) ²⁰ 105. fejezetében olvasható egy értekezés arról, hogy mely betegek gyógyíthatatlanok: az gyógyíthatatlanok egyik fajtája az, aki varázslókban hisz az orvosok helyett²¹. E szövegek alapján feltételezhető, hogy az i.e. V. század körül elkezdett kialakulni egy olyan orvosi tevékenységi kör, amely ismeretrendszerében és

¹⁸ Kínaiul, sorrendben: shí yī (食医), jí yī (疾医), yáng yī (疡医) és shòu yī (兽医).

¹⁹ I.e. IV. sz.

²⁰ I.e. II. sz.

²¹ Az eredeti szövegben: „xìn wū bù xìn yī (信巫不信医)”.

módszereiben elkülönült a vallásos, természetfeletti tényezőkön alapuló eljárásoktól. Az orvoscépzés legkorábbi korszakának kezdetét innen érdemes számítanunk.

Ebből a korszakból az első szöveg, amelyből az orvosi oktatás módszereit, tartalmát és hosszát megismerhetjük a már említett *Történetíró Feljegyzéseiben* található (Shi ji 1997). E könyv 105. fejezete két orvos életrajzát közli. Elsőként Biān que (扁鹊) életrajzát olvashatjuk, amelyből a korabeli orvoscépzésről sokat megtudhatunk. Legkésőbb a szöveg írásakor már voltak a betegek állapotát fizikális vizsgálati módszerekkel kiértékelő, gyógynövénykészítményeket és akupunktúrát használó orvosok, akik ismereteiket írott szövegekből és hozzájuk kapcsolódó instrukciókból, illetve klinikai megfigyelés és gyakorlat útján nyerték. A szövegekhez való hozzáférést és az oktatást egy tapasztalt mester biztosította, akitől a leendő orvos évekig tanult, gyógyító munkájában mintegy inasként segítve őt.

Az orvoscépzés szempontjából még nagyobb jelentőségű a 105. fejezet második része: Chúnjú Yì (淳于意) életrajza. Chúnjú Yì -t az i.e. II. században súlyos vétséggel vádolták meg és arra kötelezték, hogy a császári udvar színe előtt adjon számot gyógyító tevékenységéről, illetve arról, hogy kitől tanult és kiknek adta tovább tudását²². Chúnjú Yì a kihallgatás során két tanítómesteréről is beszámol. Első tanárától írott szövegeket és szóbeli instrukciókat egyaránt kapott. Amikor első tanára (Gōngsūn guāng 公孙光) már nem tudott mit tanítani neki, akkor elküldte egy nagyobb tudású mesterhez (Yáng qìng 阳庆), akitől fiatal korában maga is tanulni szeretett volna, de az alkalmatlannak találta. Chúnjú Yì három éven keresztül tanult második tanítójától. Hét szöveget nevesít, melyekkel kapcsolatban instrukciókat kapott. A nevesített szövegek egy része a *Sárga Császár Könyvének* fejezeteiként feltehetően máig fennmaradt (Chang 2010). Chúnjú Yì oktató tevékenységéről is beszámolt. Hat tanítványát nevesítette, mindegyik esetben külön-külön kitérve a képzés hosszára és tartalmára. Elmondása szerint tanítványait egytől három évig képezte, attól függően, hogy melyikük mit tanult tőle. A nevesített tanítványok főúri udvarokban viseltek hivatalt és orvos is volt közöttük, tehát legalább

²² Az ebben a *Történetíró feljegyzéseinek* elkészültét csak néhány évtizeddel megelőző udvari audienciáról szóló szövegben leírtak viszonylag pontos feljegyzéseknek tekinthetők. E meghallgatás leírata az ókori kínai orvoscépzés tanulmányozásának egyik fontos forrása.

egy részük orvosi előtanulmányok után jött hozzá tanulni. Az átadott ismeretek között vizsgálati módszerek, gyógynövényreceptek és akupunktúra egyaránt megtalálhatóak.

Hasonló információkat közöl a késő ókori orvosképzésről a *Három királyság krónikái* (Sān guó zhì 三国志) című történeti munka²³, melyben egy Huá Tuó (华佗) nevű orvos életrajzában két tanítvány képzéséről is olvashatunk (SGZ 2000). A szöveg kitér arra, hogy Huá Tuó az oktató ismeretanyagán belül az egyik tanítványnak kiemelten egészségmegőrző tornagyakorlatokat tanított, míg a másiknak, aki főképp az akupunktúrában volt jártas, egy étrend részeként fogyasztható két összetevőjű egészségmegőrző receptet adott át. Huá Tuó életrajzában oktatástörténeti szempontból van még egy jelentős mozzanata: híres sebészeti módszereit nem tudta korai halála előtt továbbhagyományozni²⁴.

Az orvosi ismeretek családon belüli továbbhagyományozása (Jiā chuán 家传) a mester-tanítványi képzési forma egy sajátos fajtája, melynek jellemzője, hogy elsősorban vagy kizárólag családon belül adják tovább az ismereteket. Az orvosi ismeretek családon belüli átadására való utalást már a *Szertartások feljegyzéseiben* (Lǐ jì 礼记)²⁵ is lehet találni: „Ha az orvos nem harmadik nemzedékbeli, ne vegyék be a gyógyszerét” (Li ji 1992). A *Történetíró feljegyzéseiben* Chúnjú Yi arról számol be, hogy tanítómestere óvatosságra intette, nehogy fiai megtudják, hogy tanítványává fogadta őt. E sajátos továbbhagyományozási módozat egyik legszemléletesebb példája a Xú (徐) családé, akik nyolc generáción keresztül képezték a neves orvosokat. A család legnevesebb tagja

²³ III. század.

²⁴ A szöveg szerint általános érzéstelenséget kiváltani képes anesztetikum (Má fēi sǎn 麻沸散) összetétele és Hua Tuo sebészeti eljárásainak pontos természete halála óta találgatások tárgya. Történeti érdekesség, hogy egy 18.-19. századi japán orvos, aki csodálta a holland orvosok fejlett sebészeti technikáját, de elborzadt az eljárások által okozott fájdalomtól, megkísérelte a legendás recept rekonstrukcióját és az első éteres érzéstelenítés előtt negyven évvel általános érzéstelenség alatt sikeres maszektómiákat hajtott végre segítségével (Izuo 2004).

²⁵ I.e. V-II század.

Xú Zhīcái (徐之才) volt, akinek az életrajza az *Északi Qi krónikájában* (Běi qí shū 北齐书)²⁶ olvasható (Huang 2011).

A korabeli szövegek alapján a kínai ókor és kora középkor orvosképzésének meghatározó módszere a személyes mester-tanítványi viszonyra épülő oktatás volt. Ez a tanítási módszer írott szövegek átadásán és több éves gyakorlati képzésen alapult. Az oktatás jellemzően az elméleti ismereteket rögzítő szövegek átadásával kezdődött, amely csak egy bizalmas személyes kapcsolat kialakulása illetve a tanítvány alkalmasságáról való meggyőződés után történhetett meg. A szövegek átadását azok tartalmával kapcsolatos szóbeli instrukciók illetve a technikai készségeket szemléltető klinikai gyakorlatok követték. Az ilyen képzések személyes kapcsolatra épülő mivolta nagyfokú individualizációt tett lehetővé: a tanár és a tanítvány ismeretei és preferenciái határozták meg a képzések tartalmát. A személyes kapcsolaton alapuló oktatásban könnyű volt egyénre szabni a képzés tartalmát és ütemét. A mester-tanítványi oktatásban a tanuló a klinikai munka minden mozzanatát megfigyelte, minden eljárásban részt vett. Ez a gyakorlat-orientált képzés lehetőséget adott a tanulónak a gyakorlatszerzésre és a gyakorlati megismerésre. E képzési forma hátrányai egy tőről fakadtak az előnyeivel. A mester-tanítványi képzéseknek nem voltak szabványaik a tananyag és a vizsgáztatás terén. A tanár erősségei és a tanuló érdeklődése alakították ki az elsajátított ismerethalmazt. Egy mester egyes tanítványai között nagy különbségek lehettek az elsajátított ismeretek terén. A képzések időtartama változó volt: lehetett nagyon hosszú, például családi hagyomány részeként történő tanulás során, de rövid is lehetett, bármiféle vizsgáztatás vagy számonkérés nélkül. További hátránynak tekinthető a képzési kapacitás is: egy intézményes kereteken kívül dolgozó tanár viszonylag kevés tanítványt képes kitanítani (Chang 2010).

A kínai államapparátusnak az ókortól fogva szerves része volt az orvosi hivatal (Zhou li 1992). A császári és főúri udvari orvosok Kína történelme során különböző mértékben kiterjedt feladatokat láttak el. Az ország vezetői és a hadsereg számára nyújtott orvosi

²⁶ VII. század.

ellátás volt a legalapvetőbb, legszűkebb feladatkörük. Bizonyos időszakokban viszont a köznép számára is biztosítottak szélesebb körű ellátást. Az egyre bővülő feladatkörök nyomán a kora középkorra kialakulhatott az igény a szabványszerű ismeretekkel rendelkező orvosok nagyobb mértékű képzésére. A *Nagy Tang hatos kódexe* (Dà táng liù diǎn 大唐六典) című VIII. századi törvénykönyv 443-ra teszi az orvosi oktatói feladatkör megjelenését a hivatalnoki apparátusban. Ugyane korszak állami intézményrendszerének bemutatásakor a VI. századi *Wei krónikája* (Wèi shū 魏书) is nevesít orvosi oktatói feladatköröket. Az V. század intézményes orvosképzéséről – azon túl, hogy feltehetően létezett – sok konkrétumot nem tudhatunk (Chang 2010). A Sui és Tang dinasztiák (581-907) évszázadai alatt működő orvosképzésről viszont már részletes képet ad a *Nagy Tang hatos kódexe* (DTLD 1991).

624-ben jött létre az államigazgatás „Nagy örökkévaló temploma” (Tài cháng sì 太常寺) nevű, vallási szertartások koordinálásáért felelős egységének alárendelve a Császári orvosi hivatal (Tài yī shǔ 太医署). E hivatal négy részre tagolódott: vezetői, gyógyító, oktató és gyógyszerfeldolgozó részlegekre. Az oktatói tevékenység két fő területe az orvosok és a gyógyszerészek képzése volt. Az orvosképzésen belül négy szakág volt: orvos, akupunktőr, masszőr és „ráolvasó”. (A Sui dinasztia szűk négy évtizede alatt az akupunktőröket az orvosi szakágon képezték és csak a Tang-korban vált külön ez a terület.) A *Nagy Tang hatos kódexe* szerint az „akupunktőri hallgatók tanulmányai megegyeznek az orvosokéval” és mivel azonos tananyagot is oktattak az alapozó tanulmányok során, ezért e két szakágot nagyjából egylényegűnek tekinthetjük. A masszőri szakágon manuális eljárásokat, légző- és tornagyakorlatokat illetve sérülések esetén alkalmazandó repositiós technikákat tanítottak. A „ráolvasó” képzésen vallásos jellegű (elsősorban taoista és buddhista) inkantációkat, szertartásokat oktattak légző és meditációs gyakorlatokkal elegyítve. (Jól mutatja ez utóbbi képzésnek a többi szakirányhoz való viszonyát, hogy tizedannyi tanár és negyedannyi tanuló volt e szakon az orvosi szakhoz képest és a szakirány vezetőjével szemben a legalacsonyabb hivatalnoki rang volt az elvárás.)

Minden egyes szakágat egy-egy „professzor” (bó shì 博士) vezetett. E vezetőnek az orvos és akupunktúra szakágakon magasabb osztályúnak kellett lennie a hivatalnoki rangsorban (nyolcadik osztályú felső előjáró és nyolcadik osztályú alsó beosztott), mint a másik két szakág esetén (kilencedik osztályú alsó beosztott – a legalacsonyabb hivatalnoki rang). A szakágak vezetői alatt orvosok és asszisztensek vettek részt az oktatásban. A hallgatók rögzített száma képzésenként: orvos szakágon 40 fő, akupunktőr szakágon 20 fő, manuálterapeuta szakágon 30 fő és „ráolvasó” szakágon 10 fő. Az orvos szakágon belül ötféle specializáció volt: „testorvos” (belgyógyász – 7 éves képzés), „gyerekorvos” (5-6 éves képzés), „kelések és duzzanatok orvosa” (sebész – 6 éves képzés), „szem-fül-orr-gége-fog” orvos (4 éves képzés) és „külsőleges módszerek orvosa” (pakolásokat és moxibuszciót alkalmazó „orvos” – 3 éves képzés).

Nagy Tang hatos kódexe nem csak azért fontos szöveg, mert leírja a korabeli orvosképzés struktúráját, hanem azért is, mert a képzés alatt elsajátítandó kiemelt ismereteket illetve az oktatáshoz használt szövegeket, azaz „tankönyveket” is megadja. A szövegben megnevezett kiemelt ismeretek: a gyógyszerek természeti megjelenésének és gyógyhatásának ismerete, a különféle diagnosztikai jelek ismerete különös tekintettel a pulzusvizsgálatra, az akupunktúras lokációkhoz tartozó tájanatómiai ismeretek valamint a tűszúrások technikai készségei. Az oktatásban használt szövegeket illetően, mind az orvosi, mind az akupunktőri szakirányon a jelenleg *Sárga Császár belső könyve* néven ismert szöveg különféle változataira épült az elméleti-alapozó képzés. A *Nagy Tang hatos kódexében* nevesített szövegek közül három tekinthető a *Sárga Császár* részének, vagy változatának. A tanulmányok befejeztével kötelező záróvizsgán a hallgatóknak az e szövegekben való jártasságukról kellett bizonyosságot tenniük. Mint később (a mai oktatás ismertetésekor) látni fogjuk: a tang-kori orvosképzés e kiemelt szövegei a modern egyetemi oktatás szaktantárgyai között is megjelennek.

A tang-kori képzésben a gyógyszerészeti ismereteket a *Isteni Földműves füveskönyve*, (Shén nóng běn cǎo jīng 神农本草经) a *Neves orvosok feljegyzései* (Míng yī bié lù 名医别录) és az *Újjonnan szerkesztett füveskönyv* (Xīn xiū běn cǎo 新修本草) című munkák alapján tanították, összesen 850 gyógyszeralapanyagot megkülönböztetve. A pulzusvizsgálati technikák oktatásához a *Pulzusok könyve* (Mài jīng 脉经) című művet használták. Az akupunktúras tűszúrások lokációinak szemléltetéséhez az *Áramlás ábrája*

(Liú zhù 流注) és a *Hátsó-oldalsó ábrák* (Yǎn cè 偃側) nevű illusztrációkat használták.

A Tang-kori orvoscépzés tematikája elméleti és klinikai részekből állt. Az elméleti képzés során a fent sorolt könyvekből tanulták a kínai orvoslás ismeretrendszerét a hallgatók. A gyakorlati képzés nem csak az orvosi klinikai gyakorlat megfigyeléséből és az abban való részvételből állt, hanem a gyógynövények felismerését célzó gyakorlatokból a Császári Orvosi Hivatal gyógynövénykertjében és a gyógyszer-megkülönböztető gyakorlatokból a Hivatal gyógyszerházában.

A tanulmányi előmenetel ellenőrzése havi, évszakonkénti és éves vizsgákkal történt. A záróvizsga elsősorban a *Sárga Császár belső könyve* egyes szövegeinek ismeretére és a gyakorlati készségek bemutatására épült. Aki a hét éves orvoscépzést legfeljebb kilenc év alatt nem végezte el azt elbocsájtották.

A tang-kori orvoscépzés nem csak a császári udvar székhelyén zajlott. A tartományi és megyei székhelyeken is nyíltak a központi rendszeren alapuló orvosi iskolák, ami elindította a szabványosított tanmenet és tananyag elterjedését. A központi képzésekhez hasonlóan a tartományi székhelyeken egy-egy „professzor” vezette a képzést, akik mellett egy-egy oktató dolgozott és tíz, húsz vagy harminc fős csoportokat tanítottak.

A sui- és tang-kori orvoscépzés célja elsősorban a császári család és a hivatalnoki apparátus megfelelő szintű orvosi ellátásának biztosítása volt, ezért a teljes népesség ellátási igényeit nem tudta kielégíteni. Az intézményes orvoscépzés mellett a mester-tanítványi oktatás továbbra is elterjedt maradt. Az első kínai intézményes orvoscépzés nagy vívmányának tekinthetjük viszont az oktatási módszertan egységesítését és a szabvány modell országsszerte történő elterjesztését.

Ahhoz, hogy erről az első intézményes orvoscépzésről teljesebb képet kapjunk, figyelemmel kell lennünk arra is, hogy e kor orvosi hivatalnokai nem kizárólag az állami orvoscépzésből kerültek ki. Lehetőség volt rá, hogy az intézményes képzésen kívülről, családi képzésből vagy fogadott tanítványi képzésből kerüljön be valaki az orvosi hivatalnoki apparátusba (Chang 2010). Ez a hagyományos, intézményen kívüli képzési formák nagy jelentőségét és a kétféle képzése egymás mellett történő működését mutatja.

A Tang dinasztia bukását követő félévszázadnyi megosztottság utáni Song-korban a kínai tudomány és kultúra fejlődése az orvoscépzésre is hatással volt. A Song-kori kormányzat egy neokonfuciózus elvektől vezérelt „jóléti” szolgáltatásrendszert hozott létre, ami az egészségügyi-orvosi ellátás köznépre való kiterjesztését eredményezte. Különböző intézmények jöttek létre a családtalan idősök, az árva gyermekek és a hadi rokkantak ellátására. Szabványosított császári gyógyszertárak országos láncolata alakult ki. A köznép számára ingyenes ellátást biztosító központok jöttek létre a Császári Orvosi Hivatal valamennyi fiókintézményében. Az ellátórendszer fejlődése mellett az orvoscépzés számára jelentős változásokat hozott ez az időszak (Fu 1990).

A kiterjedt állami ellátórendszer kialakulása mellett az orvosi szövegek szabványosított terjedése is nagyban hozzájárult az oktatás fejlődéséhez. Két tényezőt kell az orvosi szövegek szabványosítása kapcsán kiemelni: a külön mozgatható nyomóelemes nyomtatás feltalálását és az orvosi szövegek császári hivatalban történő egységesítését (Chang 2010). Mivel az orvosi szövegek az ókorban és a kora középkorban elsősorban kézi másolás útján terjedtek²⁷, a sorozatos kézi másolások elírásokkal tűzdelték meg a nem könnyen értelmezhető, szóbeli instrukciók mellett olvasandó szövegeket. A külön mozgatható nyomóelemes nyomtatás 11. századi feltalálása az orvosi szövegek nagyobb példányszámú és tartalmilag pontosabb sokszorosítását tette lehetővé. Mindemellett külön császári hivatal (Orvosi Szövegek Lektori Hivatala)²⁸ jött létre az egyes szövegekben található hibák kiszűrésére valamint a töredékes szövegek helyreállítására. A tang-kori orvoscépzésben is meghatározó szerepet betöltő *Sárga Császár belső könyve* is ekkor nyerte el mai formáját. Ezek a szabványosított, nagyobb példányszámú szövegek elősegítették az orvosi ismeretek terjedését és az orvoscépzés hatékony eszközei lettek nem csak a fővárosban, hanem a tartományi és járási székhelyeken is. Hasonlóképpen a szabványosító törekvéseknek köszönhetően hozták létre Kína első orvosi demonstrációs modelljeit, az akupunktúrás bronzszobrokat. Ezek az életnagyságú szobrok az

²⁷ Ismert volt még a kőoszlopokba vésett szövegek ún. „pacskolat” készítésével papírra másolása és a kora középkortól a fadúcós nyomtatás is.

²⁸ Jiàozhèng yīshù jú 校正医局

akupunktúrában használt tűszúrások lokációk szabványos helyeit rögzítették. E szobrokat nem csak az oktatásban, hanem vizsgák során is használták. A szobrokhoz egy lokációkat részletező szöveg (TRTJ 2006) is járult, amely az új nyomdászati technológiának köszönhetően a szobortól függetlenül is széles körben elterjedt. A nyomtatott változat mellett a fővárosban kőoszlopba is vésték e könyv szövegét a még könnyebb hozzáférhetőség végett. Ezek az intézkedések elősegítették a szabványosított akupunktúras ismeretek elterjedését az oktatásban és a klinikai gyakorlatban.

A Song udvarban eleinte a Tang-kori mintán alapuló és azzal megegyező nevű Császári Orvosi Hivatal működött, de csupán az uralkodó és az elit bürokrácia orvosi ellátása végett, oktatási funkciók nélkül. Ebben a periódusban a császári apparátus orvosi szükségleteit az intézményen kívüli oktatásból kikerülő orvosok vizsgáztatás általi felvételével elégítették ki. Az 1044-ben létrehozott némileg módosult nevű Császári Orvosi Hivatal (Tài yī jú 太医局) elődjével ellentétben már önálló császári hivatalként működött (Chang 2010). Feladatai közé tartozott az orvosképzés is: a hallgatók felvétele 1060-ban kezdődött meg. A tanulók előbb egy éven keresztül előtanulmányokat folytattak és az előtanulmányi év végén letett sikeres felvételi vizsga után kerülhettek be a képzésbe. A képzésre felvehető hallgatók legnagyobb összlétszámát eleinte 120 (később 300) főben állapították meg, de az előtanulmányok részeként órákat hallgatók számát nem maximalizálták. 1055-ben a képzést elvégző hallgatók tudásszintjének ellenőrzésére vizsgarendszert vezettek be. A császári orvosi apparátusba bekerülni kívánóknak ajánlóleveleket kellett hozniuk és vizsgáznuk kellett a következő három témakörből: kórokok, klasszikus orvosi szövegek, gyógynövények és receptek.

A 11. század második felében a song-kori Császári Orvosi Hivatalban az orvosképzés kilenc szakterületre tagolódott 300 hallgatóval. Minden évben tavasszal 300 új diák kezdte meg itt a tanulmányait. A song-kori orvosképzés kilenc szakterületét az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat: A song-kori orvoscépzés szakterületei

Szakterület neve	Szakterület meghatározása	Hallgatók száma
Felnőtt receptek és pulzusok (dà fāng mài 大方脉)	Belgyógyászat.	120
Szél osztály (fēng kē 风科)	A belgyógyászat egyik szakiránya (többnyire neurológiai és reumatológiai kórképek).	80
Gyermek receptek és pulzusok (xiǎo fāng mài 小方脉)	Gyermekgyógyászat.	20
Szemészet (yǎn kē 眼科)	Szemészet.	20
Kelések, duzzanatok és törések (yáng zhōng jiān zhé shāng 疡肿兼折伤)	Sebészet (a szervezet külsején megnyilvánuló valamennyi kórkép), bőrgyógyászat és traumatológia.	20
Szülészet (chǎn kē 产科)	Terhesség, szülés és gyermekágy (a nőgyógyászat egyéb területei a „felnőtt receptek és pulzusokhoz” területéhez tartoztak).	10
Fogászat és gégeszet (kǒuchǐ jiān yānhóu 口齿兼咽喉)	A száj, a fogak, az orr, a garat és a gége kórképei.	10
Akupunktúra és moxibuszció (zhēnjiǔ 针灸)	A tűszúrásos és a hevítéses gyógymódok illetve azok valamennyi kapcsolt eljárása.	10

Inkantáció (shū jìn 书禁)	Vallásos (buddhista és taoista) ráolvasások és népi hiedelmekkel kapcsolatos eljárások alkalmazása.	10
-------------------------	---	----

Az oktatás elméleti része a tang-kori képzéshez hasonlóan a kínai orvoslás klasszikus szövegeinek tanulmányozásán alapult: a legalapvetőbb szövegek továbbra is a *Sárga Császár Könyve* és az ahhoz kapcsolódó szövegek voltak. Mindemellett a nyomtatott szövegek elterjedésének és az addig csak töredékes vagy marginális szövegek rekonstrukciójának köszönhetően az olvasmánylista kibővült. A mai oktatás és klinikai gyakorlat szempontjából legjelentősebb addíció a szindróma-differenciáláson alapuló gyógyszerelés legkorábbi klinikai kézikönyvének tartott késő Han-kori *Értekezés a hideg sérülésről és vegyes betegségekről* (Shāng hán zá bing lùn 伤寒杂病论) című mű rekonstruált szövege volt.

E könyv a Han és Song-korok közötti hétszáz év alatt töredékes formában több könyvben, így a *Ezer aranyat érő kiegészítő receptek* (Qiān jīn yì fāng 千金翼方) és a *Császári könyvtár titkai* (Wài tái mì yào fāng 外台秘要方) címűekben is megjelent. Nehezen hozzáférhető, de nagy becsben tartott könyvnek számított: Sūn Sīmiǎo (孙思邈) *Ezer aranyat érő fontos receptek vészhelyzetekre* (Bèi jí qiān jīn yào fāng 备急千金要方) című munkája még csak egy-egy receptet tartalmaz belőle – feltehetően azért mert e könyv írásakor még nem volt a szöveg birtokában – és csak a harminc évvel későbbi kiegészítésben közli rendezett formában. Az Orvosi Szövegek Lektoráló Hivatalában Lín Yì (林亿) felügyelete alatt letisztázták és rendszerezték a fellelhető, sokszor töredékes példányokat és az így kiadott *Értekezés a hideg sérülésről* (Shāng hán lùn 伤寒论) immár nyomtatott formában is elterjedhetett. A napjaink képzésében e könyvet a song-kori restaurált szöveg alapján oktatják. Az eredeti könyv második („vegyes betegségekről” szóló) része szintén ekkor nyerte el ma ismert formáját *Az aranyszelence fontos receptjei* (Jīn guì yào lüè 金匱要略) címmel. Mindkét könyv alapvető tananyag a Song-kor óta (Xiong 2007).

A Tang-korban használt könyvekhez még továbbiak is hozzáadódtak ebben az időszakban. A megelőző korok művei közül a tang-kori nagy enciklopédikus orvosi mű,

az *Ezer aranyat érő fontos receptek vészhelyzetekre* és az első etiológiai témájú szakkönyv, az *Értekezés a betegségek okairól és tüneteiről* (Zhū bīng yuán hou lùn 诸病源候论) érdemelnek említést.

A képzés másik aspektusa a gyakorlati oktatás volt, melyben a hallgatóknak, a szokásos klinikai megfigyelés mellett, esettanulmányokat kellett készíteniük. Az orvosi képzésben résztvevő hallgatók látták el a többi császári udvari képzés (államigazgatási, jogi, hadtudományi képzések) diákjait. A hallgatóknak klinikai naplót kellett vezetniük az általuk elvégzett vizsgálatokról és kezelésekről. Ezeket a naplót meg határozott időközönként ellenőrizték, és ez a vizsgák mellett a tanulók értékelésének másik fontos módja volt.

A song-kori Császári Orvosi Hivatalban zajló orvoscépzésnek az előző korok képzéseivel viszonyítva öt fő jellegzetessége volt. Először, a Hivatal intézményi függetlenedése a császári apparátus más szerveitől nagyobb szakmai autonómiát biztosított. Másodszor, a hallgatók több gyakorlati lehetőséghez jutottak. Harmadszor, a hallgatói teljesítmény kiértékeléséhez jutalmazó-büntető rendszer kapcsolódott, melynek révén a legjobb hallgatók anyagi juttatásokban is részesülhettek. Negyedszer, lehetőséget adott a legkiválóbb hallgatók számára az oktatásban való részvételre, ami a képzés fenntarthatóságát segítette elő. Ötödször, a tanulókra vonatkozó etikai szabályzat megtiltotta, hogy az általuk biztosított ellátásért cserébe anyagi javakat fogadhassanak el (Chang 2010).

A fővárosi orvoscépzés mintájára a tartományi székhelyeken is indultak a központival megegyező struktúrájú, de létszámban kisebb (7-10 hallgató) képzések. A tartományi kormányzatok kötelesek voltak infrastruktúráját (5-7 helyiséget) biztosítani az orvoscépzés számára. A legjobb teljesítményű végzős hallgatók számára a tartományi képzésekben is volt lehetőség az oktatásban való részvételre. 1083-ban a megyei központokra is kiterjesztették az orvoscépzést.

Szintén a Song-korban jött létre az orvoscépzés addigi legmagasabb szintű formája, az Orvosi Tanoda (Yī xué 医学) az állami egyetemnek tekinthető Guó zǐ jiān (国子监) részeként. Addig az orvoscépzés külön hivatal alatt zajlott, elkülönülve attól a legnagyobb presztízsnek örvendő állami egyetemtől, ahonnan az országot vezető

hivatalnokok kerültek ki. 1103 és 1120 között az orvoslás is bekerült e nagy jelentőségű intézmény curriculumába, a matematika, az irodalom és a festészet mellett a „négy tudomány” egyikeként. Összesen háromszáz fős hallgatói létszámmal működött az orvoscépzés, három fő szakterületen: receptek és pulzusok (belgyógyászat), akupunktúra, tályogok (sebészet). E képzésnek is létrejöttek a tartományi megfelelői. Az orvosoknak egy jellegzetesen új csoportja jött létre ekkor: a konfucianus orvosoké (rú yī 儒医), akik az államigazgatásban való részvételhez elengedhetetlen konfucianus klasszikusokban és az orvosi tudományokban egyaránt jártasak voltak. E jelenség nagyban növelte az orvosi hivatás presztízsét, hiszen az orvosi pályát ekkor alsóbb rendű tekintették a hivatalnoki karrierrel szemben. Sajnos a Song birodalmat fenyegető háborúk miatt igen hamar megszűnt az állami egyetemen belüli orvoscépzés, de létrejötte, az orvoscépzésnek a legnagyobb tekintélyű oktatási intézménybe történő beemelése jól mutatja az orvoscépzés song-kori fejlődési tendenciáit.

A Song-kor után Kínát egy évszázadon keresztül uraló északi nomád népeknek megvolt a maguk gyógyító- és egészségkultúrája, melyben a természetfeletti erők jóval nagyobb szerepet játszottak, mint a kínaiakban. E népek közötti kulturális találkozásnak az orvosi ismertek tekintetében is a kelet-ázsiai kulturális szféra sajátosságainak megfelelő kimenetele volt: az északi hódítók átvették a meghódított Kínaiak kultúráját. A kultúra átvételével tudták átvenni a kínai birodalom feletti uralomhoz szükséges államigazgatási apparátust, mely rendszerbe elsősorban a sajátjaikat vagy más, nem kínaiakat vettek fel. A hivatalnoki rendszer ilyen jellegű feltöltése szükségtelenné tette a vizsgarendszert, ami az oktatásra és azon belül az orvoscépzésre is hatással volt (Chang 2010). A Yuan dinasztia idején a császári udvarban működő orvosi hivatalnak nem voltak oktatási feladatai. Míg e korban az udvari orvoscépzés szünetelt, addig a hagyományos mestertanítvány jellegű képzésekből nagy hatású orvosok kerültek ki. Számos olyan irányzat – egy-egy neves mester nevével fémjelzett „iskola” – alakult ki, melyek a kínai orvoslás mai arculatát is meghatározzák.

A Ming és Qing udvarokban egyaránt működött Császári Orvosi Akadémia (Tài yī yuàn 太医院), melynek már újra voltak oktatási feladatai. A képzés tananyaga nagyrészt megegyezett a song-korival, egyedül a qing-kori Orvosi Akadémia által szerkesztett Orvosi aranytükör (Yī zōng jīn jiàn 医宗金鉴) című tankönyv jellegű átfogó gyűjtemény volt benne újdonság (YZJJ 2007). Említést érdemel itt még Zhāng Jǐngyuè (张景岳) tematikusan rendszerezett szöveggyűjteménye, a *Rendszerezett Klasszikus* (Lèi jīng 类经), melyben a *Sárga Császár Belső Könyvének* passzusait tárgykörök szerint (úm. elméleti alapok, szervi működés, betegségek, akupunktúra, gyógyszeres kezelés stb.) rendszerezi. Ez a modern tankönyvi tematika előfutárának tekinthető (Lei Jing 2008). Szintén e korból származik az oktatásra nagy hatást gyakorló *Rendszerezett füveskönyv* (Běn cǎo gāng mù 本草纲目), melyet Lǐ Shízhēn (李时珍) állított össze harmincévnyi kutatás és több mint 800 szakkönyv tanulmányozása után. Ez a mű több mint 1800 gyógyszert ismertet, az egyes gyógyszer-alapanyagok eredete szerint 16 nagy csoportra osztva. Részletesen tárgyalja a különféle alapanyagok termesztését, begyűjtését, előkészítését, tárolását, lehetséges párosításait és különféle klinikai alkalmazásait (BCGM 2004). Ugyane korban jött létre egy másik szakterület, az akupunktúra nagy összegző szövege is: *Akupunktúrás és Moxibuszcións Kompendium* (Zhēn jiǔ dà chéng 针灸大成). Ebben az összegző írásban Yáng Jìzhōu (杨继洲) egybegyűjtötte a korábbi korok akupunktúrás témájú értekezéseit, a *Sárga Császár belső könyvének* akupunktúráról szóló passzusaitól a kortárs kiadványokig. Gyűjtése során számos olyan írást is átvett, amelyek más formában nem maradtak fenn. Mivel igen gazdag ismeretanyagot közölt akupontok, szúrástechnikák, túmanipulációs eljárások és pontkombinációk terén, ezért még ma is a hagyományos kínai akupunktúra legfontosabb klasszikus könyvének számít (ZJDC 2009).

Az orvosi szakterületek száma folyamatos csökkenést mutatott a song-kori 9 valamint a yuan- és kora ming-kori 13 szakterület után. A 19. század közepére csak öt szakterület maradt: felnőttek receptjei és pulzusai (belgyógyászat, nőgyógyászat és fertőző betegségek), gyermekek receptjei és pulzusai, sebészet, szemészet és fogászat-fül-orr-gégészet. A korábbi szakterületek közül volt amely másokba olvadt, volt amely kikerült a tanmenetből (Chang 2010).

A kínai orvoslás harmadik nagy korszaka a nyugati felsőoktatási struktúrák kínai megjelenésével illetve átvételével kezdődött. A legelső nyugati rendszerű orvosi képzést 1594-ben hozták létre Makaón külföldieknek, ami így az ország orvosképzésére nem volt jelentős hatással. Kínában az első kínaiaknak szóló nyugati orvosképzések térítő misszionáriusok munkája révén jöttek létre 1866-tól kezdődően. 1905-ben már 23 orvosképzés és összesen 36 ápoló-, gyógyszerész- és szülésznőképzés működött (Chang 2010). A huszadik század első éveiben megnőtt a Japánba és Európába tanulni menő kínai diákok száma, és az orvosi tanulmányokat folytatók között voltak, akik hazatérve az orvosképzésben dolgoztak.

A köztársasági időkben az akkori kormányok modernizációs politikájának megfelelően nem volt állami hagyományos kínai orvosképzés. Ezért ebben az időszakban magánalapítású iskolákban zajlott a kínai orvoslás intézményes képzése. 1915-ben alapították a Shanghai HKO Szakiskolát (Shànghǎi zhōngyī zhuānmén xuéxiào 上海中医专门学校) és második világháború előtti időszakban hasonló intézmények jöttek létre a nagyobb városokban. 1930-ban szintén Shanghaiban jött létre a Kínai Orvostudományi Akadémia (Zhōngguó Yīxuéyuàn 中国医学院), melyet tartományi változatok létrehozása követett. Ezekben az intézményekben oktatás és tankönyvszerkesztés egyaránt zajlott. A kínai orvoslás tankönyvei közül a következők jelentek meg ebben az időszakban: *Sárga Császár tankönyv* (Nèijīng jiǎngyì 内经讲义), *Értekezés a hideg sérülésről tankönyv* (Shānghán lùn jiǎngyì 伤寒论讲义), *Aranyszelence fontos receptjei tankönyv* (Jīnguì yàolüè jiǎngyì 金匱要略讲义), *HKO gyógynövények tankönyv* (Běncǎoxué jiǎngyì 本草学讲义). Említést érdemel, hogy-e HKO iskolák modern orvosi könyveket is kiadtak, a HKO ismeretei mellett a modern orvostudomány tárgyait is tanították (anatómia, élettan, kórtan, belgyógyászat, sebészet), így a mai HKO oktatási rendszer előfutárainak tekinthetőek. E szakiskolák lehetőségeit behatárolta egyrészt magánjellegükből kifolyóan az anyagi háttér instabilitása, másrészt a II. világháborús pusztítás (Chang 2010).

Itt, a köztársasági időszaknál, említést érdemel még, hogy megjelent a két orvosi rendszer szintézisének vagy együttes alkalmazásának gondolata. Elsősorban Zhāng Xīchún (张锡纯) munkásságát kell kiemelni, aki az 1918-ban kiadott *Az orvostudomány kínait középpontba állító és nyugatit figyelembe vevő feljegyzései* (Yī xué zhōng zhōng cān xi

lù 医学衷中参西录) című munkájával a kétfajta medicina integrációjának úttörője volt. Könyvében a kínai orvoslás módszereit gyakran a modern tudomány szemléletével magyarázta és fordítva: a modern medicina gyógyszereit a kínai gyógynövények hatását leíró modellek szerint is rendszerezte (ZZCXL 2003).

1956-ban jött létre a négy első hagyományos kínai orvosi egyetem Pekingben, Shanghai-ban, Chengdu-ban és Guangzhou-ban, ahol már a modern egyetemi oktatási rendszer részeként oktatják a kínai orvoslást. Az egyetemi kínai orvosi alapképzés eleinte négy éves volt, majd a kilencvenes évek elejétől lett öt éves időtartamú. 1979 óta mesteri és doktori képzések is vannak a kínai orvoslás különféle szakterületein. A hetvenes évek vége óta érkeznek a kínai HKO egyetemekre külföldi hallgatók, csak rövidebb továbbképzéseken vettek részt, de ma már doktori képzésig minden szinten megtalálhatóak. A kínai HKO képzések kitelepülése a kétezres években kezdődött, melynek eredményeképpen több HKO egyetem működött külföldön székhelyen kívüli, kihelyezett képzést. A modern HKO oktatás tartalmi és szerkezeti jellemzőit a következő szakaszban mutatjuk be.

1.2.2. A kínai orvoslás modern felsőfokú képzési rendszerének bemutatása

1.2.2.1. A HKO felsőoktatás bemutatása

A Kínai Népköztársaság kikiáltása (1949) után lépett érvénybe a ma is érvényes rendszer, amelyben a hagyományos kínai orvoslás egyenrangú a modern orvostudománnyal (CCCCP 1997). Kínában vannak külön hagyományos kínai orvoslásra specializálódott kórházak, de több modern orvostudomány jellegű kórházban is van HKO osztály. Az egyetemeken is hasonló a helyzet. Vannak HKO egyetemek és modern orvosi egyetemek. A HKO egyetemeken zajló kínai orvosi képzéseken a tanult ismeretek jelentős része a modern orvostudomány szaktantárgyai közül kerül ki. A modern orvosi egyetemeken vannak HKO tanszékek, programok. Így valósul meg a két orvosi rendszer szimbiózisa egy egészségügyön belül. A hagyományos kínai orvoslás az egészségügyi szolgáltatások 10-20%-át biztosítja (CSY 2014).

Az előzőekben bemutattuk, hogy a hagyományos kínai orvoslás oktatásában két fő modell létezik. Az egyik a tradicionális mester-tanítvány kapcsolatra épülő oktatási forma. A másik az intézményes képzési struktúra, amely mára már a HKO képzés fő módszerévé vált. Jelenleg a „mester-tanítvány” oktatási modell elsősorban a továbbképzésben él tovább. Nemzeti és tartományi szinten kijelölt, kimagasló klinikai és tudományos munkásságú „híres öreg hagyományos kínai orvosok” (míng lǎo zhōngyī 名老中医) mellett orvosok ezrei részesültek már hagyományos mester-tanítvány jellegű továbbképzésekben (Xu és mtsai 2013). Ennek a fajta oktatásnak nagy szerepe van a magas szintű HKO szakemberek kinevelésében. Mindemellett a mai hagyományos kínai orvospképzés fő módszere a modern egyetemi oktatás.

Kínában az egyetemi képzés hármas felosztású: baccalaureusi, mesteri és doktori fokozatokra tagozódik. Hagyományos kínai orvosoknak a baccalaureusi fokozatot adó egyetemi, felsőfokú alapképzés 5 éves. Ezt követhetik az egyenként 3-3 éves mester- és PhD képzések. A hagyományos kínai orvoslásban az alapképzés szakirányosan történik. A hagyományos kínai orvospképzés három fő szakiránya: hagyományos kínai orvos szak, akupunktőr-manuáalterapeuta szakirányú hagyományos kínai orvos szak illetve a kínai-nyugati integrált medicina orvosa szak. A HKO gyógyszerészek és HKO ápolók képzése külön zajlik, amit itt most nem tárgyalunk. Az egyetemi képzések mellett vannak még közép- és felsőfokú szakiskolai képzések is, melyek időtartama egyenként 3-3 év.

Kínában jelenleg 45 önálló hagyományos kínai orvosi felsőoktatási intézmény működik, melyből 24 egyetem (17 „university” és 7 „college”). Ezen felül még 58 orvostudományi vagy általános egyetemen van hagyományos kínai orvosi kar, szak, vagy program. Az egyetemek mellett 45 önálló hagyományos kínai orvosi szakközépiskola működik és 184 egyéb egészségügyi iskolában van még HKO oktatás (MOE PRC 2016). Kínában jelenleg 270 000 diák vesz részt hagyományos kínai orvosi oktatásban, ebből 150 000 hallgató vesz részt egyetemi alapképzésben, 23 000 hallgató graduális vagy posztgraduális képzésekben (CSY 2014).

A kínai felsőoktatásban jelenleg nagy általános egyetemek kialakítása a cél, így a hagyományos kínai orvosi egyetemek is folyamatosan nem szakos karokkal és szakirányokkal bővülnek. A HKO egyetemeken a hagyományos kínai orvosi curriculum mellett és attól függetlenül megjelennek a modern orvosi, mérnöki, bölcsész és

közigazgatási szakos képzések is. Ahogy az oktatás több területén a hosszabb távú képzésekre helyeződik a hangsúly egyre elterjedtebbek a 7 éves osztatlan alap- és mesterképzések. A képzések minőségét a nemzeti akkreditációs szabványok alkalmazása biztosítja.

1.2.2.2. A felsőfokú hagyományos kínai orvosi alapképzés követelményrendszere

Az alábbiakban a kínai Oktatási Minisztérium és a Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal által közösen kiadott *Alapfokú orvoscépzések szabványa – hagyományos kínai orvoslás szak* és a *HKO elméleti ismeretek és gyakorlati készségek alapszabványa hagyományos kínai orvos szakos alapképzéseken* című szabványokban lefektetett irányelveket ismertetjük (MOE PRC 2012 és 2008). A hagyományos kínai orvoscépzés legalapvetőbb célja a HKO elméleti rendszerét alaposan ismerő, a HKO diagnosztikai és terápiás módszereiben szakirányúan jártas, komplex és ésszerűen felépített ismeretrendszerrel bíró, alkalmazkodóképes, innovatív és gyakorlatias hagyományos kínai orvosok képzése, akik képesek HKO terápiás, oktatási és kutatási feladatok ellátására.

„Hagyományos kínai orvos” szakon az 5 éves alapképzés során általános követelmény, hogy a hallgató rendszerezetten elsajátítsa a kínai orvoslás elméleti alapjait, alapvető ismereteit és technikáit, hogy elsajátítsa a modern orvostudomány ismereteinek, terápiás és diagnosztikai módszereinek egy bizonyos részét, hogy megismerje a HKO klinikai gondolkodást, hogy gyakorlatot szerezzen a klinikai készségekből, hogy képes legyen a hagyományos kínai orvoslás és a modern orvostudomány módszereit gyakori betegségek, népbetegségek kezelésében és prevenciójában alkalmazni, hogy a gyakori sürgősségi eseteket képes legyen alapszinten ellátni, hogy rendelkezzen bizonyos fokú önálló ismeretszerzési és kutatói készségekkel és végül hogy viszonylag magas szintű idegen nyelvi és számítógép-felhasználói ismeretekkel rendelkezzen. Az ilyen hallgatók, ha a záróvizsgán megfelelnek, megkapják az orvostudományok baccalaureusa (yīxué xuéshì 医学学士) fokozatot.

Az akupunktúra-manuálterápia szakos hallgatók öt éves alapképzése során hasonlóak a követelmények, de van egy kis különbség is. Itt az a követelmény, hogy a hallgató

rendszeresen elsajátítsa a kínai orvoslás, és azon belül hangsúlyosan az akupunktúra és a manuálterápia elméleti alapjait, alapvető ismereteit és technikáit, hogy elsajátítsa a modern orvostudomány ismereteinek, terápiás és diagnosztikai módszereinek egy bizonyos részét, hogy megismerje a HKO klinikai gondolkodást, hogy gyakorlatot szerezzon a klinikai készségekből, hogy képes legyen a hagyományos kínai orvoslás és azon belül kiemelten az akupunktúra és a manuálterápia illetve a modern orvostudomány módszereit gyakori betegségek, népbetegségek kezelésében, prevenciójában és rehabilitációjában alkalmazni, hogy rendelkezzen bizonyos fokú önálló ismeretszerzési képességgel és képes legyen alapvető klinikai kutatásokban részt venni. A záróvizsgán megfelelő hallgatók szintén baccalaureus medicinae fokozatot kapnak.

A Kínai Népköztársaságban kurrens oktatási módszertani anyagokban az egyes ismeretek fontossága szerint az ismeretek megtanulásának több szintjét különböztetik meg. E rendszer pontos bemutatására törekedve az alábbiakban ugyanezt a gyakorlatot követjük: a szakmailag leginkább kiemelt, legjelentősebb ismereteket az „elsajátítani” (掌握 zhǎng wò), míg a szakmai törzsanyaghoz tartozó, de az előzőekhez viszonyítottan másodlagosnak tekinthető ismereteket a „megismerni” (了解 liǎo jiě) igével jelöljük (e két fontossági szint jellemző angol fordítása: „to master” és „to understand”).

A hagyományos kínai orvosképzés szakismereti céljai a következők:

1. Elsajátítani a kapcsolódó bölcsészettudományi és társadalomtudományi ismereteket és módszertant, főképpen a hagyományos kínai kultúrát meghatározó filozófiai, filológiai, történettudományi ismereteket és ezeket az ismereteket a későbbi tanulmányok és a klinikai gyakorlat során alkalmazni.

2. Elsajátítani a hagyományos kínai orvoslás elméleti alapjait valamint a kínai orvoslás vizsgálati módszereinek, gyógyszerterápiájának, recepttanának, akupunktúrájának és manuális terápiájának alapvető ismereteit.

3. Elsajátítani a kínai orvoslás klasszikus szövegeinek elméletét, megismerni a kínai orvoslás tudományos szellemiségének fejlődéstörténetét és főbb tudományos nézeteit.

4. Elsajátítani a kínai orvoslás alapvető diagnosztikai és terápiás ismereteit és azoknak a gyakori betegségek kezelésében való alkalmazását.

5. Elsajátítani a kínai orvoslás egészségmegőrző, prevenciós és rehabilitációs ismereteit.

6. Elsajátítani a modern medicina alapvető elméleti és klinikai ismereteit.

7. Elsajátítani a farmakológia alapvető ismereteit és az ésszerű klinikai gyógyszerhasználat alapelveit.

8. Megismerni a pszichológia és az orvosi etika alapvető ismereteit. Megismerni a fájdalom enyhítésének, a morbiditás és a fogyatékoság csökkentésének, a pszichés rehabilitációnak valamint az életminőség javításának kapcsolódó ismereteit.

9. Megismerni a preventív medicina és az általános medicina ismereteit. Megismerni a fertőző betegségek kialakulásának, fejlődésének és terjedésének alapvető szabályszerűségeit illetve megelőzésük alapelveit, valamint a hagyományos kínai orvosnak, mint általános orvosnak a munkafeladatait és munkamódszerét.

10. Megismerni az egészségügyi törvényeket és szabályozást. Megismerni a nemzeti egészségügyi irányelveket.

A hagyományos kínai orvosképzés klinikai készségi céljai, pedig olyan szakembereket képezni, akik:

1. A kínai orvoslás elméletrendszerét és gyakorlati módszereit képesek teljes körűen, rendszerezetten és pontosan alkalmazni a betegek vizsgálata, az anamnézis felvétele, a kórlapvezetés és verbális kommunikáció során.

2. Képesek a kínai orvoslás fitoterápiás, akupunktúrás és manuálterápiás módszereit gyakori betegségek szindróma-differenciáláson alapuló kezelésében alkalmazni.

3. Képesek a klinikai orvostudomány ismereteivel és módszereivel rendszerezett fizikális vizsgálatokat kivitelezni.

4. Képesek ésszerűen megválogatni a modern orvostudomány diagnosztikai és terápiás módszereit gyakori betegségek kezdeti diagnózisa és alapellátása során.

5. Képesek a gyakori életveszélyes sürgősségi esetekben döntést hozni és alapvető ellátást biztosítani.

6. Képesek a betegekkel és hozzátartozóikkal hatékony kommunikációt folytatni. Képesek kollégáikkal és a többi egészségügyi szakdolgozóval kommunikálni és együttműködni.

7. Képesek a betegeknek és a laikus lakosságnak egészségmegőrző, prevenciós jellegű ismeretterjesztő tájékoztatást és képzést tartani.

8. Képesek a modern adatkezelésre. Képesek nyomtatott és digitális adatbázisok, internetes források felhasználásával az orvostudománnyal kapcsolatos kérdésekben való tájékozódásra és a legújabb ismeretek megszerzésére.

9. Képesek a hagyományos kínai orvoslás klasszikus szövegeit olvasni valamint klinikai esettanulmányokat és egyéb tudományos forrásokat kikeresni, rendszerezni és elemezni.

10. Képesek egy idegen nyelven tudományos kiadványokat olvasni és eszmecserét folytatni.

1.2.2.3. A hagyományos kínai orvoslás felsőfokú alapképzésének tantárgyi struktúrája és az egyes tantárgyak követelményei

A HKO elméleti ismeretek és gyakorlati készségek alapszabványa hagyományos kínai orvos szakos alapképzéseken című szabvány szerint (MOE PRC 2008) a HKO kínai rendszerű alapképzésének tananyagát a következő tematika szerint lehet felosztani: 1. bölcsészeti és társadalomtudományi tárgyak, melyek nem képezik a szakismeretek részét, 2. a hagyományos kínai orvoslás szakismereti tárgyai és 3. a modern orvostudomány szakismereti tárgyai. A hagyományos kínai orvoslás szaktantárgyait további csoportokra bontva megkülönböztethetők: 1. alapozó HKO tantárgyak, 2. klasszikus HKO szövegek tantárgyai és 3. klinikai HKO tantárgyak.

Az alapozó HKO tárgyakhoz a következők tartoznak: „a kínai orvoslás elméleti alapjai, HKO diagnosztika, hagyományos kínai gyógynövénytan, hagyományos kínai recepttan

és azon integratív tantárgyak, melyek a fenti tárgyak ismereteit tartalmazzák.” A Klasszikus szövegolvasás tantárgyai: „*Sárga Császár belső könyve, Értekezés a hideg sérülésről, Az aranyseleence receptjei*, a meleg betegségek tana és azon integratív tantárgyak, melyek a fenti tárgyak ismereteit tartalmazzák.” A hagyományos kínai orvoslás klinikai tantárgyai: „HKO belgyógyászat, HKO sebészet, HKO nőgyógyászat, HKO gyermekgyógyászat, akupunktúra, manuális terápia, HKO ortopédia és traumatológia.”

Az alábbiakban felvázoljuk e fő HKO szaktantárgyak tartalmát. A tantárgyak tartalmi ismertetését a *HKO elméleti ismeretek és gyakorlati készségek alapszabványa hagyományos kínai orvos szakos alapképzéseken* című szabvány (MOE PRC 2008) alapján készült *A kínai orvoslás felsőfokú („HKO előtti”) alapképzésének világszabványa* nevű szabványban leírtak szerint közöljük (WFCMS 2009).

Az alapozó HKO tantárgyak a következők:

A kínai orvoslás elméleti alapjai

A tantárgy célja: az emberi szervezet rendes működését és a megbetegedést értelmező alapvető elméleti modellek rendszerezett elsajátítása. A kínai orvoslás elméleti alapjainak elsajátítása révén a hallgatók képesek legyenek klinikai gyakorlati kérdések elemzésére, eldöntésére és megoldására.

A tantárgy követelményei:

Elsajátítani a kínai orvoslás alapvető jellegzetességeit.

Elsajátítani a yin-yang és öt elem elméletek alapvető fogalmait és alapvető tartalmát. Elsajátítani a belső szervek élettani funkcióit, főbb kóros jeleit, és a szervek közti kapcsolatokat a szervi megnyilvánulások rendszerében. Megismerni a belső szervek működése és az egyes testrészek, nyílások, testnedvek és tudatállapotok közötti kapcsolatokat.

Elsajátítani a csatornák és hálózatok (más fordításban: meridiánok és kollaterálisok) alapvető fogalmát, összetételét és alapvető funkcióit; a tizenkét ércsatorna eloszlási

szabályszerűségeit, külső-belső kapcsolatait, és konkrét lefutásait; a különös csatornák fő funkcióit lefutási eloszlását és funkcionális jellegzetességeit.

Elsajátítani a qi, vér, esszencia és testnedvek fogalmait, keletkezésüket, mozgásukat és élettani funkcióikat valamint a qi, a vér és a testnedvek közötti kölcsönös kapcsolatokat.

Elsajátítani a testalkat fogalmát, a rendes testalkat fő típusait és jellegzetességeit.

Elsajátítani a fő kóroki tényezők fogalmait és patogén jellemzőit: a hat túlzás, a ragályos qi, a hét érzelmi tényező, a nyálka és folyadék, a vérpangás és az öt belső ártó jellegzetességeit.

Elsajátítani a megbetegedés alapelveit: a rendes és az ártó erőviszonyának, yin és yang egyensúlyvesztésének, a szervi funkciók egyensúlyzavarának valamint a qi, a vér és a testnedvek zavarainak alapvető kórfolyamatait.

Elsajátítani a megelőzés alapelveit és az alapvető terápiás alapelveket (úm. „betegség kezelésekor a gyökér keresése”, „gyökér és megnyilvánulás fontossági sorrendje”, rendes kezelés és ellenkezelés, „a rendes támogatása és az ártó kiűzése”, yin és yang szabályozása, hármas oki kezelés) és alkalmazásuk klinikai szabályszerűségeit.

Hagyományos kínai diagnosztika

A tantárgy célja: elsajátítani a kínai orvoslás alapvető vizsgálati, diagnosztikai ismereteit, a négy vizsgálati módszer eljárásainak gyakorlott alkalmazását; elsajátítani a kínai orvoslás szindróma-differenciáláson alapuló diagnosztikájának alapvető ismereteit, hogy a hallgatók képesek legyenek a kínai orvoslás szindróma-differenciáló módszereit a klinikumban gyakori betegségek pontos analízise és diagnosztikája során felhasználni.

A tantárgy követelményei:

Megismerni a vizsgálati módszer fogalmát, a HKO diagnosztika fő elemeit és alapelveit.

Elsajátítani a vitalitás felmérése során alkalmazott fő kategóriák tipikus klinikai megnyilvánulásait és jelentőségét. Elsajátítani a rendes szín és a kóros szín közötti különbségeket, az öt színhez kapcsolt szindrómák klinikai megnyilvánulásait és

jelentőségét. Elsajátítani a foltok és göbcsék valamint a tályogok és kelések tipikus klinikai megnyilvánulásait és jelentőségüket. Elsajátítani az exkrétumok rendellenes színeinek és állagának klinikai jelentőségét. Megismerni a testalkat és a testtartás formai rendellenességeinek alapvető klinikai relevanciáját.

Elsajátítani a nyelv megtekintésének helyes módszertanát. Elsajátítani a nyelv rendes és kóros állapotait a nyelv színének, állagának, alakjának, mozgásának és lepedékének tekintetében. Megismerni a nyelvvizsgálat alapelveit és nyelvállapot elemzésének vezérelveit.

Elsajátítani a gyakori kóros hangok általános szabályszerűségeit, jellegzetességeit és jelentőségét: a beszédhang, a légzés, a köhögés, a hányás, a csuklás, a bőfögés és a bélhangok fő típusainak jellegzetességeit és a klinikai jelentőségüket.

Elsajátítani a kikérdezés módszertanát és a kikérdezéshez kapcsolódó gyakori tünetek, ún. hideg és meleg érzetek, az izzadás, a különféle fájdalmak, a hallás és a látás zavarainak, az alvás zavarainak, az ételbeviteli és széklet-vizeletürítési rendellenességek klinikai megnyilvánulásait és jelentőségét.

Elsajátítani a pulzusvizsgálat módszertanát, a rendes pulzus és a huszonnyolc kóros pulzustípus klinikai megnyilvánulásait és jelentőségét. Elsajátítani pulzustípusok kombinációinak szabályszerűségeit.

Elsajátítani a tapintásos vizsgálat módszertanát és jelentőségét a has, a mellkas, a bőrfelület, a végtagok és az akupontok vizsgálata során.

Megismerni a kínai orvoslásban használatos szindróma-differenciálás fogalmát, tartalmát és alapelveit. Elsajátítani a szindróma-differenciálás fő módszereit: a nyolc vezérelv szerinti szindróma-differenciálást, a belső szervi szindróma-differenciálást, a qi, vér és testnedvek szerinti szindróma-differenciálást, a hat csatorna szerinti szindróma-differenciálást, a védő, qi, tápláló és vér szerinti szindróma-differenciálást, a hármas melegítő szerinti szindróma-differenciálást valamint a csatornák és hálózatok szerinti szindróma-differenciálást.

Elsajátítani a lokáció és a jelleg szerinti megkülönböztetés módszertanát. Megismerni a diagnosztikai gondolkodás alapjait és az egyes szindróma-differenciáló módszerek alkalmazási lehetőségeit.

Megismerni a hagyományos kínai orvosi dokumentáció vezetésének alapelveit, a járóbeteg dokumentáció és a fekvőbeteg dokumentáció típusait, valamint az anamnézis, a kórtörténet és a diagnózis adatrögzítésének követelményeit.

Hagyományos kínai gyógyszerészet

A tantárgy célja: elsajátítani a hagyományos kínai gyógyszerészet elméleti alapvetéseit és az egyes gyógyszer-kategóriák gyógyszereivel kapcsolatos ismereteket. Elsajátítani a klinikumban gyakran használt vagy reprezentatív jellegű hagyományos kínai gyógyszerek természetével, hatásával és klinikai alkalmazásával kapcsolatos ismereteket. Megtenni az első lépéseket a szindróma és betegség szerinti HKO gyógyszerválasztás és -párosítás felé.

A tantárgy követelményei:

Elsajátítani a HKO gyógyszerek természetének, csatornához tartozásának, irányultságának és toxicitásának alapvető elméleti ismereteit és azok klinikai jelentőségét. Elsajátítani a HKO gyógyszerek párosításának és kontraindikációinak alapelveit.

Megismerni a HKO gyógyszer-előkészítés célját és módszereit és a HKO gyógyszerek adagolását.

Elsajátítani a különféle gyógyszerkategóriák alapvető fogalom-meghatározását, természetük jellegzetességeit, indikációit, klinikai alkalmazásukat, párosítási lehetőségeiket és kontraindikációkat.

Elsajátítani 140 klinikumban gyakran használt vagy reprezentatív jellegű HKO gyógyszer (szabványban tételesen felsorolva) természetét, hatását, indikációit, főbb párosításait, különleges alkalmazásait, adagolását és kontraindikációit.

Megismerni 40 klinikumban gyakran használt HKO gyógyszer (szabványban tételesen felsorolva) természetét, hatását, indikációit és jellegzetes alkalmazásait.

Elsajátítani 20 gyakori hasonló hatású gyógyszerből összeállított HKO gyógyszer-kombináció (szabványban tételesen felsorolva) összehasonlítását.

Hagyományos kínai recepttan

A tantárgy célja: elsajátítani a HKO recepttan kombinációs alapelveit és reprezentatív receptjeit. Megismerni a kínai orvoslás klinikai receptírói gondolkodását és módszertanát. Megtenni az első lépéseket a HKO receptek elemzése és alkalmazása felé.

A tantárgy követelményei:

Elsajátítani a recept és a kezelési elv kapcsolatát, a receptek szerkezetét és alkalmazott módosulataik szabályszerűségeit.

Megismerni az egyes recepttípusok fő funkcióit, indikációs területeiket és kontraindikációikat.

Elsajátítani 80 gyakori recept (szabványban tételesen felsorolva) összetételét, alkalmazási módszerét, hatását, indikációit, az egyes receptekben lévő kombinációk jellegzetességeit és kontraindikációit.

Megismerni 40 reprezentatív recept (szabványban tételesen felsorolva) összetételét, hatását, indikációit és az egyes receptekben lévő kombinációk jellegzetességeit.

A klinikai HKO tantárgyak a következők:

Hagyományos kínai belgyógyászat

A tantárgy célja: Elsajátítani a HKO belgyógyászathoz tartozó betegségek alapvető diagnosztikai és terápiás ismereteit és technikáit valamint a gyakori HKO belgyógyászati betegségek kóroktanát, kórlefolását és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését. A

hallgató képes legyen gyakorlottan alkalmazni a négy vizsgálati módszert és a klinikai receptírást gyakori HKO belgyógyászati esetekben.

A tantárgy követelményei.

Elsajátítani a HKO belgyógyászati szindróma-differenciálás vezérelveit, a klinikai szindróma-differenciálás több alapozó tárgyon és HKO belgyógyászati alapismerteken nyugvó alkalmazása végett.

Elsajátítani a HKO belgyógyászat kezelési alapelveit és fő terápiás módszereit.

Elsajátítani 30 HKO betegség (szabványban tételesen felsorolva) definícióját, kóroki tényezőit, kórlefolását, diagnosztikai kritériumait és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

Megismerni 7 HKO betegség (szabványban tételesen felsorolva) definícióját, kóroki tényezőit, kórlefolását, diagnosztikai kritériumait és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

Megismerni 11 HKO betegségcsoport (szabványban tételesen felsorolva) differenciáldiagnózisát.

Hagyományos kínai nőgyógyászat

A tantárgy célja: elsajátítani a négy vizsgálati módszer és a szindróma-differenciálás HKO nőgyógyászatban történő alkalmazását, illetve a HKO nőgyógyászat kezelési elveit valamint gyógyszer- és recepthasználatát. Elsajátítani a gyakori HKO nőgyógyászati betegségek kóroktanát, kórlefolását és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

A tantárgy követelményei

Elsajátítani a szervi funkcióknak, a csatornáknak és hálózatoknak, a qi-nek és a vérnek valamint a méhnek a menstruációs ciklushoz kötődő szerepét. Elsajátítani a menstruáció, a női folyás, a terhesség, a szülés és a gyermekágy élettani és kórtani jellegzetességeit.

Elsajátítani a HKO nőgyógyászat fő belsőleges és külsőleges kezelési módszereit.
Megismerni a női egészségmegőrzés alapjait.

Elsajátítani a menstruációs zavarok (9 betegség, szabványban nevesítve), a kóros női folyások, a terhességi és a gyermekágyi (6 betegség, szabványban nevesítve) valamint a egyes kórképek (1 betegség) definícióit, kóroki tényezőit, kórlefolyását, diagnosztikáját, differenciál-diagnózist, szindróma-differenciáláson alapuló kezelését és prognosztikáját.

Megismerni 8 HKO nőgyógyászati betegség (szabványban nevesítve) definícióit, kóroki tényezőit, kórlefolyását és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

Megismerni a premenstruációs szindróma fajtáit (a szabványban 6 fajta nevesítve) definícióját, diagnosztikáját és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

Megismerni a nőgyógyászatban gyakran használt diagnosztikai technikákat valamint azok indikációt, kontraindikációt és klinikai jelentőségét.

Hagyományos kínai gyermekgyógyászat

A tantárgy célja: elsajátítani a négy vizsgálati módszer és a szindróma-differenciálás HKO gyermekgyógyászatban történő alkalmazását, illetve a HKO gyermekgyógyászat kezelési elveit és gyógyszerhasználatát. Elsajátítani a gyakori HKO gyermekgyógyászati betegségek kóroktanát, kórlefolyását és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

A tantárgy követelményei

Elsajátítani a gyermekek élettani és kórtani jellegzetességeit valamint a gyermekek táplálásának és egészségmegőrzésének módszereit.

Elsajátítani 18 gyakori gyermekgyógyászati betegség (szabványban tételesen felsorolva) kóroki tényezőit, kórlefolyását és szindróma-differenciáláson alapuló kezelését.

Elsajátítani 6 fertőző gyermekgyógyászati betegség (szabványban tételesen felsorolva) kóroki tényezőit, kórlefolyását, szindróma-differenciáláson alapuló kezelését valamint a kapcsolódó prevenciós és járványügyi ismereteket.

Megismerni 13 gyermekgyógyászati betegség (szabványban tételesen felsorolva) definícióját, diagnosztikáját és kezelési elveit.

Akupunktúra

(A „hagyományos kínai orvoslás” szakon az akupunktúra ismereteit egy komplex tantárgy keretében oktatják, míg a hagyományos kínai orvoslás szak egyik specializált szakirányának tekinthető „akupunktúra és manuálterápia” szakon e tárgy három külön tantárgyra bomlik: „csatorna- és akuponttan”, „szúrás- és moxatechnika” valamint az „akupunktúra terápia” tantárgyakra. Az ismeretanyag gerince mindkét esetben ugyanaz, de az utóbbi esetben magasabb az óraszám és több a megkövetelt ismeret. Megjegyzendő, hogy az „akupunktúra és manuálterápia” szakos képzések tanrendjében e tárgy „csatorna- és akuponttan” komponense jellemzően az alapozó tárgyak között szerepel.)

A tantárgy célja: elsajátítani a csatornák és hálózatok, az akupontok, az akupunktúra és moxibuszció technikáinak alapvető elméletét és ismereteit, illetve az akupunktúra klinikumában alkalmazott diagnosztikai eljárások, szindróma-differenciálás, és kezelési elvek sajátosságait valamint a gyakori betegségek akupunktúrás kezelését.

A tantárgy követelményei

Elsajátítani a tizennégy ércsatorna lefutását és kapcsolódó kóros állapotait.

Elsajátítani az akupontok típusait, lokalizációs módszereit. Elsajátítani az akupunktúrás infékciónkontroll technikáit.

Elsajátítani 130 gyakran használt akupont (szabványban tételesen felsorolva) csatornához tartozását, lokalizációját, indikációit és szúrás technikáját.

Elsajátítani a hajszáltűs szúrás technikák és a moxibuszciós technikák alapismereteit és végrehajtásukat. Megismerni az egyes technikák indikációit és kontraindikációit.

Elsajátítani az akupunktúrás terápia alapelveit, az akupunktúrás recept összeállításának szabályait és a gyakori pontkombinációkat. Elsajátítani az csatornák és hálózatok szerinti szindróma-differenciálás, a nyolc vezérelv szerinti szindróma-differenciálás és a belső

szervi szindróma-differenciálás alkalmazásait az akupunktúras klinikumban. Megismerni a speciális pontok rendszerét és klinikai alkalmazásukat.

Elsajátítani 20 gyakori betegség (szabványban tételesen felsorolva) szindróma-differenciálását és akupunktúras terápiáját.

Megismerni 19 betegség (szabványban tételesen felsorolva) akupunktúras terápiáját.

Kínai manuálterápia

A „hagyományos kínai orvoslás” szakon a manuálterápia ismereteit egy komplex tantárgy keretében oktatják, míg „akupunktúra és manuálterápia” szakon e tárgy két külön tantárgyra bomlik: „manuálterápiás technikák” és „klinikai manuálterápia” tantárgyakra. Az ismeretanyag gerince mindkét esetben ugyanaz, de az utóbbi esetben magasabb az óraszám és több a megkövetelt ismeret.

A tantárgy célja: elsajátítani az alapvető manuálterápiás technikák végrehajtási követelményeit valamint a manuálterápiás klinikumban alkalmazott diagnosztikai és terápiás elvek alkalmazását gyakori kórképek kezelésében.

A tantárgy követelményei:

Elsajátítani a kínai manuálterápia indikációit és kontraindikációit. Megismerni a manuálterápia működési elvét, kezelési elveit és gyakran használt vizsgálati módszereit. Megismerni a manuálterápiás balesetek megelőzését és kezelését.

Elsajátítani az manuálterápiás lágyszöveti technikák alapvető fajtáit, a mozdulatokkal szemben támasztott technikai követelményeket és az emberi test különböző területein történő alkalmazásukat. Elsajátítani a mobilizációs eljárásokkal szembeni technikai követelményeket, klinikai alkalmazásukat és kontraindikációikat.

Megismerni a kínai gyermekmasszázs gyakori akupontjait, és manipulációs technikáit.

Elsajátítani 8 gyakori betegség (szabványban nevesítve) kóroki tényezőit, kórlefolyását, vizsgálati módszereit, diagnosztikáját és manuálterápiás kezelését.

Hagyományos kínai ortopédia és traumatológia

A tantárgy célja: elsajátítani a HKO ortopédia és traumatológia alapvető diagnosztikai és terápiás ismereteit valamint a gyakori ortopédiai és traumatológiai betegségek diagnosztikáját és alapvető ellátását.

A tantárgy követelményei:

Elsajátítani a végtagok, a gerinc, a vázizomzat, a fő perifériás idegek és vérerek anatómiai szerkezetét és jellegzetességeit. Elsajátítani a végtagok, az ízületek és a gerinc gyakran használt klinikai vizsgálati módszereit és az idegrendszer funkcionális próbáit.

Megismerni a sérülések belsőleges kezelési módszereit és gyakran használt gyógyszereit. Megismerni a szindróma-differenciálás alkalmazását a HKO ortopédiában és traumatológiában, valamint a sérülések kóroktanát, kórlefolyását és kategóriáit.

Elsajátítani a gyakran használt külső rögzítéssel technikák alapelveit és alkalmazását. Megismerni a HKO traumatológia külső kezelési módszereit.

Elsajátítani 11 csonttöréses kórkép (szabványban nevesítve) definícióját, kategorizálását, jellegzetességeit, lehetséges szövődményeit, diagnosztikáját és kezelési elveit. Megismerni a csonttörés gyógyulási folyamatát, jellemző időtartamát és az azt befolyásoló tényezőket.

Elsajátítani 5 ficamos kórkép (szabványban nevesítve) definícióját, diagnosztikáját és kezelési elveit. Megismerni kategorizálásukat és lehetséges szövődményeiket.

Elsajátítani 15 lágyszöveti ortopédiai kórkép (szabványban nevesítve) definícióját, diagnosztikáját és terápiás elveit. Megismerni kategorizálásukat és lehetséges szövődményeiket.

Megismerni a rehabilitációs funkcionális gyakorlatok alkalmazását.

A klasszikus HKO szövegek tantárgyainak céljai és követelményei a következők:

A tantárgyak céljai: elsajátítani *A Sárga Császár belső könyve*, az *Értekezés a hideg sérülésről*, *Az aranyseleuce fontos receptjei* című klasszikusokban valamint a meleg betegségek iskolájához kapcsolódó szövegekben leírt gondolkodásmódot, elméleti rendszereket és alapvető tartalmakat. Megismerni a fontosabb szövegrészeket. Lefektetni az alapokat a klasszikus szövegekben leírt elméletek alapján végzett klinikai munka számára. A klasszikus szövegolvasás és az alapszintű szövegelemzés képességének kifejlesztése.

A tantárgyak követelményei

A Sárga Császár belső könyve

Kifejleszteni a kínai orvoslás legjelentősebb klasszikus szövegében közölt elméletek és módszerek klinikai gyakorlatban való alkalmazásának alapszintű képességét.

Elsajátítani a szövegben leírt szervi megnyilvánulásokat, kóroki tényezőket, kórfolyamatokat, vizsgálati módszereket, terápiás módszereket és egészségmegőrző elveket.

Elsajátítani a szövegben leírt yin-yang és öt elem elméleteket, az esszenciális qi elméletét, az egységes szervezet szemléletét valamint a materialista-természettudományos életszemléletet, pszichológiai szemléletet, betegségszemléletet, illetve terápiás és egészségmegőrző szemléletet.

Megismerni a szövegben leírt 7 klinikailag kiemelten jelentős betegségcsoport (a szabványban tételesen felsorolva) kóroki tényezőit, jellemző kórlefolyását, klinikai megnyilvánulásait, szindróma-differenciáló módszereit és terápiás eljárásait.

Értekezés a hideg sérülésről

Kifejleszteni a kínai orvoslás legkorábbi klinikai kézikönyvében közölt osztályozó rendszer (hat csatornán alapuló szindróma-differenciálás) klinikai alkalmazásának képességét a klinikumban gyakori betegségek diagnosztikájában és terápiájában. Kifejleszteni a szövegben leírt diagnosztikai és terápiás módszerek pontos alkalmazásának képességét.

Elsajátítani a „hat csatorna” alapvető fogalmát és a hat csatornán alapuló szindróma-differenciálás elméletrendszerét. Megismerni a hat csatornán alapuló szindróma-differenciálás kapcsolatát más szindróma-differenciáló rendszerekkel.

Elsajátítani a hat csatorna szindrómáinak kóroktanát, tünettanát, kórfolyamatait, kezelési elveit valamint gyógyszereit és receptjeit. Elsajátítani a hat csatorna betegségei során kialakuló főbb társuló szindrómák a kóroktanát, tünettanát, kórfolyamatait, kezelési elveit valamint gyógyszereit és receptjeit. Elsajátítani a szövegben leírt alapvető kezelési elvek rugalmas klinikai alkalmazásának képességét. Megismerni a szövegben használt egyes speciális gyógyszer- és recepthasználati eljárásokat és azok kiegészítő módszereit.

Megismerni 90-100 passzust a szöveg legfontosabb szakaszai közül, úm. a hat csatorna egyes kórképeinek főszakaszai, elméleti útmutatást nyújtó szakaszok, gyakorlati vizsgálati módszert vagy szindróma-differenciálást leíró szakaszok, receptet és szindrómát együttesen tárgyaló főszakaszok.

Az arany szelence fontos receptjei

Elsajátítani a szöveg betegségeket vezérfonalként használó szemléletét, a szindróma és betegség integratív differenciálásán alapuló orvosi modelljét valamint a több szindróma-differenciáló megközelítést egyesítő módszertanát.

Elsajátítani a szöveg prevenció, kóroktani, kórfolyamati, diagnosztikai és terápiás vonatkozású alapelveit.

Elsajátítani a szövegben leírt 22 jelentős betegség (a szabványban tételesen felsorolva) alapvető definícióit, kóroktanát, kórfolyamatait, kategorizálását, kezelési elveit, szindróma-differenciálását, recept-összeállítást és gyógyszerhasználatot és kiegészítő eljárásokat valamint prognosztikai tényezőit.

Megismerni 6 további betegség (a szabványban tételesen felsorolva) alapvető definícióit, kóroktanát, kórfolyamatait, kategorizálását, kezelési elveit, szindróma-differenciálását, recept-összeállítást és gyógyszerhasználatot és kiegészítő eljárásokat valamint prognosztikai tényezőit.

Elsajátítani a szövegben közölt gyakran használt receptek összetételét, hatását valamint azok különleges gyógyszer-előkészítő eljárásait.

Megismerni 50 passzust a szöveg legfontosabb szakaszai közül, úm. egyes témakörök főszakaszai, elméleti útmutatást nyújtó szakaszok, receptet és szindrómát együttesen tárgyaló főszakaszok.

Kifejleszteni a szövegben közölt szervi szindróma-differenciálást a nyolc vezérelv szerinti szindróma-differenciálással ötvöző rendszer klinikai alkalmazásának képességét, a szindróma és a betegség integratív differenciálásának képességét. Kifejleszteni a szövegben leírt diagnosztikai és terápiás módszerek pontos alkalmazásának képességét.

A hagyományos kínai orvoscépzés tananyagának csak egy részét teszik ki a HKO szaktantárgyak. Az olyan általános nem szakirányú alapozó tantárgyak mellett, mint az idegen nyelv, az orvosi etika, a jogi alapismeretek, az erkölcsi nevelés, a testnevelés, a filozófia, a politikai-ideológiai tárgyak stb., a 2.-4. táblázatok mutatják be a hagyományos kínai orvoscépzés számára előírt tantárgyakat és gyakorlatokat (MOE PRC 2012).

2. táblázat: A hagyományos kínai orvoscépzés alapozó szaktantárgyai

Hagyományos kínai orvos szak	
Modern orvostudomány tantárgyai	orvosi biológia, anatómia, élettan, kórtan, mikrobiológia, immunológia, farmakológia, orvosi genetika
Hagyományos kínai orvoslás tantárgyai	bevezetés a kínai orvoslásba, bevezetés a klasszikus orvosi szövegolvasásába, a kínai orvoslás elméleti alapjai, HKO gyógynövénytan, HKO recepttan, <i>A Sárga Császár belső könyve</i> szövegolvasás, <i>Értekezés a hideg sérülésről</i> szövegolvasás, <i>Az aranyszelence receptjei</i> szövegolvasás, <i>Meleg betegségek</i> szövegolvasás, HKO diagnosztika

Akupunktúra-manuálterápia szak	
Modern orvostudomány tantárgyai	orvosi biológia, anatómia, élettan, kórtan, mikrobiológia, immunológia, farmakológia, orvosi genetika, neurológiai lokalizációs diagnosztika (neurológiai propedeutika)
Hagyományos kínai orvoslás tantárgyai	a kínai orvoslás elméleti alapjai, HKO gyógynövénytan, HKO recepttan, <i>Értekezés a hideg sérülésről</i> szövegolvasás, <i>Az aranyseleence receptjei</i> szövegolvasás, akupont- és csatornatan, akupont anatómia, szúrás- és moxatechnika, manuálterápiás technikák

3. táblázat: A hagyományos kínai orvosképzés klinikai szaktantárgyai

Hagyományos kínai orvos szak	
Modern orvostudomány tantárgyai	belgyógyászat, sebészet, nőgyógyászat-szülészet, gyermekgyógyászat, sürgősségi medicina
Hagyományos kínai orvoslás tantárgyai	HKO belgyógyászat, HKO sebészet, HKO nőgyógyászat, HKO gyermekgyógyászat, HKO traumatológia, akupunktúra, manuálterápia
Akupunktúra-manuálterápia szak	
Modern orvostudomány tantárgyai	belgyógyászat, sebészet, nőgyógyászat-szülészet, neurológia, rehabilitációs medicina
Hagyományos kínai orvoslás tantárgyai	HKO belgyógyászat, HKO nőgyógyászat, HKO gyermekgyógyászat, HKO traumatológia, akupunktúra terápia, klinikai manuálterápia

4. táblázat: Klinikai gyakorlat a hagyományos kínai orvoscépzésben

Hagyományos kínai orvos szak
Harmadévben 9 hét gyakorlat HKO belgyógyászat osztályon
Ötödévben egy év klinikai gyakorlat HKO belgyógyászat, HKO sebészet, HKO gyermekgyógyászat és HKO nőgyógyászat osztályokon.
Akupunktúra-manuálterápia szak
Harmadévben 9 hét gyakorlat HKO belgyógyászat és akupunktúra osztályokon
Ötödévben egy év klinikai gyakorlat HKO belgyógyászat, HKO nőgyógyászat, akupunktúra, manuálterápia, neurológia és rehabilitáció osztályokon

A hagyományos kínai orvoslás oktatásában hangsúlyos a korán megkezdett klinikai képzés, a folyamatos gyakorlat, melynek célja, hogy a hallgatók elsajátítsák a hagyományos kínai orvoslásra jellemző klinikai gondolkodásmódot. Ennek jegyében már az első évtől minden tantárgynak van gyakorlati komponense. A harmadéves hallgatók egy negyed tanévet, ötödévesek pedig egy egész tanévet töltenek klinikai gyakorlaton. A klinikai gyakorlat mellett a klasszikus szövegek tantárgyai szintén fontos elemei a tanrendnek, hiszen ez adja a HKO klinikai módszereinek alkalmazásához szükséges elméleti hátteret.

1.2.3. Hagyományos kínai orvosok engedélyeztetése, praxisa és továbbképzése Kínában

Kínában az orvosi tevékenység, így a hagyományos kínai orvoslás gyakorlása is, praxisvizsgálóhoz kötött. Noha Kínában már a Zhou-korban (i.e. XI.-III. sz.) is volt orvosi hivatalnoki tisztség, melyet szakmai versenyvizsgán elért eredmények alapján lehetett betölteni, a kínai törvények a Yuan-korban (1206-1368) kötötték először szakmai vizsgához az orvosi praxist (Fu 1990). A Qing-kor (1644-1911) végére már létrejött az orvosi praxis előfeltételét jelentő szakmai vizsgák rendszere (Chang 2010). A Kínai Népköztársaság 1951-ben vezetett be egy ideiglenes szabályozást, melynek értelmében

az Egészségügyi Minisztérium teljes körűen felügyelte az orvosi praxist. Néhány évvel később azonban ezt eltörölték és 1957-től az orvosi diplomával rendelkezők automatikusan jogosultak voltak szakmai praxisra. Ez így maradt 1999-ig, amíg a jelenleg is hatályos *Kínai Népköztársaság Orvosi Praxis Törvénye* érvénybe nem lépett: ebben az orvosi praxist újra szakmai vizsgához kötötték (SCPRC 1999). Ez a törvény rögzíti az orvosok vizsgáztatásának, regisztrációjának és praxisának szabályait, a képzésekkel szembeni követelményeket valamint az orvosok jogi kötelezettségeit. Országos szinten egységes szabványként lefekteti, hogy az orvosi praxisvizsgán (zhíyè yīshī kǎoshì 执业医师考试) elért megfelelő eredmény az orvosi regisztráció és praxis előfeltétele. Ez a törvény követelmények és kötelezettségek tekintetében nem tesz különbséget a modern orvostudományt és a hagyományos kínai orvoslást gyakorló orvosok között. Az orvosi praxis törvény értelmében Kínában ún. „orvosi praxis regisztrációs rendszer” (zhíyè yīshī zhùcè zhìdù 执业医师注册制度) van érvényben. A regisztrált orvosok praktizálhatnak terápiás, prevenciós és egészségmegőrző intézményekben a regisztrációkor rögzített földrajzi hely és munkakör szerint. Regisztráció nélkül nem lehet (sem kínai sem nyugati) orvosi munkát folytatni. Az orvosi munkavállaláshoz szükséges regisztráció és a munkavállalási engedély kiadásának feltétele a megfelelő eredménnyel teljesített országos orvosi praxisvizsga.

Az orvosi praxisvizsga célja, hogy felmérje a vizsgázó szaktudását és technikai ismereteit, tehát az orvosi munkára való alkalmasságát. A praxisvizsgáknak két szintje van: praktizáló orvos (zhíyè yīshī 执业医师) és praktizáló segédorvos (zhíyè zhùlǐ yīshī 执业助理医师). A praktizáló segédorvos csak praktizáló orvos felügyelete alatt láthat el orvosi feladatokat. Ez alól kivételt képeznek a vidéki adminisztrációjú területeken és falvakban dolgozó segédorvosok, akik önállóan folytathatnak orvosi tevékenységet. A orvosi praxisvizsgák szakirányokra vannak felosztva. Három „hagyományos orvoslás” jellegű praxisvizsga van Kínában: hagyományos kínai orvos, integrált modern-hagyományos orvos és etnikai népi gyógyász (mongol, tibeti, ujjúr, dai népi gyógyászok)²⁹.

²⁹ Ezek a nemzetiségi medicinák nem képezik a kínai orvoslás kanonikus ismeretrendszerének részét.

A hagyományos kínai orvosi praxisvizsgákon csak azok vehetnek részt, akik az alábbi feltételek közül egynek megfelelnek: orvosi egyetemi baccalaureusi alapidiploma és egy év gyakornokság praktizáló orvos felügyelete alatt terápiás vagy prevenciós egészségügyi intézményben; segédorvosi oklevél és két év gyakornokság praktizáló orvos felügyelete alatt terápiás vagy prevenciós egészségügyi intézményben; dokumentált tanítványi láncolatot bizonyító oklevél, segédorvosi oklevél és öt év gyakornokság egészségügyi intézményben.

A hagyományos kínai segédorvosi praxisvizsgán való részvételhez hasonlóképpen meg kell felelni a következő feltételek egyikének: felső vagy középfokú szakiskolai végzettség és egy év gyakornokság praktizáló orvos felügyelete alatt terápiás vagy prevenciós egészségügyi intézményben; dokumentált tanítványi láncolatot bizonyító oklevél és egy év gyakornokság praktizáló orvos felügyelete alatt az oklevelet kibocsájtó tartományban lévő egészségügyi intézményben.

A praxisvizsgák tartalmát és lebonyolítását a kínai Egészségügyi Minisztérium rendeletei szabályozzák (MOH PRC 1999). A vizsga két nagy részre oszlik: komplex orvosi írásbeli vizsgára és gyakorlati technikai demonstrációra. A komplex orvosi írásbeli vizsga egy országosan egységes szabványvizsga, melynek lebonyolításáért hagyományos kínai orvosi praxisvizsgák esetén a Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal (Guójiā zhōngyīyào guǎnlǐ jú 国家中医药管理局) felelős. A gyakorlati technikai demonstráció tartalmát az Országos Orvosi Vizsgáztató Központ illetve a Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal határozza meg és tartományi szintű vizsgáztató szervek bonyolítják le.

A hagyományos kínai orvosi praxisvizsgákon a gyakorlati technikai demonstráció három állomásból áll. Az első állomáson a vizsgázónak be kell mutatnia a szindróma-differenciálásban való jártasságát egy kóreset önálló elemzésével. A vizsgázónak a megadott klinikai adatok alapján meg kell állapítania a betegség etiológiáját, kórlefolását, lokációját és jellegét, el kell végeznie a differenciáldiagnózist is, fel kell állítania mind a kínai orvoslás, mind a modern orvostudomány szerinti diagnózist, meg kell adnia a HKO szerinti terápiás alapelveket, gyógynövény receptet kell írnia, mely tartalmazza az összetevők nevét, mennyiségét és előkészítési módszerét valamint meg kell adnia minden egyéb releváns terápiás és diagnosztikai specifikációt. A második állomás során alapvető klinikai készségeket kell bemutatni, beleértve a fizikális

vizsgálatokat és mind a HKO mind a modern orvostudomány alapvető terápiás, diagnosztikai eljárásait. A harmadik állomás egy szóbeli meghallgatás, amely során a vizsgabizottság tagjai klinikai ismeretekre vonatkozó kérdéseket tesznek föl a jelentkezőnek.

Az komplex orvosi írásbeli vizsga országosan egységes és a hagyományos kínai orvosi praxisvizsgákon a 6. táblázatban felsorolt szaktantárgyak tananyagára épülnek. A vizsgák kizárólag több választos tesztkérdésekből állnak. Orvosi praxisvizsgán 640 kérdésre kell válaszolni, míg segédorvosi praxisvizsgán 300 kérdésre.

5. táblázat: a hagyományos kínai orvosi praxisvizsgák tantárgyi követelményei

Általános tantárgyak	orvosi etika, egészségügyi jog
HKO szaktantárgyai	a kínai orvoslás elméleti alapjai (beleértve a klasszikus szövegismeret tárgyait), HKO gyógynövénytan, HKO recepttan, HKO diagnosztika, HKO belgyógyászat, HKO sebészet, HKO nőgyógyászat, HKO gyermekgyógyászat, akupunktúra
Modern orvostudomány tantárgyai	a diagnosztika alapjai, belgyógyászat, infektológia

Az engedélyeztetési rendszer másik fontos eleme a praxisvizsgák mellett a továbbképzés. Kínában az orvosi szaktudás folyamatos fejlesztését elősegíteni hivatott orvosi továbbképzési rendszer a modern orvostudomány és a kínai orvoslás gyakorlói számára megegyezik. A továbbképzésben való részvétel minden orvos joga és kötelezettsége – így a hagyományos kínai orvosoké is. Jelenleg a hagyományos kínai orvosok továbbképzése a Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal által kiadott *Hagyományos Kínai Orvosi Továbbképzési Rendelet* szerint történik (SATCM 2006).

Öt fajta akkreditálható továbbképzési forma van: az Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal Továbbképzési Bizottsága által meghirdetett HKO továbbképzések, a Nemzeti

Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal egyéb szervei által meghirdetett képzések, tartományi HKO Továbbképzési Bizottságok által meghirdetett képzések, tartományi HKO Hivatalok által meghirdetett képzések, HKO intézmények és szakmai szervezetek által megrendezett és megyei szintűnél magasabb HKO Továbbképzési Bizottságok által akkreditált HKO továbbképzések.

A továbbképzéseknek számos módja lehetséges: tanfolyamok, kutatócsoportok, mester-tanítvány képzések, tudományos előadások, on-line képzések, tudományos konferenciák stb. A tudományos cikkek megírásához végzett kutatások és az előre bejelentett terv alapján zajló, vizsgával záruló önálló tanulmányok is beszámíthatóak. Ahhoz hogy a továbbképzésen részt vevő orvos érvényesítése a részvételét regisztráció szükséges. A regisztráció során meg kell adni a továbbképzés nevét, időtartamát, óraszámát, fajtáját, pontértékét és a képzést lezáró vizsga eredményét.

Kínában az orvosi továbbképzés kreditpontrendszerben zajlik. A továbbképzéseket sikeresen teljesítő és szabályosan regisztráló orvosok kreditpontokat kapnak. Hagyományos kínai orvosoknak évente legalább 25 továbbképzési kreditpont megszerzése kötelező. A megfelelő számú kreditpont megszerzése az egyik előfeltétele az orvosi praxishoz szükséges regisztráció megújításának.

Kínában jelenleg a hagyományos kínai orvosok képzése modernizált és intézményesített. Két fő alappillére az egyetemi képzés és a továbbképzés. Mindezek mellett a HKO szerves részét képező hagyományos oktatási struktúrák, az erős klinikum-centrikusság, a személyes oktatási formák is helyet kapnak a rendszerben. Kínában a hagyományos kínai orvoslás képzése és gyakorlata strukturálisan nem különbözik a modern orvostudományétól. A hagyományos kínai orvosok modern orvostudományt is tanulnak, a modern orvostudomány tantárgyaiból is vizsgáznuk kell az orvosi praxisvizsgán. A modern orvostudomány diagnosztikai és terápiás eljárásait a hagyományos kínai orvoslás módszereivel együtt alkalmazzák mindennapi munkájuk során.

2. Célkitűzések

Vizsgálatunk célja felmérni, hogy a magyarországi „hagyományos kínai orvoslás” jellegű képzések mennyire felelnek meg a hagyományos kínai orvosképzés kritériumrendszerének, hogy vannak-e jelentős eltérések a hazai képzések között, és ha vannak, akkor ezek az eltérések milyen hatással lehetnek a képzésekből kikerülő szakemberek elméleti ismereteire és gyakorlati készségeire. A vizsgálat további célja, hogy a kínai orvoslás hazai képzési és szabályozási rendszerének jövőbeni perspektíváira vonatkozóan ajánlásokat fogalmazzon meg a vizsgálat eredményeinek tükrében.

Magyarországon az egészségügyi törvény (EÜTV 1997) mellett minisztériumi rendelet (NMTGY 1997) szabályozza a hagyományos kínai orvoslás, pontosabban az akupunktúra gyakorlásának (a továbbiakban: „HKO praxis”) feltételeit. A törvény 2013-as módosításáig Magyarországon a HKO praxishoz szükséges képzettség megszerzésének egyetlen EÜTV feltételeinek megfelelő módja az általános orvosi diploma birtokában végezhető „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés elvégzése volt. Ezt a képzést a budapesti Yamamoto Intézet szervezi a Pécsi Tudományegyetem által akkreditáltan (YI 2005). Az 1997-től 2013-ig tartó jogi helyzetben az öt éves hagyományos kínai orvosi B.Sc. alapképzést végzett szakemberek nem voltak jogosultak HKO praxisra Magyarországon. 2013-ban, az Eü. törv. módosításával lehetőségessé vált a „hagyományos kínai gyógyászat területén, legalább 5 éves, felsőoktatási képzést követően megszerzett oklevél” birtokában a HKO praxisra jogosító engedély megszerzése (EÜTV MOD 2013). Öt éves hagyományos kínai orvoslás alapképzés 2010-ben indult először Magyarországon a Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetem Magyarországi Tagozatával, amely a Semmelweis Egyetemen működik (SE-ETK 2010). Mivel jelenleg Magyarországon csak e kétfajta képzés ad HKO praxisra jogosító oklevelet, ezért a kínai orvoslás hazai oktatásának vizsgálatakor fontosnak látszik e két fő hazai képzési forma összehasonlítása. Az alábbiakban röviden bemutatjuk a két vizsgált képzést.

„Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés

A képzés posztgraduális orvosi képzés, bemeneti feltétele az általános orvosi (vagy fogorvosi) diploma. Kínai orvoslással kapcsolatos előtanulmányok nem feltételei a képzésnek. Időtartama 2 év, „levelező” rendszerben zajlik, havi egy hétvége, azaz két nap oktatással. A képzést követően megszerezhető szakképzettség megnevezése: „hagyományos kínai orvos”. A képzés tematikáját ld. az I. függelékben.

A Pécsi Tudományegyetem által kiadott oklevéllel záruló „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés 2004 óta működik a korábban a HIETE-n és a Debreceni Tudományegyetemen zajló hagyományos kínai orvoslás és akupunktúra jellegű posztgraduális képzések „utódjaként” és jelenleg az egyetlen ilyen jellegű képzés Magyarországon.

„Hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés

A képzés felsőfokú alapképzés (BSc). A képzés bemeneti feltétele a képzési szintnek megfelelően az érettségi bizonyítvány. Időtartama 5 év, teljes idejű, nappali rendszerű. A képzést követően megszerezhető szakképzettség: „hagyományos kínai orvos (zhōng yī shī 中医师)”. A képzés tematikáját ld. a II. függelékben.

A Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetem Kihelyezett Tagozatán folytatott akupunktúra-manuálterápia szakos hagyományos kínai orvosi alapképzés a kínai rendszerű hagyományos kínai orvosi felsőfokú képzések közé tartozik³⁰. A diplomát kiadó Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetem (Hēilóngjiāng zhōngyīyào dàxué 黑龙江中医药大学) Kína huszonnégy hagyományos kínai orvostudományi egyetemeinek egyike (MOE PRC 2016). Az egyetemen zajló 26féle B.Sc. alapképzés közül három orvosi jellegű szak van, melyek öt éves időtartamúak és a Bachelor of Medicine fokozattal zárulnak: a hagyományos kínai orvos szak, az akupunktúra-manuálterápia szakirányú hagyományos kínai orvos szak és kínai-nyugati integrált orvos szak. Vizsgálatunk tárgya

³⁰ Ld. a 1.2.2. résznel.

a HLJUCM akupunktúra-manuálterápia szakirányú hagyományos kínai orvos szakos B.Sc. képzése.

3. Módszerek

1. vizsgálat

A két képzés összehasonlítása a hagyományos kínai orvoslás szakismereteinek elsajátítására fordított óraszám alapján. A Kínai Népköztársaság Oktatási Minisztériuma illetve a Hagyományos Kínai Orvosi Egyesületek Világszövetsége által ajánlott szabványok (MOE PRC 2008, 2012 és WFCMS 2009) alapján felmértük, hogy a kínai orvoslás szakismereteinek kötelező törzsanyagát milyen órázámban oktatják a két képzésen.

2. vizsgálat

A képzések összehasonlítása a kínai orvoslás egyes szakismereti tantárgyainak órázáma és oktatott ismeretanyaga szerint. Megvizsgáltuk, hogy a két képzésen mely tantárgyak, mely ismeretanyagok milyen órázámban szerepelnek a kínai orvoslás szakismereteinek kötelező törzsanyagából.

3. vizsgálat

A képzéseket elvégzők által tanult nem HKO jellegű szakismereti tárgyak órázámanak és ismeretanyagának összehasonlítása. Megvizsgáltuk, hogy a kétféle képzést elvégzők a modern orvostudomány mely tantárgyait tanulták és milyen órázámban.

Felhasznált szabványok

A Kínai Oktatási Minisztérium *A felsőfokú alapképzés hagyományos kínai orvosi szakán oktatott hagyományos kínai orvostani elméleti ismeretek és technikai készségek alapszabványa* (Běnkē jiàoyù zhōngyīxué zhuānyè zhōngyīyào lǐlùn zhīshì yǔ jīnéng jībēn biāozhǔn 本科教育中医学专业中医药理论知识与技能基本标准) című szabványban rögzítette a hagyományos kínai orvoslás jellegű felsőfokú alapképzések kötelező tananyagát és minimális órázámaikat (MOE PRC 2008). E szabványnak a Hagyományos Kínai Orvosi Egyesületek Világszövetsége (WFCMS) a WHO ajánlásainak megfelelően elkészítette a nemzetközi, Kínán kívüli oktatási intézmények számára ajánlott változatát *A kínai orvoslás felsőfokú („HKO előtti”) alapképzésének*

világszabványa (Shijìe zhōngyīxué běnkē (CMD qián) jiàoyù biāozhǔn 世界中医学本科 (CMD 前) 教育标准) címmel (WFCMS 2009). A címben a „HKO előtti” kifejezés a „hagyományos kínai orvos” (HKO) szakképzettség megszerzéséhez szükséges képzésre utal. A két szabvány szerkezetileg és tartalmilag nagyban egyezik, a nemzetközi változat valamivel alacsonyabb óraszámot és kevesebb ismeretanyagot határoz meg. Mindkét szabvány rögzíti a hagyományos kínai orvosi felsőfokú alapképzés tanrendi szerkezetét, az egyes szakismereti tantárgycsoportokra jutó minimális kontaktóraszámot illetve az egyes tantárgyakkal szembeni tartalmi követelményeket. Az összehasonlítás során a WFCMS-féle nemzetközi szabványt (továbbiakban: „WFCMS alapképzési szabvány”) alkalmaztuk.

4. Eredmények

1. vizsgálat eredményei

A WFCMS alapképzési szabvány szerint a „hagyományos kínai orvos” szakképzettséget adó képzéseknél a hagyományos kínai orvoslás szaktantárgyaira minimum 1500 kontaktórának kell jutnia, míg a klinikai gyakorlat sem lehet kevesebb 1500 óránál. A két képzés HKO szaktantárgyainak összesített óraszámait a 7. táblázat mutatja be.

6. táblázat: HKO szaktantárgyak összesített óraszámának összehasonlítása

	Óraszám a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzésen	Óraszám a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzésen
Kötelező HKO szaktantárgyak	1242	320
Szabadon választható HKO tárgyak	0-504	0-24
HKO klinikai gyakorlat	2720	120
Összes HKO óraszám	3962-4466	440-464
Arány:	9,3:1	

A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés 320 tanóra előadásból és kiscsoportos gyakorlatból valamint 120 tanóra klinikai gyakorlatból áll. A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés HKO szaktantárgyaira jutó elméleti-gyakorlati összes kontaktóraszám 1242-1746 között mozog, a szabadon választható tantárgyak között felvett HKO tantárgyak függvényében, míg a gyakorlati képzés összes órászáma 2720. A „Hagyományos Kínai Orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzésben a HKO szaktantárgyak órászáma nem éri el a WFCMS alapképzési szabványban rögzített minimális órászámot. A „hagyományos kínai

orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés HKO szaktantárgyi óraszama megfelel a szabvány feltételeinek.

2. vizsgálat eredményei

A WFCMS alapképzési szabvány szerint a felsőfokú HKO alapképzés tananyagát a következő tematika szerint lehet felosztani: 1. bölcsészeti és társadalomtudományi tárgyak, melyek nem képezik a szakismeretek részét, 2. a hagyományos kínai orvoslás szaktantárgyai és 3. a modern orvostudomány szaktárgyai. A hagyományos kínai orvoslás szaktantárgyait további csoportokra bontva megkülönböztethetők: 1. alapozó HKO tantárgyak, 2. klasszikus HKO szövegek tantárgyai és 3. klinikai HKO tantárgyak.

Az alapozó HKO tárgyakhoz a következők tartoznak: „a kínai orvoslás elméleti alapjai, HKO diagnosztika, hagyományos kínai gyógynövénytan, hagyományos kínai recepttan és azon integratív tantárgyak, melyek a fenti tárgyak ismereteit tartalmazzák.” A Klasszikus szövegolvasás tantárgyai: „*Sárga császár belső könyve, Értekezés a hideg sérülésről, Az aranyseleence receptjei*, a meleg betegségek tana és azon integratív tantárgyak, melyek a fenti tárgyak ismereteit tartalmazzák.” A hagyományos kínai orvoslás klinikai tantárgyai: „HKO belgyógyászat, HKO sebészet, HKO nőgyógyászat, HKO gyermekgyógyászat, akupunktúra, manuális terápia, HKO ortopédia és traumatológia.” A „hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés tanmenete tantárgyak helyett oktatási napok szerinti témaköröket tartalmaz. A 8. táblázat mutatja be, hogy melyik oktatási napon melyik témakör mely HKO tantárgyhoz tartozó szakismereteinek oktatása zajlik. A 8. táblázat „Oktatási napok szerinti témakörök” oszlopában változtatás nélkül közöljük a képzés tematikájában leírtakat.

7. táblázat: Oktatási napokhoz rendelt szakismereti témakörök a „hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés tematikájában

Oktatási napok szerinti témakörök	Témakörnek megfelelő HKO szaktantárgy neve	Óraszám
-----------------------------------	--	---------

<p>1.nap Bevezetés, tanfolyami ismertetés, beosztások. Tudományos eredmények a HKO mai állásáról, nemzetközi tanulmányok, értékelése, A HKO története, nemzetközi és hazai története. A HKO magyarázata és helye a komplementer medicina területén, hazai szabályozás, engedélyezés, továbbképzés joggyakorlata. A HKO alapelvei, alapfogalmak. Általában: A Pontok meridiánok rendszere, anatómiai mértékegységek, pontok, meridiánok, A meridiánok, mint speciális hálózat. A test, mint a meridián hálózat hordozója.</p>	<p>Bevezetés a kínai orvoslásba</p>	<p>8</p>
<p>2.nap A Yin és Yang elmélete I. A Yin és Yang növekedése, kölcsönhatása, szembenállása A Yin-Yang elmélet felhasználása a HKO-ban, A betegségek okának magyarázata a HKO-ban A Yin-Yang elmélet alkalmazása a test élettani működésében, A Yin-Yang elmélet alkalmazása a diagnózisban A Yin-Yang elmélet átfogó értelmezése</p>	<p>A kínai orvoslás elméleti alapjai</p>	<p>8</p>
<p>3.nap Az öt elem, avagy az öt mozgás elmélete I. Az Öt elem vagy öt mozgás elmélete II. Az öt mozgás elméletének használata a HKO-ban A szervek élettani működéseinek kölcsönös kapcsolata az Öt Elem kapcsán Az Öt Mozcás elméletének alkalmazása a HKO-ban</p>	<p>A kínai orvoslás elméleti alapjai</p>	<p>8</p>
<p>4.nap A Qi, a Vér és a Szerves Folyadékok (Jin-Ye, Ying Esszencia, Shen, Ming men)</p>	<p>A kínai orvoslás elméleti alapjai</p>	<p>8</p>
<p>5.nap A Jing-Luo-k fogalma, osztályozása, elágazódások A Jing-Luo-k elágazódásai, bőrzónák Csatornák és in-izom csatornák tárgyalása I.</p>	<p>A kínai orvoslás elméleti alapjai</p>	<p>8</p>
<p>6.nap Csatornák és in-izom csatornák tárgyalása II. A csatornákkal kapcsolatos kóros tünetek elemzése A Jing Luo-k elméletének alkalmazása a HKO-ban</p>	<p>A kínai orvoslás elméleti alapjai</p>	<p>8</p>
<p>7.nap Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)I.</p>	<p>Csatorna- és akuponttan</p>	<p>8</p>

8.nap Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)II.	Csatorna- és akuponttan	8
9.nap Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)III.	Csatorna- és akuponttan	8
10.nap 1.A Zang- FU szervek jelentése és élettana I. 2.A Sziv, SZivburok, LÉp, Tüdő, Vese, Ming Men, Máj élettana a HKO-ban	A kínai orvoslás elméleti alapjai	8
11.nap 1.A Zang- FU szervek jelentése és élettana II. 2.A Három Melegítő, Gyomor, Vékonybél, Vastagbél, Hólyag, Epehólyag élettana a HKO-ban csatornatünetei, lefutásuk.	A kínai orvoslás elméleti alapjai	8
12.nap A különleges viselkedésű Fu szervek A Zang-Fu-k közötti kapcsolat A Zangok és Fu-k közötti kapcsolat és patológiás kapcsolat, A Fu-k egymás közötti kapcsolata	A kínai orvoslás elméleti alapjai	8
13.nap A fül- mint speciális mikrorendszer- a kínai és a Nogiere féle fül rendszer ismertetése.	Szúrás- és moxatechnika	8
14.nap A kórokok és a kórokok fejlődése a HKO-ban Járvány, táplálkozás, fáradtság, Külső Támadások jelentősége a HKO-ban A HAt Túlzás jelentősége a HKO-ban A Hét érzelem (emocionális faktor) jelentősége a HKO-ban	A kínai orvoslás elméleti alapjai	8
15.nap Diagnózis a HKO-ban I. : megtekintés, tapintás, anamnézis felvétele, palpáció, kórminta fogalma, Diagnosztikai alapelvek a gyakorlatban.	Hagyományos kínai diagnosztika	8
16.nap Diagnózis a HKO-ban II.: A Hallás, Szaglás, Tapintás jelentősége a HKO-ban A Pulzus-diagnosztika	Hagyományos kínai diagnosztika	8
17.nap A Nyelv vizsgálata	Hagyományos kínai diagnosztika	8
18.nap A Váladékok, Nyálkák kórtana a HKO-ban	A kínai orvoslás elméleti alapjai	8
19.nap A BIAO-LI fogalma, kórképek Ba Gang fogalma	Hagyományos kínai diagnosztika	8

20.nap Hideg-Hőség kórképei , Külső eredetű lázas kórképek és osztályozásuk, kezelésük a HKO-ban Elégtelenség-Bőség kórképei	Hagyományos kínai diagnosztika	8
21.nap A Qi kórképei: Elégtelen, Összeomlott, Pangó, Háborgó Qi A Szerves Folyadékok kórképei A Vér kórképei: Elégtelen, Vérhalmazok, Meleg Vér	Hagyományos kínai diagnosztika	8
22.nap 1.A 8 különleges csatorna ismertetése, tünetei, jelentősége. 2.Receptúra összeállítás szabályai a gyakorlatban	A kínai orvoslás elméleti alapjai	4
	Akupunktúra terápia	4
23.nap A szervek és Csatornák egyszerű és összetett kórképeinek diagnózisa I. A Tüdő és a Vastagbél kórképei Szív-Vékonybél	Hagyományos kínai diagnosztika	8
24.nap 1.A Vese és Hólyag kórképei, 2.A Máj és az Epehólyag kórképei Lép-Gyomor	Hagyományos kínai diagnosztika	8
25.nap Több Zang-szervet érintő kórképek elemzése a HKO-ban	Hagyományos kínai diagnosztika	8
26.nap A Hat Szint kórképei I: A Tai Yang kórképei A Shao Yang kórképei A Yang Ming kórképei A Tai Yin kórképei A Shao Yin kórképei A Jue Yin kórképei	Hagyományos kínai diagnosztika	8
27.nap A Négy Réteg kórképei: Wei, Qi, Ying, Xue A Három melegítő kórképei A HKO műszeres diagnosztikai lehetőségei I. A HKO műszeres terápiás gyakorlata, elektroakupunktúra elmélete és gyakorlata Végpontdiagnózis elmélete és gyakorlata a HKO-ban I. A lágylézer alkalmazása általában , alkalmazása a HKO-ban. Mágneses terek, elektromágneses terek alkalmazása a HKO-ban. Biostimuláció.	Hagyományos kínai diagnosztika	4
	Szúrás- és moxatechnika	4
28.nap Bevezetés a HKO mozgás-masszázsterápia elméletébe és gyakorlatába	Kínai manuálterápia	8
29.nap A gyógynövények alkalmazása és szerepe a HKO-ban. A Materia Medica a HKO-ban. Akupunktúra és gyógynövények együttes alkalmazhatósága a HKO-ban.	Hagyományos kínai gyógyszerészet, Hagyományos kínai recepttan	8

30.nap Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)I.	Meridián- és akuponttan	8
31.nap Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)II.	Meridián- és akuponttan	8
32.nap Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)III.	Meridián- és akuponttan	8
33.nap 1.Triggerpontok jelentősége, kezelhetősége. Korelációja a HKO pontrendszerével. A neuráalterápia lényege és alkalmazhatósága. A két rendszer közös alkalmazhatósága. 2.A mozgásszervi betegségek kezelése a HKO-ban	Nem tartozik a HKO B.Sc. tananyaghoz	4
	Akupunktúra terápia	4
34.nap Mikrorendszerek II. A koreai kéz akupunktúra elmélete és gyakorlata Az ECIWO alapja és gyakorlata, mikrorendszerek Infravörös kamera alkalmazása a meridiánok kimutatásában, értékelése	Szúrás- és moxatechnika	8
35.nap 1. Belgyógyászati kórképek kezelése a HKO-ban – 3 óra 2.A kínai dietetika alapjai és alkalmazásai. -3 óra 3.A fogyókúra alapjai a HKO-ban. – 2 óra	Akupunktúra terápia	4
	Hagyományos kínai dietetika	4
36.nap 1.a Fájdalom és kezelése a HKO-val. Szakmaspecifikus kezelési lehetőségek a HKO-ban: 2.Urogenitális kórképek kezelése a HKO-ban	Akupunktúra terápia	8
37.nap Neurológiai kórképek kezelése a HKO-ban Pszichiatriai kórképek kezelése a HKO-ban, addiktológiai alkalmazások a HKO-ban.	Akupunktúra terápia	8
38.nap 1.Bőrgyógyászati esetek kezelhetősége a HKO-ban 2.Légzőszervi betegségek kezelhetősége a HKO-ban.	Akupunktúra terápia	8
39.nap Esetmegbeszélések.	Akupunktúra terápia	8
40.nap 1.Mikrorendszerek III. Az oral-akupunktúra elmélete és gyakorlata 2. Vizsgaelőtti interaktív esetmegbeszélések, tételek megbeszélése.	Szúrás- és moxatechnika	4
	Akupunktúra terápia	4

	Összesen
	320

A fenti táblázatban az egyes oktatási napokhoz rendelt tantárgyi óraszámok alapján a két képzés összehasonlítható a HKO szaktantárgyak kontaktóraszámára szerint. A két képzés HKO szaktantárgyainak összehasonlítását a 9. táblázat mutatja be:

8. táblázat: Az egyes HKO szaktantárgyak óraszámainak összehasonlítása

HKO szaktantárgy neve	Óraszám a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzésen	Óraszám a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzésen
<i>HKO Szaktantárgyak, melyeknek ismeretanyaga mindkét képzésben megjelenik</i>		
Bevezetés a kínai orvoslásba	18	8
A kínai orvoslás elméleti alapjai	90	84
HKO diagnosztika	90	84
Csatorna- és akuponttan	72	48
Szúrás- és moxatechnika	36	24
Akupunktúrás terápia	54	48
Manuálterápiás technikák	54	8
Klinikai manuálterápia	72	
HKO gyógyszerészet	108	8
HKO recepttan	90	
Összesen	684	312
<i>HKO szaktantárgyak, melyeknek ismeretanyaga nem jelenik meg mindkét képzésében</i>		
<i>HKO klinikai tárgyak</i>		
HKO belgyógyászat	126	0

HKO nőgyógyászat	72	0
HKO gyermekgyógyászat	36	0
HKO traumatológia	36	0
Összesen	270	0
<i>HKO klasszikus szövegek tárgyai</i>		
Válogatott akupunktúrák klasszikusok	72	0
Klasszikus orvosi szövegek	72	0
Kínai orvosi történelem	36	0
Értekezés a hideg sérülésről	54	0
Az arany szelence receptjei	54	0
Összesen	288	0

Eredmény: egyes alapozó tantárgyakat közel azonos óraszámokban oktatják mindkét képzésen, azonban a „Hagyományos Kínai Orvoslás és Kapcsolt technikái” továbbképzésen 9 szaktantárgy hiányzik és 4 szaktantárgy oktatása csak jelképes (4-4 tanóra) óraszámokban történik. A hiányzó szaktantárgyak elsősorban a HKO klinikai tantárgyai közé tartoznak, illetve a HKO klasszikus szövegeinek tantárgyai teljes mértékben hiányoznak. A hiányzó tantárgyak miatt a „Hagyományos Kínai Orvoslás és Kapcsolt technikái” továbbképzés nem felel meg a WFCMS képzési szabvány tantárgyi feltételeinek, míg a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés teljesíti a szabványban előírt szaktantárgyi feltételeket.

3. vizsgálat eredményei

A két képzés kimeneti pontjain lévő hallgatók által tanult nem HKO jellegű, modern (vagy kínai megfogalmazásban „nyugati”) orvosi szaktantárgyak alapján való összehasonlítást úgy végeztük, hogy a „Hagyományos Kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés „elé” egy magyarországi általános orvostudományi kar (SE ÁOK) tanrendjét tettük (ld. III. függelék). Mivel a továbbképzés bemeneti feltétele az orvosi (vagy fogorvosi) végzettség, ezért csak úgy lehetett a két képzés kimeneti pontjain

lévő hallgatókat összehasonlítani, ha az egyik oldalon az általános orvosi képzést és a „HKO kapcsolt technikái” továbbképzést vettük, míg a másik oldalon a kínai 5 éves felsőfokú hagyományos kínai orvosi alapképzést. Az 10. táblázat mutatja be az összehasonlítás alapját képező tantárgyakat és óraszámait.

9. táblázat: Nem HKO szaktantárgyak óraszámainak összehasonlítása

Tantárgy neve a „Hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzésen	Tantárgy óraszám a „HKO (akup.-manuálth.) szak” alapképzésen	Tantárgynak megfelelő ismeretanyag óraszám a magyar ÁOK képzésen	Tantárgy neve az ÁOK tanrendjében
TANTÁRGYAK, MELYEK MINDKÉT KÉPZÉS TANRENDJÉBEN KÖTELEZŐ TÁRGYKÉNT SZEREPELNEK			
Anatómia	108	324	Anatómia, szövet- és fejlődéstan I.-IV.
Hisztológia és embriológia	36		
Neuroanatómia	36		
Orvosi sejtbiológia	54	36	Orvosi biológia
Élettan	90	240	Orvosi élettan I.-II.
Biokémia	54	156	Orvosi biokémia I.-III.
Patológia	72	168	Patológia I.-II.
Mikrobiológia és immunológia	72	120	Orvosi mikrobiológia I.-II., Immunológia
Orvosi Latin nyelv	18	48	Latin nyelv I.-II.
Gyógyszerészet	54	120	Farmakológia és farmakoterápia I.-II.

Diagnosztika	126	252	Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika I.-II., Laboratóriumi medicina, Orvosi Képkalkotó eljárások, Belgyógyászati propedeutika, Radiológia
Orvosi Etika	36	24	Bioetika - Orvosi etika
Orvosi genetika	36	48	Genetika és genomika
Belgyógyászat	126	312	Belgyógyászat I.- V., Pulmonológia, Urológia
Szülészet-nőgyógyászat	54	72	Szülészet és nőgyógyászat I.-II.
Sebészet	54	132	Kísérletes és sebészeti műtéttan, Sebészet I.-III.
Neurológiai lokalizációs diagnosztika	54	84	Ideggyógyászat I.- II.
Neurológia	54		
Rehabilitációs medicina	36	24	Rehabilitáció
ÖSSZESEN	1170	2200	
TANTÁRGYAK, MELYEK NEM SZEREPELNEK MINDKÉT KÉPZÉSBEN A KÖTELEZŐ TÁRGYAK KÖZÖTT			

Tantárgy megnevezése a „Hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” tanrendjében			Tantárgy neve az ÁOK tanrendjében
Orvosi informatikai rendszerek (választható)	18	36	Biostatisztika és informatika alapjai (kötelező)
A számítástechnika alkalmazása az orvosi eszközökben (választható)	36		
-	0	72	Orvosi kémia (kötelező)
-	0	72	Orvosi biofizika I.-II. (kötelező)
Orvosi szociológia (választható)	18	24	Orvosi szociológia (kötelező)
-	0	14	Elsősegélynyújtás (kötelező)
-			
Az orvosi molekuláris biológia alapjai (választható)	36	72	Molekuláris sejtbiológia (kötelező)
A kommunikáció művészete (választható)	18	60	Magatartástudomány I.-II. (Orvosi kommunikáció és Orvosi pszichológia) (kötelező)
Alkalmazott pszichológia (választható)	36		
-	0	8	Katasztrófák felszámolásának egészségügyi

			alapjai I.-IV. (kötelező)
Preventív medicina (választható)	36	96	Népegészségtan és preventív medicina I.-II. (kötelező)
HKO Fül-Orr-Gégészet (választható) tárgyon belül	36	36	Fül-Orr-Gégészet (kötelező)
-	0	48	Bőrgyógyászat (kötelező)
Stomatológia (választható)	18	24	Szájsebészet és fogászat (kötelező)
HKO ortopédia (választható) tárgyon belül	36	36	Ortopédia (kötelező)
	0	24	Pszichoterápia az orvosi gyakorlatban (kötelező)
HKO gyermekgyógyászat (kötelező) tárgyon belül	36	120	Gyermekgyógyász at I.-II. (kötelező)
-	0	84	Elmegyógyászat I.-II. (kötelező)
Egészségügyi jog (választható)	18	24	Egészségügyi jogi, biztosítási és gazdasági ismeretek (kötelező)
Bevezetés az egészségügyi gazdaságbanba (választható)	36		
Egészségügyi biztosítási szolgáltatás (választható)	18		
-	0	12	Oxyológia - sürgősségi orvostan (kötelező)

Általános orvostan (választható)	36	12	Családorvostan (kötelező)
-	0	24	Intenzív terápia és aneszteziológia (kötelező)
-	0	36	Traumatológia (kötelező)
-	0	36	Igazságügyi orvostan (kötelező)
Szemészet (választható)	36	48	Szemészet (kötelező)
ÖSSZESEN	432	1018	
KLINIKAI GYAKORLAT			
„Hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés			ÁOK
Tanítás alatti/évközi klinikai gyakorlat a 6. szemeszterben (9 hét)	480	24	Bevezetés a klinikumba (2 tanóra/hét)
		160	Ápolástan nyári gyakorlat (4 hét)
		160	Belgyógyászat nyári gyakorlat (4 hét)
		160	Sebészet nyári gyakorlat (4 hét)
Végzős klinikai gyakorlat (42 hét)	2240	2240	Hatodévi klinikai gyakorlatok (42 hét)

Összes óraszám klinikai gyakorlat nélkül	1674	3622	
Összes nem HKO szaktantárgyi óraszám	4394	6366	
ARÁNY	1:1,45		

Eredmény: noha a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés eleget tesz a WFCMS képzési szabványban a modern orvostudomány óráival szemben lefektetett elvárásoknak, de a modern orvostudomány tantárgyaira jutó óraszámja jóval alacsonyabb, mint az általános orvosi képzésé. Továbbá egyes alapozó tantárgyak hiányoznak és bizonyos klinikai tantárgyak csak szabadon választható tárgyként szerepelnek a tanrendben.

5. Megbeszélés

A fenti vizsgálatok eredményeit az alábbiakban pontokba szedve tárgyaljuk.

5.1. A HKO alapozó szaktantárgyai szerinti összehasonlítás

A kínai orvoslás alapozó szaktantárgyai a HKO szaktantárgyak azon csoportja, melynek tekintetében a legtöbb hasonlóságot mutatja a két vizsgált képzés. A „kínai orvoslás elméleti alapjai” és a „hagyományos kínai diagnosztika” tantárgyak közel azonos óraszámúak jelen mindkét képzésben.

Noha az „Akupunktúra” tantárgy a klinikai tárgyak közé tartozik amennyiben osztatlan tárgyként szerepel a tanrendben, de osztott formájában a „Csatorna- és akuponttan” komponense alapozó tantárgynak tekinthető, ezért itt tárgyaljuk. A „Csatorna- és akuponttan” tárgy másfélszeres óraszámú szerepel a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzésben a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolatos technikái” továbbképzéshez képest. Az utóbbi képzésben ez az óraszám egyfelől elegendőnek tűnik a WFCMS képzési szabványban meghatározott minimum 130 alapvető akupont elsajátításához, de viszonylag kevésnek tekinthető ha azt nézzük, hogy e képzés – mint később látni fogjuk – a kínai orvoslás eljárásai, technikái közül tulajdonképpen csak az akupunktúrát tanítja.

Nagy hiányossága a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolatos technikái” továbbképzésnek, hogy a vizsgálatunkban használt valamennyi szabványban előírt „Hagyományos kínai gyógyszerészet” és „Hagyományos kínai recepttan” órákat gyakorlatilag nem tartalmazza. A 29. oktatási napon tartalmaz egy „gyógynövények alkalmazásával” és „materia medicával” kapcsolatos témakört, azonban, ha összevetjük a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzésen e tárgyakra szánt 198 tanórával és a WFCMS képzési szabvány azon kitételével, hogy minimum 160 HKO gyógyszert és 120 receptet kell e tárgyak során elsajátítani, akkor ezt a nyolc tanórás oktatási napot csak ismeretterjesztésnek lehet tartani.

5.2. A HKO klinikai szaktantárgyai szerinti összehasonlítás

A klinikai szaktantárgyak vizsgálatakor nagyobb hiányosságokat láthatunk a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésen. A „kínai manuálterápia” tantárgy gyakorlatilag hiányzik: a 28. oktatási napon van egy „HKO mozgás- és masszázsterápia” téma, de ez a nyolc tanórás ismerkedés jóval elmarad a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzés 126 tanórányi két tantárgya mögött. Ezek fényében a HKO gyógyszerészethez és HKO recepttanhoz hasonlóan a Kínai manuálterápiát is hiányzónak vehetjük a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésről.

Szintén hiányzik e képzésről a HKO klinikai tantárgyak nagy része: HKO belgyógyászat, HKO nőgyógyászat, HKO gyermekgyógyászat, HKO traumatológia. E négy tárgy mind megtalálható a „hagyományos kínai orvos (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzésen, összesen 270 tanórával, míg hiányuk a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésről az alapozó tárgyaik hiányosságaiból fakadóan szükségszerű: mind a négynek előfeltétele a HKO gyógyszerészet és HKO recepttan, hiszen e klinikai tárgyak a kínai orvoslás gyógyszereinek és receptjeinek klinikai alkalmazásait mutatják be.

A WFCMS képzési szabványban leírt „akupunktúra” klinikai tantárgyat három tantárgyra bontva vizsgáltuk. Ennek oka, hogy a szabvány nem tér ki külön a „hagyományos kínai orvos” szakos felsőfokú alapképzés két speciális szakirányára, az „akupunktúra-manuálterápia” szakra és a „kínai-nyugati integrált medicina” szakra. E speciális szakirányok törzsanyaga nagyrészt megegyezik az alapszaknak tekinthető „hagyományos kínai orvoslás” szakéval. Az akupunktúra-manuálterápia szakon a fő különbség abban van, hogy az akupunktúra tantárgyat részletesebben oktatják, három külön tantárgyra bontva (Csatorna- és akuponttan, Szúrás- és moxatechnika illetve Akupunktúrás terápia). Jellemzően ezek mellé jön még egy „akupont anatómia” tantárgy, amely tulajdonképpen a tájanatómiának egy akupunktúrás lokációkra szakosodott fajtája, közelebb áll a regionális anatómiához, mint a kínai orvosláshoz és így a modern orvosi tantárgyak közé sorolandó. A „Kínai manuálterápia” tantárgy szintén két részletesebb tárgyra bomlik:

Manuálterápiás technikák és Klinikai manuálterápia. E tanmeneti többletek mellett csökkenések is vannak: „akupunktúra-manuálterápia” szakon nincsenek „HKO sebészetet” és „meleg betegségek iskolájának szövegei” tantárgyak, abból a megfontolásból, hogy Kínában az akupunktúrás klinikumban viszonylag ritkán van szükség e tárgyak ismereteire.

Az akupunktúrás tantárgyak (Csatorna- és akuponttan, Szúrás- és moxatechnika illetve Akupunktúrás terápia) tekintetében mindkét képzés megfelelőnek tekinthető óraszámot biztosít. A három akupunktúrás tárgy összesített óraszama a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésen 120 óra, míg a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakon” 162 óra. Ez a csupán 1.35-szörös eltérés igen csekély a már vázolt, hiányzó tantárgyakból fakadó különbségek mellett. Ami az akupunktúra tantárgy, illetve három osztott tárgyának tartalmát illeti, vannak még figyelemre méltó különbségek. Mint az alapozó tárgyaknál felvázoltuk, a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés „Csatorna- és akuponttan” komponensének óraszama és tanrendi elrendezése megfelelni látszik a WFCMS képzési szabvány követelményeinek, azonban ha a „Szúrás- és moxatechnika” komponenst nézzük, nagy eltéréseket találunk a képzés és a WFCMS szabvány között. A szabvány „a hajszáltűs és moxibuszciós technikák alapismereteit, végrehajtását, indikációit és kontraindikációit” írja elő e témakörben minimális elvárásként. A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés tanrendjében sem a hajszáltűvel való gyakorlás, sem a moxibuszció nem szerepel³¹. Ezen alapvető technikai készségekkel kapcsolatos elméleti és gyakorlati szakismeretek helyett a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés tanrendjében a „Szúrás- és moxatechnika” tananyagából inkább a kiegészítő jellegű témák szerepelnek, úm. mikrorendszerek (fül-, kéz- és oral-akupunktúra), infravörös kamera, lézer-akupunktúra stb. Amennyiben egy sztenderd kínai egyetemi tankönyvsorozat „Szúrás- és moxatechnika” tankönyvét nézzük, azt láthatjuk, hogy a több, mint kétszáz oldalnyi terjedelemből 4-5 oldal szól a HKO akupunktúra efféle

³¹ Megjegyzendő, hogy a huszadik századi akupunktúra egyik nagy alakjának és a modern egyetemi akupunktúrás oktatás egyik jelentős előfutárának tartott Chéng Dànān (承淡安) leírása szerint az öt megelőző generációk képzésében az akupunktóri tanulmányok idejének két harmadát a hajszáltűvel kapcsolatos manuális készségek gyakorlása, fejlesztése tette ki (Cheng 1996).

modern műszeres módszereiről (Lu 2004). Ebből arra lehet következtetni, hogy a hagyományos kínai orvoslás akupunktúrával kapcsolatos alapvető manuális, technikai ismeretei alulreprezentáltak a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésen a modern műszeres eljárásokkal szemben. Mivel a WFCMS képzési szabvány szerint e témában a legalapvetőbb elvárás a hajszáltűvel és moxával kapcsolatos technikai tudás, ezért e téren is kétségbe vonható a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés WFCMS szabványnak való megfelelése.

A HKO klinikai szaktantárgyait illetően összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a „hagyományos kínai orvos (akupunktúra-manuálterápia) szak” képzés megfelel a WFCMS képzési szabványnak. A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésnél viszont jelentős hiányosságok mutatkoznak. A kínai orvoslás főbb klinikai módszerei közül a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés szakismereti szinten nem oktatja sem a kínai manuálterápiát sem a kínai fitoterápiát, ami egyfelől óraszámában kifejezve egy 578 tanórányi deficitet jelent a „hagyományos kínai orvos (akupunktúra-manuálterápia) szak” alapképzéssel szemben, másfelől azt is jelenti, hogy a kínai orvoslás szaktantárgyainak nagy része egyszerűen hiányzik erről a képzésről. A WFCMS képzési szabvány 15 HKO szaktantárgyat nevesít, ebből érdemben 3 tantárgy ismeretanyaga található meg a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésen: „a kínai orvoslás elméleti alapjai”, „HKO diagnosztika” és „Akupunktúra” (melyet 3 további tárgyra bontva vizsgáltunk).

5.3. A HKO klasszikus szövegek tantárgyai szerinti összehasonlítás

A hagyományos kínai orvoslás felsőfokú alapképzésében a három fő HKO szaktantárgyi csoport egyike a klasszikus szövegek tantárgyai. A HKO alapképzést elvégzőkkel szemben az alapvető elvárások egyike a meghatározó klasszikus szövegek ismerete, valamint a kínai orvoslás klasszikus irodalmában való tájékozódás alapfokú képessége (MOE PRC 2008 és 2012). A kínai orvoslás továbbhagyományozásában és fejlesztésében meghatározó szerepet játszanak a klasszikus orvosi szövegek. Hangsúlyozandó, hogy a HKO klasszikus szövegek tanulmányozása nem pusztán az orvostörténeti érdekességek felől való tájékozódást vagy a néhai gyökerek kulturális célzatú megismerését szolgálja,

hanem a mindennapi klinikai munka során alkalmazandó ismeretek elsajátítását. Széles körben elfogadott szakmai alapvetés, hogy a klasszikus szövegekben rögzített jelentősebb elméleti ismeretek és gyakorlati technikák készség szintű alkalmazása alapvető elvárás egy „hagyományos kínai orvossal” szemben (WFCMS 2009).

A klasszikus szövegekkel kapcsolatos tantárgyi elvárásoknak a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-mauáalterápia) szakos” képzés alapvetően megfelel: négy tantárgy keretein belül történik az ilyen irányú szakismeretek oktatása összesen 252 tanóraban. A *Sárga Császár belső könyve* passzusainak oktatása a „Válogatott akupunktúrák klasszikusok” című tantárgyban zajlik. Az *Értekezés a hideg sérülésről* és az *Aranyszelence receptjei* külön tantárgyként szerepelnek a tanrendben. Egyedül a „meleg betegségek iskolájának” szövegeire nincs külön tantárgy, melynek okairól már írtunk. A tanrend alapján a hallgatók átfogó képet kapnak a klasszikus szövegek jelentőségéről a kínai orvoslás mai klinikai gyakorlatában és megkapják az alapokat az ilyen irányú további, elmélyültebb tanulmányokhoz.

A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés tematikájában nem található a kínai orvoslás klasszikus szövegeihez közvetlenül kapcsolódó ismeretanyag. Noha a kínai orvoslás alapozó tantárgyainak ismeretanyaga a klasszikusokra épül, de pont azért szerepelnek külön tantárgyként a klasszikus szövegek a HKO alapképzésekben, hogy az alapozó tantárgyak bevezető jellege után, az azok által lefektetett alapokra építve elmélyültebb elméleti-gyakorlati tudásra lehessen azokból szert tenni. Ez a tanmeneti elem hiányzik a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzésből és ez nem magyarázható nyelvi akadályokkal sem. A WFCMS képzési szabványban leírt klasszikus szövegek mindegyikének több fordítása is megjelent már számos európai nyelven és a kínai klasszikus orvosi irodalom hagyományaiba kitűnően illeszkedő, klinikai relevanciájú kommentárokkal ellátott kiadványok is több mint egy évtizede kaphatóak (Craig és mtsai 1999). Természetesen a kínai orvoslás klasszikus irodalmának tudományos igényű tanulmányozásához elengedhetetlen a kínai irodalmi nyelv ismerete, de egy alapvetően klinikai munkára felkészítő, magyar nyelven zajló továbbképzésen sincs akadálya a megfelelő klinikai relevanciával bíró ismeretek oktatásának. Ezért is – és a szakismeretek szempontjából kiemelt jelentősége miatt – került be a WFCMS nemzetközi szabványába.

5.4. A szaktantárgyi csoportok összevetésének összegzése

A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálteápia) szak” tanrendjében szereplő tantárgyak összetétele és óraszámja alapvetően megfelel a WFCMS képzési szabványnak. Ellenben a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzésen az alapozó tantárgyak egy része, a klinikai tantárgyak nagy része és a klasszikus szövegek tantárgyainak egésze hiányzik; úgy tűnik mintha, e képzés a nevével ellentétben inkább „az akupunktúra és kapcsolt technikái” képzése lenne. WFCMS szabványban lefektetett kritériumok szerint a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzést elvégzők nem felelnek meg a „hagyományos kínai orvos” képzési kritériumainak.

5.5. Klinikai gyakorlat szerinti összehasonlítás

A WFCMS képzési szabvány 1500 tanóra minimális HKO klinikai gyakorlati időt ír elő. A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” 2720 tanórás (9 hét harmadéves „óráközi” és 42 hét ötödéves végzős) gyakorlati idejével bőven teljesíti e követelményt. A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” 120 tanórás HKO klinikai gyakorlatával messze elmarad a szabvány által előírtaktól. A kínai orvoslás egy gyakorlati eredetű rendszer, a klinikai gyakorlatból ered, a klinikai gyakorlaton keresztüli tanulás a HKO képzés egyik fontos alappillére, amit az a tény is jól mutat, hogy a mai Kínában továbbképzési rendszerben igen elterjedtek a „híres mester továbbhagyományozó tanítványaként való tanulás” jellegű posztgraduális képzések (SATCM 2006 és Xu 2013). A hagyományos kínai orvosok alapképzése során megszerzendő alapvető ismeretekhez és készségekhez visszatérve: a 120 óra elégtelen az olyan erősen gyakorlati jellegű eljárások, mint a pulzus- vagy a nyelvvizsgálat illetve az akupunktúrás szúrás technikák elsajátítására. Sőt megkockáztatható, hogy bármilyen jellegű gyógyító tevékenység klinikai rutinfeladatainak megfigyelésen keresztüli elsajátítására is kevés, legyen az nyugati vagy kínai.

5.6. Fogalmi és nevezéktani kérdések

A két képzés tanrendjeinek tartalmi és mennyiségi összehasonlítása szerint a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés a kínai orvoslás alapképzésén oktatót ismereteknek csak töredékét tartalmazza, és így nem felel meg a „hagyományos kínai orvos” szakképesítés Kínai Oktatási Minisztérium által meghatározott kritériumainak (MOE PRC 2012). Tartalmi vizsgálata szerint inkább egy orvosoknak tartott akupunktúrás továbbképzésként lehetne leírni. Ilyen jellegű tanfolyamokra nemzetközileg több példát is találunk. Az Egyesült Királyságban például „medical acupuncture” tanfolyamokon általános orvosi vagy felsőfokú egészségügyi végzettség birtokában „medical acupuncturist” végzettséget lehet szerezni (BMAS 2010). A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” tanfolyam tematikáját és kapcsolódó információs anyagait nézve úgy tűnik, hogy a „hagyományos kínai orvoslás” kifejezést gyakran az „akupunktúra” kifejezést szinonimájaként használják (YI 2005). Már a tanfolyam címe is efféle fogalomzavarról árulkodik, hiszen a kínai orvoslás nem egy „technika”, hanem egy komplex hagyományos orvosi rendszer, melynek számos technikája van és ezek egyike az akupunktúra³². A tanfolyam elnevezését feltehetően az „acupuncture and related techniques kifejezés” ihlette, ami egy nemzetközi szervezet nevében³³ és számos tudományos cikk címében is megtalálható. Az „acupuncture and related techniques” kifejezésben a „related” azaz „kapcsolt” kifejezés az akupunktúrához kapcsolódó hagyományos (pl. moxibuszción, köpölyözés stb.) illetve modern (pl. lézer, infrakamera stb.) eljárásokat takarja (ICMART 2015). Úgy tűnhet, hogy a vizsgálatunk egyik tárgyát képező „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés valójában egy „akupunktúra és kapcsolt technikái” tanfolyam. Alátámasztani látszik ezt a feltevést az is, hogy a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzést elvégző szakembereket tömörítő szakmai szervezet, a „Magyar Akupunktúra Orvosok Társasága” az International Council of Medical Acupuncture and Related Techniques elnevezésű szervezet tagja. E fogalomzavarnak tűnő jelenség túlmutat a „Hagyományos

³² Ld. a 1.1.2. és 1.1.3. részeket.

³³ International Council for Medical Acupuncture and Related Techniques (ICMART)

kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésen: hazai jogszabályokban, rendeletekben is visszaköszön az „akupunktúra” és a „hagyományos kínai orvoslás” fogalmainak keverése, felcserélése. A 2/2004. (XI. 17.) EüM rendelet az egészségügyi szolgáltatók és működési engedélyük nyilvántartásáról, valamint az egészségügyi szakmai jegyzékről is a „hagyományos kínai orvoslás (ezen alapuló egyéb technikák)” elnevezésű tevékenységet tartja számon 8012-es szakmakóddal (EÜM ENG 2004). A tevékenység leírásában pedig teljesen egyértelműen megjelenik az „akupunktúra” és a „hagyományos kínai orvoslás” fogalmainak összemosódása: „A HKO (TCM) olyan diagnosztikai és terápiás modalitás (invazív finom tűkezeléssel), amely a Hagyományos Kínai Orvoslás klasszikus, többezer éves tanait adaptálja a jelenlegi anatómiai, élettani és pathológiai ismeretekhez az EBM (Evidence Based medicine, Tényeken Alapuló Orvoslás) talaján³⁴.” Sajnos nem csak a fogalmi pontatlanságok szintjén van korreláció a hagyományos kínai orvosi képzésnek nem megfelelő „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés és a jogszabályok között. 1997 és 2013 között csak az e képzést elvégzettek szerezhettek engedélyt a 8012 szakmakódú „hagyományos kínai orvoslás (ezen alapuló egyéb technikák)” gyakorlására, míg a hagyományos kínai orvosképzés kritériumainak megfelelő képzettségű szakemberek de jure nem praktizálhattak. Az irracionális helyzetet az Eü. Törv. 2013-as módosítása nagyrészt megoldotta, a hagyományos kínai orvos végzettségű szakemberek akupunktóri praxisra jogosulttá váltak (EÜTV MOD 2013). A fogalmak szintjén uralkodó zavart azonban nem oldotta föl az új szabályozás. A hagyományos kínai orvoslás 5 éves alapképzését elvégző szakemberek csak az „akupunktúra” szakma végzésére kaphatnak engedélyt, mint a „hagyományos kínai gyógyászat területén oklevéllel rendelkező személyek”. A „hagyományos kínai orvoslás” nevű szakmát továbbra is csak azok a hagyományos kínai orvosi végzettségűnek nem tekinthető orvosok gyakorolhatják, akik elvégzik a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzést. Mindez nem csak a szavakkal és a fogalmakkal való játék, hiszen a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzésre jelentkezők,

³⁴ E mondatban nem a „HKO” és az „akupunktúra” fogalmainak keveredése az egyetlen problematikus rész: mint az 1.1.2. részben láthattuk, a HKO fogalmába sem a „jelenlegi anatómiai, élettani és pathológiai ismeretek”, sem az „Evidence Based medicine” nem tartozik bele. Ezek a HKO modern gyakorlatához természetesen hozzátartoznak, de fogalmi szinten egyáltalán nem. Legfeljebb a „HKO mai gyakorlata” fogalom-meghatározásaként lehetne e mondatot helyesnek tartani.

a képzést elvégzők azért szánnak időt és erőforrásokat e képzésre, hogy „hagyományos kínai orvosi” képesítést, szaktudást szerezzenek. Hasonlóan a praxisukban hozzájuk forduló páciensek is a hagyományos kínai orvoslás igénybevételének céljából fogják felkeresni őket. Amint vizsgálataink során kiderült, a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolódó technikái” képzés nem látja el elvégzőit azzal a szaktudással, melynek alapján „hagyományos kínai orvosként” lehetne őket definiálni.

Feltehető, hogy a hagyományos kínai orvosláshoz kapcsolódó különféle honi szabályozások alá eső eljárásokat gyakorlók közötti „orvos-nem orvos” dichotómiát igyekeztek a jogalkotók explicitté tenni, amikor a hagyományos kínai orvoslás öt éves alapképzését elvégzett hagyományos kínai orvosokat „hagyományos kínai gyógyászat területén oklevéllel rendelkező személyeknek” nevezték el és bevezették a „hagyományos kínai gyógyászat” kifejezést. Ebben a nomenklatúrában a „hagyományos kínai orvos” képzési kritériumainak megfelelő szakemberek az „orvos”, „orvoslás” kifejezéseket gondosan elkerülve „hagyományos kínai gyógyászat területén oklevéllel rendelkező személyek” lettek, míg a hagyományos kínai orvos képzési kritériumainak nem megfelelő továbbképzést elvégzett orvosok továbbra is „hagyományos kínai orvos” címet viselik. A vizsgálataink során feltárt tények alapján felmerülhet, hogy ez a nevezéktan is pontosításra, revízióra szorul.

5.7. Nem HKO jellegű szakismeretek szerinti összehasonlítás

Visszatérő kérdés a kínai szabványok szerint képzett hagyományos kínai orvosok hazai praxisának tárgyaláskor, hogy mennyire értenek a modern orvostudományhoz? Mennyire biztonságos a tevékenységük? Mennyire képesek biztonságosan kivitelezni a kínai orvoslás kezeléseit? Képesek-e biztonságosan végrehajtani az akupunktúrás tűszúrásokat? Képesek-e biztonságosan végrehajtani a kínai manuálterápia mobilizációs technikáit? Képesek-e a kínai gyógyszerészet szereit, készítményeit úgy alkalmazni, hogy az ne váltson ki nem kívánt gyógyszerkölcsönhatásokat? Képesek-e kompetenciahatáraikat felmérve továbbutalni azokat a betegeket akiknek („nyugati”) orvosi ellátásra van szükségük? Ezért kutatásunk harmadik vizsgálatában mintegy „megfordítottuk” a vizsgálódást és azt vizsgáltuk meg, hogy a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-

manuálterápia) szakos” öt éves alapképzés során mely tárgyait tanulják a modern orvostudománynak a leendő hagyományos kínai orvosok. Mivel a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés bemeneti feltétele az orvosi (vagy fogorvosi) végzettség, ezért egy magyar általános orvostudományi kar, a Semmelweis Egyetem ÁOK tantervével vetettük össze a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakos” képzést.

Azon modern orvostudományhoz tartozó szaktantárgyak közül, amelyek mindkét képzésben kötelező tárgyként szerepelnek a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakos” képzésen 1170 az összes óraszám, míg a SE-ÁOK tanrendben 2200 tanóra. Azon modern orvostudományhoz tartozó tantárgyak közül, melyek az SE-ÁOK tantervben kötelező tantárgyként szerepelnek, de az „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakos” tanrendben csak szabadon választható tárgyként szerepelnek a HKO alapképzésen 432 az összesített óraszám, míg az ÁOK-n 1018. Ez összesen 1170-1602 tanóra (a szabadon választható tárgyak összetételétől függően) a HKO alapképzésen és 3218 az ÁOK tanrendben. Ehhez hozzájön még a klinikai gyakorlat, amely a két összehasonlított képzésnél gyakorlatilag megegyező időtartamú (2720 és 2744).

Valamennyiben árnyalja a klinikai gyakorlat óraszámítását a HKO alapképzés esetében az a tény, hogy a kínai HKO képzés klinikai gyakorlatában nem választható szét a kínai orvoslás és a modern orvostudomány úgy, ahogy az egyes tantárgyak esetében. Kínában a mai HKO klinikumban a kínai orvoslás és a modern medicina diagnosztikai és terápiás módszereinek együttes, szinergikus alkalmazása jellemző, tehát például egy HKO belgyógyászati osztályon eltöltött gyakorlat során a hallgató egy és ugyanazon betegen figyelheti meg a nyugati orvoslás laboratóriumi és képalkotó diagnosztikáját, gyógyszeres terápiáját valamint a hagyományos kínai pulzusvizsgálatot, akupunktúrát és HKO gyógyszeres kezelést. Így a hallgatók klinikai gyakorlatánál már nem lehetséges tisztán szétválasztani a gyakorlat HKO és modern orvosi komponenseit.

A kínai HKO alapképzés és a magyar ÁOK képzés tantárgyak és óraszámok alapján történő összehasonlításából több következtetés vonható le. Az első következtetés, hogy a HKO alapképzést nem lehet egyenértékűnek tekinteni az általános orvosi végzettséggel, tehát a HKO diplomák hazai elismertetése, honosítása során nem reális cél az általános orvosi

diplomának való megfeleltetés. A második következtetés, hogy alaptalannak tűnnek az olyan felvetések, melyek szerint a hagyományos kínai orvosi alapképzést teljesítőknél nem lenne fogalmuk az emberi anatómiáról (például a pleura testfelszíni vetületeiről és a pneumothorax veszélyeiről a thoracalis akupontok szúrásakor), vagy, hogy nem lenne rálátásuk a HKO eljárások biztonságos alkalmazási területeire és nem lennének azzal tisztában, hogy mikor kell egy pácienszt továbbreferálni. A hagyományos kínai orvosi alapképzések tanrendjében szereplő modern orvosi tantárgyak pontos összetételének és óraszámának a magyar viszonyokhoz való esetleges jövőbeli adaptációja további vizsgálatokat érdemel. A jelen vizsgálat alapján megállapítható, hogy a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakos” alapképzés modern orvostudomány jellegű tantárgyai elégséges alapot adnak ahhoz, hogy a képzést elvégzők képesek legyenek biztonságosan és a kompetenciahatárok betartásával HKO praxist folytatni.

6. Következtetések

Magyarországon a kínai orvoslás oktatása, illetve a HKO szakma egésze gyermekcipőben jár. A hagyományos kínai orvoslás alapvető fogalmaival kapcsolatban még a jogszabályokban is fogalmi zavarok találhatóak. Jelenleg a „hagyományos kínai orvoslás” nevű szakma gyakorlásához szükséges végzettséget adó továbbképzés („Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái”) nem felel meg a hagyományos kínai orvosi képzés alapvető kritériumainak, a kínai orvoslás ismereteinek és technikáinak csupán töredékét oktatja. A Magyarországon immár hét éve működő, kínai rendszerű öt éves „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakos” alapképzés megfelel a HKO képzés kritériumrendszerének, de nem jogosít fel a „hagyományos kínai orvoslás” nevű szakma gyakorlására, csak az „akupunktúra”, „akupresszúra” és a „keleti mozgás- és masszázsterápia” nevű szakmákéra. Noha e három szakmára engedély adható ki számukra, de a jogszabály értelmében szakvégzettségük tényleges elismerése nem történik meg és az egészségügyi alapnyilvántartásba nem nyernek felvételt. E jogi helyzet pozitívuma, hogy 2013 óta megteremtette a lehetőséget a hagyományos kínai orvosok számára legalább az „akupunktúra” tevékenység gyakorlására. Ellenben ha a fentiek fényében átfogó képet alkotunk a hatályos szabályozásokról, akkor talán nem túlzás azt állítani, hogy azok csiszolásra szorulnak.

A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzést pontosabb volna „Akupunktúra és kapcsolt technikái” esetleg „Orvosi akupunktúra és kapcsolt technikái” képzésnek elnevezni. A kiadott oklevélben szereplő végzettséget is hasonlóan pontosítani kellene: „hagyományos kínai orvos” helyett az „akupunktúrás orvos” vagy „akupunktőr orvos” titulust használni. A jelenleg hatályos szabályozásban a „Hagyományos kínai orvoslás” név alatt szereplő szakmát is „Orvosi akupunktúra” névre kellene módosítani. Az orvosok számára tartott HKO jellegű továbbképzések távolabbi perspektívái közé tartozhatna egy a jelenleg meglévőre ráépülő képzés, amely a kínai orvoslásnak a meglévő képzésben nem érintett ismereteit oktatná, és amely már jogosan zárulhatna egy „hagyományos kínai orvos” titulust adó oklevéllel, amennyiben a ráépülő képzéssel együtt már teljesülnek a hagyományos kínai orvosok képzésével kapcsolatos kritériumok. A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szakot” és hasonló öt éves

HKO alapképzéseket elvégzők számára meg kellene teremteni a lehetőséget a „hagyományos kínai orvoslás” nevű szakma gyakorlására, annak valamennyi terápiás módozatával együtt (elsősorban akupunktúra, kínai manuálterápia és kínai fitoterápia). Mindemellett a nyugat-európai és észak-amerikai mintáknak megfelelően (és a kínai gyakorlattal ellentétben) a hagyományos kínai orvosok magyarországi praxisa továbbra is a kínai orvoslásra kell, hogy korlátozódjon. A kínai orvoslás módszereinek összességére korlátozódó praxis axiómájából kiindulva Magyarországon honos képzések létrehozásával meg kell teremteni annak az alapját, hogy ez a szakma integrálódni tudjon a magyar egészségügyi rendszerbe és a HKO szakemberek bekerüljenek az alapnyilvántartásba, továbbképzési kötelezettségük legyen és jogilag pontosan körülhatárolt, képzettségük szempontjából reális kompetenciákat kapjanak. A Magyarországon honos HKO képzés létrehozásakor egyfelől szigorúan követni kell a HKO szakismeretek tantárgyi összetételére és óraszámára vonatkozó szabványokat, másrészt a modern orvosi tanmenet összeállítása során elő kell segíteni a HKO tevékenységnek a honi ellátórendszerbe történő integrálódását. Szintén a hazai HKO szakma távlati fejlődéséhez kell, hogy tartozzon a szakmai titulus kérdése. A jelenlegi jogi szabályozásban szereplő „hagyományos kínai gyógyászat területén oklevéllel rendelkező személy” helyett a „hagyományos kínai orvos” cím volna megfelelőbb, abból a megfontolásból kiindulva, hogy amennyiben elismerjük, hogy létezik valahol a világon egy olyan foglalkozás, hogy „hagyományos kínai orvos”, akkor azt a titulust azon szakemberekre volna etikus használni, akik megfelelnek e foglalkozás képzettségi követelményrendszerének.

A kínai orvoslás, illetve a kínai orvoslás eljárásainak gyakorlásához szükséges képzettség kérdése túlmutat az oktatáson és az engedélyeztetésen: a kutatás terén is nagy jelentőséggel bír. A hagyományos kínai orvoslás képzési kritériumainak nem megfelelő képzésekből kikerülő szakemberekről feltételezhető, hogy nem képesek a kínai orvoslás módszereit adekvát módon alkalmazni a klinikai kutatások során. Feltételezhető, hogy egy néhány száz órás továbbképzés és a több ezer tanórából és klinikai gyakorlatból álló alapképzés eltérő klinikai készségekkel bíró szakembereket fog kiképezni, akik eltérő szintén lesznek képesek a kínai orvoslás eljárásait alkalmazni a klinikai kutatások során, így jelentősen befolyásolva azok eredményeit. Az egyik legnagyobb volumenű akupunktúrás RCT-sorozat egy százegynéhány órás akupunktúrás alaptanfolyamot

határozott meg a kísérletben kezeléseket végző akupunktőrök képzettségi szintjét illetően (Diener és mtsai 2006). Felmerülhet a kérdés, hogy az ilyen vizsgálatok eredményei a képzési szabványoknak megfelelő hagyományos kínai orvosok által végzett kezelésekre is vonatkoztathatóak-e? A különféle HKO képzések tartalma és a klinikai kutatások eredményei közötti összefüggések további kutatások tárgyát képezik.

7. Összefoglalás

Kutatásomban elsőként a hagyományos kínai orvoslás (HKO) pontos fogalmát határoztam meg különös tekintettel annak ismeretrendszerére, módszereire és a modern tudománnyal való kapcsolatára. Ezután a kínai orvoslás oktatásának történeti hagyományait tártam fel eredeti források alapján, majd a HKO modern képzési rendszerét mutattam be a vonatkozó kínai jogszabályok és rendeletek felhasználásával.

A hagyományos kínai orvosképzés céljainak és követelményeinek ismeretében megvizsgáltam a magyarországi „hagyományos kínai orvoslás” jellegű képzéseket. Két ilyen képzés van jelenleg Magyarországon: a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés orvosoknak (a Pécsi Tudományegyetem képzése a Yamamoto Intézet szervezésében) valamint a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” B.Sc. alapképzés (a Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetem Magyarországi Tagozata a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karán). A képzéseket az oktatási tematikákban leírt óraszámok, tantárgyak és témakörök alapján hasonlítottam össze.

Vizsgálatom eredményei azt mutatják, hogy a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” továbbképzés csak egy töredékét oktatja annak az ismeretanyagának, ami a „hagyományos kínai orvos” szakképzettség megszerzéséhez szükséges. A kínai orvoslás szakismereti tantárgyainak nagy része hiányzik e képzésről. A klinikai gyakorlat időtartama a tizede a minimálisan elvárhatónak. A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” B.Sc. alapképzés megfelelt a kínai orvoslás képzési szabványainak.

A HKO szakismereteken túlmenően összehasonlítottam a képzésekből kikerülő szakembereket az általuk tanult modern orvosi ismeretek alapján is. Vizsgálatom eredményei azt mutatják, hogy a „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzést végző orvosok jóval elmélyültebben, másfél-kétszer nagyobb óraszámban tanulták a modern orvostudomány tantárgyait a „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” B.Sc. alapképzést végzettekhez képest.

Kutatásom alapján a hazai HKO képzési rendszer és az azzal szorosan összekapcsolódó jogi szabályozás revízióra szorul, amennyiben a hagyományos kínai orvoslás szakismereteiben adekvát módon képzett szakemberek képzése a cél.

8. Summary

In my research first I established the exact definition of traditional Chinese medicine (TCM), with regard to its conceptual system, its techniques and its relation to modern science. After this I explored the historical traditions of TCM education through researching original sources and then I outlined the modern educational system of TCM based on Chinese laws and regulations.

In light of the aims and requirements of TCM education I examined the current Hungarian education programs in the field of „traditional Chinese medicine”. There are two such current programs: „Traditional Chinese medicine and related techniques” post-graduate training for medical doctors (University of Pécs, organized by the Yamamoto Institute) and the „traditional Chinese medicine (acupuncture-manual therapy)” B.Sc. undergraduate program (Heilongjiang University of Chinese Medicine Hungarian Branch School at Semmelweis University, Faculty of Health Sciences). I compared these programs based on contact hours, subjects and topics detailed within their respective curricula.

According to my findings, the „Traditional Chinese medicine and related techniques” post-graduate training only teaches a fraction of the material required for the qualification of „Chinese medicine doctor”. The majority of Chinese medicine subjects are absent from the curriculum of this program. The clinical training component is only one tenth of the minimally required amount. The „traditional Chinese medicine (acupuncture-manual therapy)” B.Sc. undergraduate program conformed to the TCM educational standards.

Going beyond TCM subjects, I also compared the professionals graduating from the two education programs I examined based on the modern medical knowledge obtained from their studies. My findings show that the medical doctors graduating from the „Traditional Chinese medicine and related techniques” post-graduate program have a more in depth training history in modern medicine, with approximately twice the hours devoted to its study when compared with graduates of the „traditional Chinese medicine (acupuncture-manual therapy)” B.Sc. undergraduate program.

Based on my research, the Hungarian TCM education system and its connected legal background are in need of revision if the aim is to produce professionals adequately trained in traditional Chinese medicine.

9. Irodalomjegyzék

11/1997. (V. 28.) NM rendelet a természetgyógyászati tevékenység gyakorlásának egyes kérdéseiről. 1997. Wolters Kluwer Jogtár honlapja. URL:

<http://net.jogtar.hu/jr/gen/>

hjegy_doc.cgi?docid=99700011.NM (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről. 1997. Wolters Kluwer Jogtár honlapja.

URL: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700154.TV (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

2/2004. (XI. 17.) EüM rendelet az egészségügyi szolgáltatók és működési engedélyük

nyilvántartásáról, valamint az egészségügyi szakmai jegyzékről. 2004. Wolters Kluwer

Jogtár honlapja. URL: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0400002.eum

(utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

2013. évi CCXLIV. törvény az egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú

törvények módosításáról. 2013. Wolters Kluwer Jogtár honlapja. URL:

<http://net.jogtar.hu/jr/gen/>

hjegy_doc.cgi?docid=A1300244.TV&txtreferer=A0600132.TV (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Bencao gangmu. [Rendszerezett füveskönyv]. China People's Medical Press, Beijing, 2004: 1-3.

British Medical Acupuncture Society. Diploma in Medical Acupuncture. 2010. A Brit Orvosi Akupunktúrás Társaság honlapja. URL: <http://www.medical-acupuncture.co.uk/Default.aspx?tabid=123> (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Buck C. Acupuncture and Chinese medicine: roots of modern practice. Singing dragon, London & Philadelphia, 2015: 319-321.

Central Committee of the Chinese Communist Party, State Council. Concerning public health reform and development. 1997. Az Asian Legal Information Institute honlapja.

URL: <http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/dotccotcpocatsccphrad1148/> (utolsó letöltés: 2017. 01. 24.).

Chang C (szerk.). Zhongguo yixue shi [Kína orvosi történelme]. China TCM Press, Beijing, 2010: 167-172.

Cheng D. Acupuncture and moxibustion formulas and treatments. Blue poppy press, Boulder CO, 1996: 5.

China Statistical Yearbook 2014. Number of Visits and Inpatients in Medical Institutions. A Kínai Országos Statisztikai Hivatal honlapja. URL: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2015/indexeh.htm> (utolsó letöltés: 2017. 01. 24.).

Craig M, Feng Y, Wiseman N. On Cold Damage. Paradigm Publications, Brookline MA, 1999: 19-25.

Croft LS, Ward D. (2015) The Nobel Prize in Medicine 2015: Two drugs that changed global health. Sci Transl Med, 316: 14.

Da Tang liu dian. [Nagy Tang hatos kódexe]. San Qin chubanshe, Xian, 1991: 55-56.

Deng T (szerk.). Zhongyi zhenduan xue. [Hagyományos kínai diagnosztika]. Shanghai Technology Press, Shanghai, 2006: 5-7.

Diener HC, Kronfeld K, Boewing G et al. (2006) Efficacy of acupuncture for the prophylaxis of migraine: a multicentre randomised controlled clinical trial. Lancet Neurol, 5: 310–6.

Fu W (szerk.). Zhongguo yixue shi [Kína orvosi történelme]. Shanghai TCM University Press, Shanghai, 1990: 209-212.

Gao X (szerk.). Zhongyao xue [Hagyományos kínai gyógyszerészet]. China TCM Press, Beijing, 2002: 1.

International Council of Medical Acupuncture and Related Techniques. Acupuncture & Related Techniques – Definitions. 2015. Az Orvosi Akupunktúra és Kapcsolt Technikái Nemzetközi Tanácsának honlapja. URL:

http://www.icmart.org/files/icmart_definitions_-_acupuncture___related_techniques.pdf
(utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Izuo M. (2004) Medical history: Seishu Hanaoka and his success in breast cancer surgery under general anesthesia two hundred years ago. *Breast Cancer*, 11: 319-324.

Huang Y. Bei Qi shu xuandu. [Válogatott olvasmányok az Északi Qi krónikájából]. Fenghuang chubanshe, Nanjing, 2011: 78.

Józsa L. Akupunktúra és moxibuszció. *Medicina*, Budapest, 1986: 14-26.

Kou J, Zhu D, Yu, et al. (2008) Zhongyao fufang xitong yanjiu zhong yaoli yanjiu de silu yu shijian. [Farmakológiai kutatások elméleti és gyakorlati megfontolásai a HKO multikomponensű receptek szisztémás kutatásában]. *Traditional Chinese Drug Research & Clinical Pharmacology*, 19: 73-80.

Lei jing. [Rendszerezett klasszikus]. Xueyuan chubanshe, Beijing, 2008: 3-14.

Li ji. [Szertartások feljegyzései]. In: Shisan jing [A tizenhárom klasszikus]. Zhongguo guji chubanshe, Zhengzhou 1992: 1256.

Lu S (szerk.). Cifa jiufa xue. [Szúrás- és moxatechnika]. China TCM Press, Beijing, 2004: 1-4.

MacPherson H, Altman DG, Hammerschlag R et al. (2010) Revised Standards for Reporting Interventions in Clinical Trials of Acupuncture (STRICTA): extending the CONSORT statement. *PLoS Med* 7(6):e1000261.

Manheimer E, Wieland S, Kimbrough E et al. (2009) Evidence from the Cochrane Collaboration for Traditional Chinese Medicine Therapies. *J Altern Complement Med*, 15(9): 1001-1014.

Mayanagi M. (2010) Zhong Ri Han Yue guyiji shuju de bijiao yanjiu [A kínai, japán, koreai és vietnámi klasszikus orvosi szövegek adatainak összehasonlító vizsgálata]. *Zhongguo kejishi zazhi* [Kínai tudománytörténeti folyóirat], 31 (3): 243-256.

Ministry of Education of the People's Republic of China. 2016 Quanguo gaodeng xuexiao mingdan. [Felsőoktatási intézmények országos névsora 2016]. 2016. A kínai

Oktatási Minisztérium honlapja. URL: http://www.moe.edu.cn/srcsite/A03/moe_634/201606/t20160603_248263.html (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Ministry of Education of the People's Republic of China. Benke jiaoyu zhongyixue zhuanye zhongyiyao lilun zhishi yu jineng jiben biao zhun. [HKO elméleti ismeretek és gyakorlati készségek alapszabványa hagyományos kínai orvos szakos alapképzéseken]. 2008. A kínai Oktatási Minisztérium honlapja. URL:

<http://www.moe.edu.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/s3864/201010/109607.html> (utolsó letöltés: 2017. 01. 25).

Ministry of Education of the People's Republic of China. Benke yixue jiaoyu biao zhun – zhongyi xue zhuanye. [Alapfokú orvosképzések szabványa – hagyományos kínai orvoslás szak]. 2012. A kínai Oktatási Minisztérium honlapja. URL:

<http://www.moe.gov.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/s3864/201301/147172.html> (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Ministry of Health of the People's Republic of China. Yishi zige kaoshi zanxing banfa. [Orvosi kvalifikációs vizsgák átmeneti intézkedései]. 1999. A kínai Egészségügyi Minisztérium honlapja. URL:

<http://www.moh.gov.cn/mohzcfgs/pgz/200804/29606.shtml> (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

MTA Orvosi Tudományok Osztálya. (2011) Komplementer medicina – a bizonyítékokon alapuló orvoslás elvei alapján. A Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Tudományok Osztályának allasfoglalása. Orv. Hetil., 152: 1197-1204.

Porkert M. The Theoretical Foundations of Chinese Medicine. MIT Press, Cambridge, Mass. & London, England, 1974: 1-8.

Reischauer EO. (1974) The Sinic World in Perspective. Foreign Affairs, 52 (2): 341-348.

Saáry K. A hagyományos kínai orvoslás. In: Tamási J (szerk.), Természetgyógyászati alapismeretek. Magyar Természetgyógyászok Uniója, Budapest, 2000: 402-410.

San guo zhi. [A három királyság krónikái]. Zhejiang guji chubanshe, Hangzhou, 2000: 145-149.

Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar. Hagyományos kínai orvoslás (BSc). 2010. Az SE-ETK honlapja. URL: <http://www.se-etk.hu/magyar/oktat/hko/01.html> (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Shi ji. [A történetíró feljegyzései]. Huangshan shushe, Hefei, 1997: 563-584.

Sivin N. Huang ti nei ching. In: Loewe M (szerk.), Early Chinese Texts: A Bibliographical Guide. The Society for the Study of Early China and The Institute of East Asian Studies, University of California, 1993: 196-215.

State Administration of Traditional Chinese Medicine. 2006 niandu Guojia zhongyiyao guanliju jixu jiaoyu xiangmu shending yuanze. [A Nemzeti Hagyományos Kínai Orvosi Hivatal 2006 évi HKO továbbképzési programok számára kiadott engedélyezési elvei]. 2006. A Kínai HKO Akadémia honlapja. URL: <http://www.catcm.ac.cn/zykxy/mtzy/200608/12ab8c26bd3c46baa444c164863813c8.shtml> (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

State Administration of Traditional Chinese Medicine. Main functions of SATCM. 2010. Az SATCM honlapja. URL: <http://www.satcm.gov.cn/English2010/structure/2010-10-06/150.php> (utolsó letöltés: 2017. 01. 25).

State Administration of Traditional Chinese Medicine. The Basic Regulation for Writing TCM and TCM-WM Records. In: Li Z (szerk.), International Standard Chinese-English Basic Nomenclature of Chinese Medicine. People's Medical Publishing House, Beijing, 2008a: 529-536.

State Administration of Traditional Chinese Medicine. Zhongyi yiyuan jianshe biao zhun. [HKO kórházak infrastrukturális szabványa]. 2008b. A Shanxi Egészségügyi és Családtervezési Bizottság honlapja. URL: <http://www.sxwsjs.gov.cn/u/cms/www/201507/31111146czxc.pdf> (utolsó letöltés: 2017. 01. 25).

State Council of the People's Republic of China. Zhonghua renmin gongheguo zhiye yishi fa. [A Kínai Népköztársaság Orvosi Praxis Törvénye] 1999. A Kínai

Népköztársaság Népi Központ Kormányának honlapja. URL:

<http://www.gov.cn/banshi/2005-08/01/>

content_18970.htm (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).

Su Y., Wang J. (szerk.). Neijing xuandu [Válogatott olvasmányok a Sárga Császár könyvéből]. Shanghai Technology Press, Shanghai, 2010: 13.

Sun G (szerk.). Zhongyi jichu lilun [A kínai orvoslás elméleti alapjai]. China TCM Press, Beijing, 2006: 1-24.

Tongren shuxue zhenjiu tujing. [A bronzszobor üregeinek akupunktúrás-moxibuszciós képeskönyve]. People's Military Medical Press, Beijing, 2006: 141-142.

Wang G (szerk.). Tuina shoufa xue. [Manuálterápiás technikák]. China TCM Press, Beijing, 2014: 22-24.

Wang Q (szerk.). Neijing xuandu. [Válogatott olvasmányok a Sárga Császár könyvéből]. China TCM Press, Beijing, 2003: 200-202.

Wiseman N. The translation of Chinese medical terminology. In: Wiseman N (szerk.), Dictionary of Chinese Medicine. Hunan Science and Technology Press, Changsha, 2007: 37-80.

World Federation of Chinese Medicine Societies. World Standard of Chinese Medicine undergraduate (Pre-CMD) Education. 2009. A WFCMS honlapja. URL:

<http://en.wfcms.org/Englishpage/NoPicdetailis.jsp?id=3762> (utolsó letöltés: 2017. 01.

26).

World Health Organization. Acupuncture: review and analysis of Reports on Controlled Clinical Trials. 2003. Az Egészségügyi Világszervezet honlapja. URL:

<http://apps.who.int/>

medicinedocs/en/d/Js4926e/ (utolsó letöltés: 2017. 01. 25).

Xie M (szerk.). Fangji xue. [Recepttan]. People's Medical Publishing House, Beijing, 2006: 30.

- Xie Z. On the Standard Nomenclature of Traditional Chinese medicine. Foreign Languages Press, Beijing, 2003: 104-106.
- Xiong M (szerk.). Shanghan xue. [Az *Értekezés a hideg sérülésről* tanulmányozása]. China TCM Press, Beijing, 2007: 5.
- Xu C, Bai H, Gu X et al. (2013) Minglao zhongyi xueshu jingyan de chuancheng yu yingyong fangfa yanjiu. [Módszertani kutatás neves idős hagyományos kínai orvosok tudományos tapasztalatainak továbbhagyományozásáról és felhasználásáról]. World Chinese Medicine, 9: 1036-1038.
- Yamamoto Intézet. Továbbképzési lehetőségek kollégáknak. 2005. A Yamamoto Intézet honlapja. URL: <http://www.yamamoto.hu/egyeboktatas> (utolsó letöltés: 2017. 01. 26).
- Yin H (szerk.). Zhongyi jichu lilun [A kínai orvoslás elméleti alapjai]. Shanghai technology Press, Shanghai, 2008: 2-9.
- Yixue zhongzhong canxi lu. [Az orvostudomány kínait középpontba állító és nyugatit figyelembe vevő feljegyzései]. Zhongguo wenshi chubanshe, Qinhuangdao, 2003: 7-8.
- Yizong jinjian. [Orvosi aranytükör]. China People's Medical Press, Beijing, 2007: 14-16.
- Yu F, Takahashi T, Moriya J et al. (2006) Traditional Chinese Medicine and Kampo: A Review from the Distant past for the Future. J Int Med Res, 34 (3): 231-239.
- Zhenjiu dacheng xiaoshi dier ban. [Annotált kupunktúrás és moxibuszciós kompendium, második kiadás]. China People's Medical Press, Beijing, 2009: 7-13.
- Zhou Li. [Zhou szertartásai]. In: Shisan jing [A tizenhárom klasszikus]. Zhongguo guji chubanshe, Zhengzhou 1992: 1543.
- Zhou Z (szerk.). Zhongyi neike xue. [Hagyományos kínai belgyógyászat]. China TCM Press, Beijing, 2014: 6-9.
- Zuo zhuan. [Cuo mester évkönyve]. Shanghai People's Press, Shanghai, 1977: 232.

10. Saját publikációk jegyzéke

Li Z, Yu F, Oravecz M (szerk.). A hagyományos kínai orvoslás nemzetközi szabványú kínai-magyar-angol alapterminológiája. Noran Libro Kiadó, Budapest, 2017.

Oravecz M. A hagyományos kínai orvoslás elméleti alapjai. Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar, Budapest, 2013.

Oravecz M, Kuang H, Mészáros J. (2011) Education and licensing of traditional Chinese doctors in China. *New Medicine*, 1/2011: 30-34.

Oravecz M, Mészáros J. (2012) A hagyományos kínai orvoslás elméleti háttere és alkalmazása Kínában. *Orv Hetil*, 153(19): 723–731.

Oravecz M, Mészáros J, Yu F, Horváth I. (2014) A hagyományos kínai orvoslás magyarországi szabályozásának egyes problémái és lehetséges megoldásai az Egyesült Királyság példáján keresztül. *Orv Hetil*, 155(15): 576–582.

Oravecz M, Mészáros J, Yu F. (2017) A hagyományos kínai orvostudomány követelményrendszere. *Interdiszciplináris Magyar Egészségügy*, 16(8): 54-57.

Oravecz M, Mészáros J, Yu F, Horváth I. (2018) Az akupunktóri képesítések szerepe az akupunktúra randomizált, kontrollált vizsgálataiban. *Lege Artis Medicinae*, 28(3): 107-115.

11. Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Családomnak a szüntelen támogatást.

Köszönettel tartozom tanárainknak és mentoraimnak. Köszönöm témavezetőm, Dr. Mészáros Judit szüntelen segítségét. Köszönöm Dr. Yu Funian szakmai útmutatását.

Köszönöm Dr. Zhang Wenrunak és Zhang Xingbonak, hogy segítettek a vizsgálatok alapját képező tantervekhez való hozzáférésben.

Köszönöm a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar valamennyi munkatársának a kedves segítségét.

I. Függelék

A „Hagyományos kínai orvoslás és kapcsolt technikái” képzés tematikája

1.nap

Bevezetés, tanfolyami ismertetés, beosztások.

Tudományos eredmények a HKO mai állásáról, nemzetközi tanulmányok, értékelése, A HKO története, nemzetközi és hazai története.

A HKO magyarázata és helye a komplementer medicina területén, hazai szabályozás, engedélyezés, továbbképzés joggyakorlata.

A HKO alapelméletei, alapfogalmak

Általában:

A Pontok meridiánok rendszere, anatómiai mértékegységek, pontok, meridiánok, A meridiánok, mint speciális hálózat. A test, mint a meridián hálózat hordozója

2.nap

A Yin és Yang elmélete I.

A Yin és Yang növekedése, kölcsönhatása, szembenállása

A yin-Yang elmélet felhasználása a HKO-ban, A betegségek okának magyarázata a HKO-ban

A Yin-Yang elmélet alkalmazása a test élettani működésében, A yin-Yang elmélet alkalmazása a diagnózisban

A yin-Yang elmélet átfogó értelmezése

3.nap

Az öt elem, avagy az öt mozgás elmélete I.

Az Öt elem vagy öt mozgás elmélete II.

Az öt mozgás elméletének használata a HKO-ban

A szervek élettani működéseinek kölcsönös kapcsolata az Öt Elem kapcsán

Az Öt Mozcás elméletének alkalmazása a HKO-ban

4.nap

A Qi, a Vér és a Szerves Folyadékok (Jin-Ye, Ying Esszencia, Shen, Ming men)

5.nap

A Jing-Luo-k fogalma, osztályozása, elágazódások

A Jing-Luo-k elágazódásai, bőrzónák

Csatornák és in-izom csatornák tárgyalása I.

6.nap

Csatornák és in-izom csatornák tárgyalása II.

A csatornákkal kapcsolatos kóros tünetek elemzése

A Jing Luo-k elméletének alkalmazása a HKO-ban

7. nap

Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval

(kiscsoportos)I.

8.nap

Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval

(kiscsoportos)II.

9.nap

Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval

(kiscsoportos)III.

10.nap

1.A Zang- FU szervek jelentése és élettana I.

2.A Sziv, SZivburok, LÉp, Tüdő, Vese, Ming Men, Máj élettana a HKO-ban

11.nap

1.A Zang- FU szervek jelentése és élettana II.

2.A Három Melegítő, Gyomor, Vékonybél, Vastagbél, Hólyag, Epehólyag élettana a HKO-ban csatornatünetei, lefutásuk.

12.nap

A különleges viselkedésű Fu szervek

A Zang-Fu-k közötti kapcsolat

A Zangok és Fu-k közötti kapcsolat és patológiás kapcsolat, A Fu-k egymás közötti kapcsolata

13.nap

A fül- mint speciális mikrorendszer- a kínai és a Nogiere féle fül rendszer ismertetése.

14.nap

A kórokok és a kórokok fejlődése a HKO-ban Járvány, táplálkozás, fáradtság, Külső Támadások jelentősége a HKO-ban

A HAt Tűlzás jelentősége a HKO-ban

A Hét érzelem (emocionális faktor) jelentősége a HKO-ban

15.nap

Diagnózis a HKO-ban I. : megtekintés, tapintás, anamnézis felvétele, palpáció, kórminta fogalma,

Diagnosztikai alapelvek a gyakorlatban.

16.nap

Diagnózis a HKO-ban II.:

A Hallás, Szaglás, Tapintás jelentősége a HKO-ban

A Pulzus-diagnosztika

17.nap

A Nyelv vizsgálata

18.nap

A Váladékok, Nyálkák kórtana a HKO-ban

19.nap

A BIAO-LI fogalma, kórképek

Ba Gang fogalma

20.nap

Hideg-Hőség kórképei ,

Külső eredetű lázas kórképek és osztályozásuk, kezelésük a HKO-ban

Elégtelenség-Bőség kórképei

21.nap

A Qi kórképei: Elégtelen, Összeomlott, Pangó, Háborgó Qi

A Szerves Folyadékok kórképei

A Vér kórképei: Elégtelen, Vérhalmazok, Meleg Vér

22.nap

1.A 8 különleges csatorna ismertetése, tünetei, jelentősége.

2.Receptúra összeállítás szabályai a gyakorlatban

23.nap

A szervek és Csatornák egyszerű és összetett kórképeinek diagnózisa I. A Tüdő és a Vastagbél kórképei

Szív-Vékonybél

24.nap

1.A Vese és Hólyag kórképei,

2.A Máj és az Epehólyag kórképei

Lép-Gyomor

25.nap

Több Zang-szervet érintő kórképek elemzése a HKO-ban

26.nap

A Hat Szint kórképei I: A Tai Yang kórképei

A Shao Yang kórképei

A Yang MIng kórképei

A Tai Yin kórképei

A Shao Yin kórképei

A Jue Yin kórképei

27.nap

A Négy Réteg kórképei: Wei, Qi, Ying, Xue

A Három melegítő kórképei

A HKO műszeres diagnosztikai lehetőségei I.

A HKO műszeres terápiás gyakorlata, elektroakupunktúra elmélete és gyakorlata

Végpontdiagnózis elmélete és gyakorlata a HKO-ban I.

A lágylézer.

Alkalmazása általában , alkalmazása a HKO-ban.

Mágneses terek, elektromágneses terek alkalmazása a HKO-ban. Biostimuláció.

28.nap

Bevezetés a HKO mozgás-masszázsterápia elméletébe és gyakorlatába

29.nap

A gyógynövények alkalmazása és szerepe a HKO-ban. A Materia Medica a HKO-ban.

Akupunktúra és gyógynövények együttes alkalmazhatósága a HKO-ban.

30.nap

Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)I.

31.nap

Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)II.

32.nap

Speciális Gyakorlat: a meridiánok és pontok gyakorlása, egymás közötti demonstrációval (kiscsoportos)III.

33.nap

1.Triggerpontok jelentősége, kezelhetősége. Korelációja a HKO pontrendszerével. A neurálterápia lényege és alkalmazhatósága.

A két rendszer közös alkalmazhatósága.

2.A mozgásszervi betegségek kezelése a HKO-ban

34.nap

Mikrorendszerek II.

A koreai kéz akupunktúra elmélete és gyakorlata

Az ECIWO alapja és gyakorlata, mikrorendszerek

Infravörös kamera alkalmazása a meridiánok kimutatásában, értékelése

35.nap

1. Belgyógyászati kórképek kezelése a HKO-ban – 3 óra

2.A kínai dietetika alapjai és alkalmazásai. -3 óra

3.A fogyókúra alapjai a HKO-ban. – 2 óra

36.nap

1.a Fájdalom és kezelése a HKO-val.

Szakmaspecifikus kezelési lehetőségek a HKO-ban:

2.Urogenitális kórképek kezelése a HKO-ban

37.nap

Neurológiai kórképek kezelése a HKO-ban

Psychiatriai kórképek kezelése a HKO-ban, addiktológiai alkalmazások a HKO-ban.

38.nap

1.Bőrgyógyászati esetek kezelhetősége a HKO-ban

2.Légzőszervi betegségek kezelhetősége a HKO-ban.

39.nap

Esetmegbeszélések.

40.nap

1.Mikrorendszerek III.

Az oral-akupunktúra elmélete és gyakorlata

2. Vizsgaelőtti interaktív esetmegbeszélések, tételek megbeszélése.

II. Függelék																		
A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” tanterve																		
Szám	Tantárgy neve	Kredit	Szemeszter szerinti felosztás			Óraszámok			Óraszámok tanév és szemeszter szerinti felosztása									
			Kötelező tantárgyak	Kötelezően választható tantárgyak	Szabadon választható tantárgyak	Összes	Elmélet	Gyakorlat	1. tanév		2. tanév		3. tanév		4. tanév		5. tanév	
									1. szem.	2. szem.	3. szem.	4. szem.	5. szem.	6. szem.	7. szem.	8. szem.	9.-10. szem.	
1	Katonai alapismeretek	3	1			54	36	18	3									Végzős klini- kai gya- gorlat (42 hét)
2	Idegen nyelv	16	1--4			288	288		4	4	4	4						
3	Testnevelés	8	1--4			144	4	140	2	2	2	2						
4	Egészségre nevelés	1	1			18	18		1									
5	Erkölcstan és jogi alapismeretek	3	1			54	36	18	3									
6	Anatómia	6	1			108	72	36	6									
7	Bevezetés a kínai orvoslásba	1	1			18	18		1									
8	A kínai orvoslás elméleti alapjai	5	1			90	80	10	5									
9	Hisztológia és embriológia	2		1		36	24	12	2									
10	Orvosi sejtbiológia	3	1			54	42	12	3									
11	A marxizmus alapelvei	3	2			54	48	6		3								
12	HKO diagnosztika	5	2			90	80	10		5								
13	Élettan	5	2			90	70	20		5								
14	Biokémia	3		2		54	38	16		3								
15	Számítógép-felhasználói alapismeretek	6	2			108	54	54		6								
16	HKO gyógyszerészet	6	3			108	90	18			6							
17	Klasszikus orvosi szövegek	4	3			72	72				4							
18	Patológia	4	3			72	60	12			4							
19	Mikrobiológia és immunológia	4	3			72	54	18			4							
20	Csatorna- és akuponttan	4	3			72	66	6			4							
21	Kínai orvosi történelem	2		4		36	36					2						
22	Orvosi latin nyelv	1		4		18	18					1						
23	Gyógyszerészet	3		4		54	42	12				3						
24	Diagnosztika	7	4			126	116	10				7						
25	HKO recepttan	5	4			90	90					5						
26	Akupont anatómia	3		4		54	36	18				3						
27	Szűrési- és moxatechnika	2	5			36	30	6					2					
28	Kínai modernkori történelmének vezérfonala	2		5		36	18	18						2				
29	HKO belgyógyászat	7	5			126	116	10						7				
30	Manuálterápiás technikák	3	5			54	30	24						3				
31	Orvosi etika	2	6			36	18	18							2			
32	Értkezés a hideg sérülésről	3	6			54	54								3			
33	Akupunktúrás terápia	3	6			54	50	4							3			
34	HKO nőgyógyászat	4		6		72	72								4			
35	Neuroanatómia	2	6			36	28	8						2				
36	Maoizmus, Deng-elmélet és a "három képviselő" elve	6	7			108	90	18								6		
37	Orvosi genetika	2		7		36	28	8								2		
38	Az arany szelence receptjei	3	7			54	54									3		
39	Neurológiai lokalizációs diagnosztika	3	7			54	50	4								3		
40	Belgyógyászat	7	7			126	106	20								7		
41	Klinikai manuálterápia	4	7			72	54	18								4		
42	Szülészeti-nőgyógyászat	3		8		54	54										3	
43	HKO Gyermekgyógyászat	2		8		36	32	4									2	
44	Sebészet	3	8			54	50	4									3	
45	HKO Traumatológia	2		8		36	30	6									2	
46	Neurológia	3	8			54	50	4									3	
47	Válogott akupunktúrás klasszikusok	4		8		72	72										4	
48	Rehabilitációs medicina	2	8			36	28	8									2	
49	Szabadon választható tantárgyak	28			5,7,8	504	504					14				7	7	
50	Munkavállalási útmutató	1	8			18	18										1	
51	Szituáció és politika	1		8		18	18										1	
Összes óraszám és szemeszterek szerinti megoszlás		215				3870	3256	614	30	28	28	27	28	14	32	28		
Tantárgyak száma szemeszterenként		51							10	7	7	8	4	5	6	9		

A „hagyományos kínai orvoslás (akupunktúra-manuálterápia) szak” választható
tantárgyainak listája

Sorszám	Tárgyat meghirdető intézmény	Tantárgy neve	Óraszám	Kredit	Tantárgy megtartásának tanéve
1	Elméleti orvostudományi Intézet	Hagyományos kínai orvosi esettan	36	2	Teljes tanév
2	Elméleti orvostudományi Intézet	A kínai orvoslás irányzatai	36	2	Teljes tanév
3	Elméleti orvostudományi Intézet	Egyetemi irodalom II	36	2	Teljes tanév
4	Elméleti orvostudományi Intézet	Gyógynövénytörténet	36	2	Teljes tanév
5	Elméleti orvostudományi Intézet	Folyóírás golyóstollal	18	1	Teljes tanév
6	Klinikai orvostudományi Intézet	Proktológia	18	1	Teljes tanév
7	Klinikai orvostudományi Intézet	Preventív medicina	36	2	Teljes tanév
8	Klinikai orvostudományi Intézet	Kézsebészet	36	2	Teljes tanév
9	Klinikai orvostudományi Intézet	Stomatológia	18	1	Teljes tanév
10	Klinikai orvostudományi Intézet	Klinikai rehabilitációs medicina	36	2	Teljes tanév
11	Klinikai orvostudományi Intézet	Általános orvostan	36	2	Teljes tanév
12	Klinikai orvostudományi Intézet	Orvosi praxis útmutató	18	1	Teljes tanév
13	Klinikai orvostudományi Intézet	Hagyományos kínai szemészet	36	2	Teljes tanév
14	Klinikai orvostudományi Intézet	Kínai manuálterápia	36	2	Teljes tanév
15	Klinikai orvostudományi Intézet	Hagyományos kínai geriátria	18	1	Teljes tanév
16	Klinikai orvostudományi Intézet	Gerincsebészet	36	2	Teljes tanév
17	Klinikai orvostudományi Intézet	MRI képalkotó diagnosztika	18	1	Teljes tanév
18	Klinikai orvostudományi Intézet	A szem és szisztémás betegségek	36	2	Teljes tanév
19	Klinikai orvostudományi Intézet	Klinikai pathológia	36	2	Teljes tanév
20	Klinikai orvostudományi Intézet	Bizonyítékon alapuló medicina	36	2	Teljes tanév
21	Klinikai orvostudományi Intézet	Infektológia	36	2	Teljes tanév

22	Klinikai orvostudományi Intézet	Hagyományos kínai diétetika és gyógyétrend	18	1	Teljes tanév
23	Klinikai orvostudományi Intézet	Hagyományos kínai fül-orr-gégészet	36	2	Teljes tanév
24	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A számvitel alapjai	18	1	Teljes tanév
25	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A makroökonómia alapjai	36	2	Teljes tanév
26	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A mikroökonómia alapjai	36	2	Teljes tanév
27	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Nemzetközi gyógyászati eszköz- és gyógyszerkereskedelem	36	2	Teljes tanév
28	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Marketing	18	1	Teljes tanév
29	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Értékpapír-befektetés	36	2	Teljes tanév
30	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A kommunikáció művészete	18	1	Teljes tanév
31	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A titkárság alapjai	36	2	Teljes tanév
32	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Orvosi szociológia	18	1	Teljes tanév
33	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Egészségügy biztosítási szolgáltatás	18	1	Teljes tanév
34	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Egészségügyi jog	18	1	Teljes tanév
35	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Egészségügyi közgazgatás	36	2	Teljes tanév
36	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Bioetika	18	1	Teljes tanév
37	Testnevelési részleg	Tae-bo torna	18	1	Teljes tanév
38	Könyvtár	Dokumentum-keresés	36	2	Teljes tanév
39	Könyvtár	Szellemi tulajdonjog	18	1	Teljes tanév
40	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Hagyományos kínai orvosi adatbázisrendszerek alapelvei és struktúrái	36	2	Teljes tanév
41	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Orvosi informatikai rendszerek	18	1	Teljes tanév
42	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Számítástechnikai szintvizsga – C program tervezés	36	2	Teljes tanév

43	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	A számítástechnika alkalmazása az orvosi eszközökben	36	2	Teljes tanév
44	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Honlapszerkesztés és tervezés	18	1	Teljes tanév
45	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Számítástechnikai hálózati technológia és alkalmazás	18	1	Teljes tanév
46	Gyógyszertudományi Intézet	Klinikai farmakológia	32	2	Teljes tanév
47	Gyógyszertudományi Intézet	Biológiai modellek a farmakológia kutatásban	32	2	Teljes tanév
48	Gyógyszertudományi Intézet	Farmakológiai toxikológia	32	2	Teljes tanév
49	Gyógyszertudományi Intézet	Új gyógyszerkutatás és fejlesztés	16	1	Teljes tanév
50	Gyógyszertudományi Intézet	Bevezetés a gyógyszerészeti kolloidokba	16	1	Teljes tanév
51	Gyógyszertudományi Intézet	Gyógyszertervezés	16	1	Teljes tanév
52	Gyógyszertudományi Intézet	Gyógyszerfelügyelet	16	1	Teljes tanév
53	Akupunktúrás és manuálterápiás intézet	Nőgyógyászati és szülészeti sebészet	18	1	Teljes tanév
54	Akupunktúrás és manuálterápiás intézet	Női egészségmegőrzés	18	1	Teljes tanév
55	Akupunktúrás és manuálterápiás intézet	Szexuális medicina	36	2	Teljes tanév
56	GLP	Kísérleti állattan	36	2	Páratlan félév
57	Elméleti orvostudományi Intézet	Egyetemi irodalom	36	2	Páratlan félév
58	Elméleti orvostudományi Intézet	A kínai írás és a kínai kultúra	36	2	Páratlan félév
59	Elméleti orvostudományi Intézet	Kína népi kultúrája	36	2	Páratlan félév
60	Elméleti orvostudományi Intézet	Interaktív kommunikációs angol nyelv	36	2	Páratlan félév
61	Elméleti orvostudományi Intézet	Szemelvények a Kérdések Könyvéből	36	2	Páratlan félév
62	Elméleti orvostudományi Intézet	Az orvosi molekuláris biológia alapjai	36	2	Páratlan félév
63	Klinikai orvostudományi Intézet	A neurológia betegségek közös diagnosztikája	36	2	Páratlan félév
64	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Országos Számítástechnikai szintvizsga, második szint – közös alapismertek	36	2	Páratlan félév

65	Modern neveléstudományi és információs technológiai központ	Az SPSS statisztikai szoftver	36	2	Páratlan félév
66	Gyógyszertudományi Intézet	Hagyományos kínai gyógyszerészeti vállalkozások menedzsmentje	16	1	Páratlan félév
67	Gyógyszertudományi Intézet	Gyógyszerészeti angol nyelv	16	1	Páratlan félév
68	Gyógyszertudományi Intézet	Sztereokémia	16	1	Páratlan félév
69	Gyógyszertudományi Intézet	Gyógynövény-biotechnológia	16	1	Páratlan félév
70	Gyógyszertudományi Intézet	Atomemissziós spektroszkópia alkalmazása a gyógyszeranalízisben	16	1	Páratlan félév
71	Gyógyszertudományi Intézet	Hagyományos kínai gyógyszerekből készült kozmetikai termékek alkalmazása	16	1	Páratlan félév
72	Gyógyszertudományi Intézet	Új termékek fejlesztése hagyományos kínai gyógyszerekből	16	1	Páratlan félév
73	Gyógyszertudományi Intézet	Hagyományos kínai gyógyszerészeti erőforrások	16	1	Páratlan félév
74	Gyógyszertudományi Intézet	Gyógyszergyári és gyógyszerkészítési technológiai tervezés	16	1	Páratlan félév
75	Gyógyszertudományi Intézet	HKO diétetika	32	2	Páratlan félév
76	Gyógyszertudományi Intézet	Klinikai HKO gyógyszer-előkészítéstan	32	2	Páratlan félév
77	Gyógyszertudományi Intézet	Farmaceutikai preparáció	16	1	Páratlan félév
78	Akupunktúrák és manuálterápiás intézet	HKO ortopédia	36	2	Páratlan félév
79	Elméleti orvostudományi Intézet	HKO szabvány gyógyszerek farmakológiája és a klinikum	36	2	Páratlan félév második fele
80	Elméleti orvostudományi Intézet	Kísérleti akupunktúra	36	2	Páros félév
81	Elméleti orvostudományi Intézet	Szemelvények angol művekből eredeti nyelven	36	2	Páros félév
82	Elméleti orvostudományi Intézet	Neuroanatómia	36	2	Páros félév
83	Elméleti orvostudományi Intézet	Klinikai immunológia	36	2	Páros félév
84	Elméleti orvostudományi Intézet	Kórélettan	36	2	Páros félév
85	Elméleti orvostudományi Intézet	Géntechnológia	36	2	Páros félév

86	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Alkalmazott pszichológia	36	2	Páros félév
87	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Közgazdaságtan	36	2	Teljes tanév
88	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Public relations	36	2	Páros félév
89	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A modern nyugati filozófiai irányzatok értékelése	18	1	Páros félév
90	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Bevezetés az egészségügyi gazdaságtanba	36	2	Teljes tanév
91	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	A menedzsment alapjai	18	1	Páros félév
92	Bölcsészet- és közgazgatástudományi Intézet	Keleti menedzsmentfilozófia	18	1	Páros félév
93	Gyógyszertudományi Intézet	Farmaceutikai polimerek	16	1	Páros félév
94	Gyógyszertudományi Intézet	Hagyományos kínai szabvány gyógyszer-tan	16	1	Páros félév
95	Gyógyszertudományi Intézet	Molekuláris biológia	16	1	Páros félév
96	Akupunktúrák és manuálterápiás intézet	Rehabilitációs medicina (akupunktúrák)	36	2	Páros félév
97	Akupunktúrák és manuálterápiás intézet	Esztétikai medicina	36	2	Páros félév
98	Akupunktúrák és manuálterápiás intézet	Krono-akupunktúra	18	1	Páros félév

III. függelék
SE ÁOK általános orvos képzés tanterve

2016/2017. tanévtől felmenő rendszerben érvényes ajánlott tanterv

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
1. szemeszter	11	16,5	25		
Orvosi biológia	2	1	3	-	kollokvium
Orvosi kémia	3	3,5	6	-	kollokvium
Anatómia, szövet- és fejlődéstan I.	2,5	6	8	-	kollokvium
Biostatisztika és informatika alapjai	1	2	3	-	kollokvium
Orvosi biofizika I.	1,5	2	3	-	kollokvium
Orvosi szociológia	1	1	2	-	kollokvium
Elsősegélynyújtás	félévente 6 óra elmélet és 8 óra gyakorlat		0	-	aláírás
Testnevelés I.	-	1	0	-	aláírás
2. szemeszter	9	14,5	21		
Orvosi biokémia I.	2	1,5	3	Orvosi kémia	gyak. jegy
Molekuláris sejtbiológia I.	2,5	4	6	Orvosi kémia, Orvosi biológia	kollokvium
Anatómia, szövet- és fejlődéstan II.	3	6	9	Anatómia, szövet- és fejlődéstan I.	kollokvium
Orvosi biofizika II.	1,5	2	3	Orvosi biofizika I.	szigorlat
Testnevelés II.	-	1	0	-	aláírás
Ápolástan nyári gyakorlat			0	-	aláírás
3. szemeszter	15	12,5	25		
Anatómia, szövet- és fejlődéstan III.	3	4	7	Anatómia, szövet- és fejlődéstan II., Orvosi biokémia I.	kollokvium
Orvosi élettan I.	6	5	10	Anatómia, szövet- és fejlődéstan II., Orvosi biofizika II., Orvosi biokémia I.	kollokvium
Orvosi biokémia II.	3	2,5	5	Orvosi biokémia I.	kollokvium
Molekuláris sejtbiológia II.	3	-	3	Molekuláris sejtbiológia I., Orvosi biokémia I.	szigorlat
Testnevelés III.	-	1	0	-	aláírás
tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea	gyak.			

	(ó/hét)	(ó/hét)			
4. szemeszter	11	13	22		
Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV.	1	2	3	Anatómia, szövet- és fejlődéstan III.	szigorlat
Orvosi élettan II.	6	4,5	10	Orvosi élettan I.	szigorlat
Orv. biokémia III.	3	2,5	5	Orvosi biokémia II.	szigorlat
Bevezetés a klinikumba	0	2	2	Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció) <i>egyidejű felvétele</i>	kollokvium
Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció)	1	1	2	-	kollokvium
Testnevelés IV.	-	1	0	-	aláírás
Elméleti modul					
kötelezően választható tárgyak					
A jelnyelvi kommunikáció I.	2	-	1	-	gyak.jegy
A jelnyelvi kommunikáció II.	2	-	2	A jelnyelvi komm. I.	gyak.jegy
Az orvosi biofizika matematikai és fizikai alapjai	1	-	1	-	gyak.jegy
Bioinformatika és genomanalízis az orvostudományban	2	-	2	Biostatisztika és informatika alapjai, Genetika és genomika	gyak.jegy
Demonstrátori tevékenység ○				Anatómia, szövet- és fejlődéstan II.	gyak.jegy
Egészség-gazdaságtan	2	-	2	-	gyak.jegy
Fejezetek a sejtbiológiából	2	-	3	Anatómia, szövet- és fejlődéstan I.	gyak.jegy
Fejlődésbiológia I.	2	-	3	-	gyak.jegy
Fejlődésbiológia II.	2	-	3	Fejlődésbiológia I.	gyak.jegy
Kísérletes sejtélettan	2	-	2	Orvosi élettan I.	gyak.jegy
Klinikai anatómiai propedeutika	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődést. III.	gyak.jegy
Könyvtári informatika	2	-	3	-	gyak.jegy
Latin nyelv I.	-	2	2	-	gyak.jegy
Latin nyelv II.	-	2	2	Latin nyelv I.	gyak.jegy
Magyar orvosi nyelv	2	-	2	-	gyak.jegy
Orvosi antropológia	2	-	3	O.szociológia	gyak.jegy
Orvosi informatika	-	1	1	-	gyak.jegy
Orvosi kémia alapjai	2	-	3	-	gyak.jegy
Orvostörténet	2	-	2	-	gyak.jegy
Patobiokémia	2	-	2	Orv.biokémia II., Molekuláris sejtbiológia I.	gyak.jegy
Preklinikai és klinikai neuropszichofarmakológia és pszichofarmakogenetika	1	-	1	Orvosi élettan I., Anatómia, szövet- és fejlődést. III., Molekuláris sejtbiológia II.	gyak.jegy
Klinikai munka ○○○	-	1	1	-	gyak.jegy
TDK munka ○○	1	-	1	-	gyak.jegy

○, ○○, ○○○ A három tevékenység félevenként összesen legfeljebb 4 kreditpontot eredményezhet.

Ha a három tevékenység közül legalább kettő teljesítésére ugyanazon a képzőhelyen (intézet, klinika, kórház) kerül so a vezetőnek nyilatkoznia kell a feladatok elkülönüléséről.

Az Oktatási és Kreditbizottság jogosult a vezetőktől kért információk alapján a kredit csökkentésére.

○ **Demonstrátori munka: oktatási kredit.**

- Díjtalan demonstrátor és demonstrátor kuzus: 1 pont

- Díjas demonstrátor: 2 pont

○○ **TDK-munka: kutatási kredit.** A dokumentált és értékelt, valódi munkát tükröző és rendszeres, de nem kiemelkedően eredményes TDK-munka 1 kredit. Az 1 pontot akkor kapja meg a hallgató, ha a tanszékvezető témavezető véleménye alapján a félév végén igazolja a rendszeres kutatási tevékenységet.

Ennél többet (2 kredit) érdemel az, aki rektori pályázatot nyújt be vagy TDK konferencián szerepel, és III. helyezést vagy dicséretet nyer. Igazolást és értékelést a TDK Tanács elnökétől kell beszerezni. A 2 kreditpont abban a félévben számolható el, amelyben a helyezést vagy értékelést odaítélték a hallgatónak.

Még több (3 kredit) annak a TDK munkának az elismerése, amely TDK konferencián I-II. helyezést, OTDK részvétel rektori pályázaton I-II. díjat, hazai vagy nemzetközi társszerzős tudományos közleményt eredményez. Igazolást és értékelést a TDK Tanács elnökétől kell beszerezni. A kreditpont abban a félévben számolható el, amelyben a pályázatot értékeltek, illetve a tudományos közleményt elfogadták.

A legmagasabb kreditpont-érték (4) jár annak, aki az OTDK-án helyezést ér el, nemzetközi, impact faktoros folyóiratban közöl cikket első szerzőként. Igazolást és értékelést a TDK Tanács elnökétől kell beszerezni. A kreditpont abban a félévben számolható el, amelyben a helyezést elérte, illetve a tudományos közleményt elfogadták.

○○○ **Klinikai munka: klinikai (betegellátási) kredit.** Félévenként 1 kreditpont szerezhető heti rendszerességgel legalább 2-3 órát kitevő, eredményes klinikai munkával. Igazolás és értékelés a klinika/kórház igazgatójától szerezhető be. A kreditpont akkor írható jóvá, ha az igazgató felsorolja az elsajátított készség(ek)et.

Félévenként 2 kreditpont szerezhető akkor, ha a klinikai munka bármilyen értékelhető publikációban, egyéni tevékenységben (gyógyszerkísérlet, esettanulmány, konferencia-részvétel) ölt testet. Igazolás és értékelés a klinika/kórház igazgatójától szerezhető be. A kreditpont akkor írható jóvá, ha az igazgató felsorolja az elsajátított készség(ek)et.

Egyetemen kívüli intézményben a „klinikai munka” tárgy csak akkor vehető fel, ha a kórház (osztály) gyakorlati képzési tervét előzőleg a Dékáni Hivatal elfogadta.

5. szemeszter	10	16,5	25		
Kísérletes és sebészeti műtéttan	0,5	1,5	2	Anatómia, szövet- és fejlődést.IV., Orvosi élettan II.	kollokvium
Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika I.	1,5	3	4	Anatómia, szövet- és fejlődést. IV., Orvosi élettan II., Orvosi biokémia III.	kollokvium
Orvosi mikrobiológia I.	1,5	2,5	4	Anatómia, szövet- és fejlődést. IV., Orvosi élettan II., Orvosi biokémia III.	kollokvium
Patológia I.	3	4	7	Anatómia, szövet- és fejlődést. IV., Orvosi élettan II., Orvosi biokémia III.	kollokvium
Immunológia	2	1,5	3	Molekuláris sejtbiológia II.	kollokvium
Belgyógyászati propedeutika	1,5	4	5	Anatómia, szövet- és fejlődés. III., Orvosi élettan I., Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció)	kollokvium
Katasztrófák felszámolásának egészségügyi alapjai I.	1 X 2	-	0	-	aláírás
6. szemeszter	12	16	27		
Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	1,5	2,5	4	Kórélettan és klinikai lab. diagnosztika I., Immunológia	szigorlat

Laboratóriumi medicina	1,5	-	2	-	kollokvium
Orvosi mikrobiológia II.	1,5	2	3	Orvosi mikrobiológia I., Immunológia	szigorlat
Patológia II.	3	4	7	Patológia I.	szigorlat

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
6. szemeszter (folytatás)					
Belgyógyászat I. (anyagcsere, endokrinológia, toxikológia)	1,5	3	4	Belgyógyászati propedeutika Kórélettan és klin. lab.diagn. II. * Patológia II. *	kollokvium
Genetika és genomika	2	2	4	Orvosi biokémia III., Molekuláris sejtbiol. II.	kollokvium
Magatartástudomány II. (Orvosi pszichológia)	1	2,5	3	Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció) , Orvosi szociológia	szigorlat
Katasztrófák felszámolásának egészségügyi alapjai II.	1 X 2	-	0	-	aláírás
Belgyógyászat nyári gyakorlat	-	-	0	Belgyógyászati propedeutika	aláírás
Preklinikai modul kötelezően választható tárgyak					
A légzés és a légzőszervi megbetegedések klinikai élettani alapjai	2	-	2	Orvosi élettan II.	gyak.jegy
Asszisztált reprodukciós és nőgyógy. endokrinológia I.	2	-	2	Orvosi élettan II.	gyak.jegy
Asszisztált reprodukciós és nőgyógy. endokrinológia II.	2	-	2	Asszisztált reprodukciós és nőgyógy. endokrinológia I.	gyak.jegy
Gasztroenterológiai onkológia	2	-	2	Belgyógyászati propedeutika	gyak.jegy
Klinikai cardiovascularis fiziológia	2	-	2	Orvosi élettan II.	gyak.jegy
Problémaorientált orvosi élettan	2,5	-	4	Orvosi élettan II.	gyak.jegy
7. szemeszter	11,5	15,5	29		
Farmakológia és farmakoterápia I.	2,5	2,5	5	Orvosi élettan II., Orvosi biokémia II., Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	kollokvium
Népegészségtan és preventív medicina I.	1	2,5	4	Patológia II., Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	kollokvium
Belgyógyászat II. (nefrológia, immunológia, reumatológia)	1,5	3	4	Belgyógyászat I., Immunológia	kollokvium

				Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	
Orvosi képző eljárások	Félévente 12 óra elmélet és 16 óra gyakorlat		2	Orvosi biofizika II., Anatómia, szövet- és fejlődés IV.	kollokvium
Sebészet I.	2	1	3	Patológia II., Kísérletes és sebészeti mütétan, Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	kollokvium
Fül-Orr-Gégészet	1	2	3	Anatómia, szövet- és fejlődés.IV., Kísérletes és sebészeti mütétan, Sebészet I. **	kollokvium
Bőrgyógyászat	1,5	2,5	4	Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II., Belgyógyászat I., Farmakológia és farmakoter. I. **	kollokvium

* egyidejű felvétel

** egyidejű felvétel A-D csoportok (7.szemeszter)

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
7. szemeszter (folytatás)					
Szájsebészet és fogászat	1	1	2	Anatómia, szövet- és fejlődés. IV., Kísérletes és sebészeti mütétan, Sebészet I. **	kollokvium
Bioetika – orvosi etika	1	1	2	Magatartástudomány II. (O. pszich.)	kollokvium
Katasztrófák felszámolásának egészségügyi alapjai III.	1X2	-	0	-	aláírás
8.szemeszter	13,5	16	30		
Klinikai genetika	2	-	2	Genetika és genomika	kollokvium
Farmakológia és farmakoterápia II.	2,5	2,5	5	Farmakológia és farmakoterápia I., Orvosi mikrobiológia II., Belgyógyászati propedeutika	szigorlat
Népegészségtan és preventív medicina II.	1	2,5	4	Népegészségtan és preventív medicina I. Orvosi mikrobiológia II.	szigorlat
Pulmonológia	1	2	3	Patológia II., Belgyógyászati propedeutika	kollokvium
Belgyógyászat III. (Kardiológia)	1	2	3	Belgyógyászat II. ** Orvosi mikrobiológia II., Farmakológia és farmakoterápia I.**	kollokvium
Sebészet II.	2	2	4	Sebészet I., Farmakológia és farmakoterápia I.	kollokvium
Ortopédia	1	2	3	Anatómia, szövet- és fejlődés.IV., Patológia II., Sebészet I. ***	kollokvium
Radiológia	2	2	4	Orvosi képző eljárások, Anatómia, szövet- és fejlődés.IV., Patológia II.	kollokvium
Pszichoterápia az orvosi gyakorlatban	1	1	2	Magatartástudomány II. (O.pszich.) Belgyógyászati propedeutika	kollokvium

Katasztrófák felszámolásának egészségügyi alapjai IV.	1x2	-	0	-	aláírás
Sebészet nyári gyakorlat	-	-	-	Sebészet II. *	aláírás
9. szemeszter	16	16,4	30		
Belgyógyászat IV. (gastroenterológia, onkológia)	1,5	3	4	Belgyógyászat III., Farmakológia és farmakoterápia II., Radiológia	kollokvium
Sebészet III.	1	1	2	Sebészet II., Seb. nyári gyakorlat	kollokvium
Szülészet és nőgyógyászat I.	2	1 hét	4	Patológia II., Kórélettan és klin.labor.diagn.II., Sebészet II.	gyak.jegy
Gyermekgyógyászat I.	2	3	5	Patológia II., Farmakológia és farmakoterápia II., Belgyógyászat III.(Kardiológia)	gyak.jegy
Ideggyógyászat I.	2	1,5	3	Anatómia, szövet- és fejlődés IV., Patológia II., Belgyógyászat III.(Kardiológia)	gyak.jegy
Elmegyógyászat I.	1,5	2	3	Farmakológia és farmakoterápia II., Ideggyógyászat I.*	kollokvium
Egészségügyi jogi, biztosítási és gazdasági ismeretek	1	1,5	2	Népegészségtan és preventív medicina II.	kollokvium
Oxyológia -sürgősségi orvostan	1,5	1,1	1	Belgyógyászat III.(Kardiológia), Sebészet II.	kollokvium
Urológia	1	2	3	Sebészet II., Radiológia	kollokvium

* egyidejű felvétel

** egyidejű felvétel A-D csoportok (7.szemeszter)

*** egyidejű felvétel E-H csoportok (7.szemeszter)

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
9. szemeszter (folytatás)					
Családorvostan	1	-	1	Belgyógyászat III.(Kardiológia), Népegészségtan és preventív medicina II.	kollokvium
Intenzív terápia és aneszteziológia	1,5	1,3	2	Sebészet II., Farmakológia és farmakoterápia II., Belgyógyászat III. (Kardiológia)	kollokvium
10. szemeszter	14	15,5	30		
Belgyógyászat V. (hematológia, infektológia, elkülön.diagn.)	2	3	5	Belgyógyászat IV., Ideggyógyászat II.* Igazságügyi orvostan *	kollokvium
Traumatológia	1,5	2	3	Anat., szövet- és fejlődést.IV., Radiológia, Sebészet II.	kollokvium
Szülészet és nőgyógyászat II.	2	-	2	Szülészet és nőgyógyászat I.	kollokvium
Gyermekgyógyászat II.	2	3	5	Gyermekgyógyászat I.	kollokvium
Ideggyógyászat II.	2	1,5	4	Ideggyógyászat I.	kollokvium
Elmegyógyászat II.	1,5	2	4	Elmegyógyászat I.	gyak.jegy
Igazságügyi orvostan	1	2	3	Anat., szövet- és fejlődést.IV., Genetika és genomika, Patológia II.	kollokvium

Szemészet	2	2	4	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV., Sebészet II., Belgyógyászat III. (Kardiológia)	kollokvium
-----------	---	---	---	--	------------

* egyidejű felvétel

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Klinikai modul kötelezően választható tárgyak					
A hemopoetikus őssejt-transzplantáció alapjai	2	-	2	-	gyak.jegy
A pszichoszomatika elmélete és gyakorlata I.	2	-	2	-	gyak.jegy
A pszichoszomatika elmélete és gyakorlata II.	2	-	2	-	gyak.jegy
Aneszteziológia és intenzív terápia (köt.vál.)	2	-	2	Sebészet II.	gyak.jegy
Antibiotikum-terápia, infektológia	2	-	2	Farmakológia és farmakoterápia I.	gyak.jegy
A terhsgondozás elmélete és gyakorlata	1	1	2	Kórélettan és klin.labor. diagn.II.	gyak.jegy
Az öngyilkossági veszélyállapot felismerése és megelőzése	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
Biostatistika a klinikai orvostudományban	2	-	2	Biostatistika és informatika alapjai	gyak.jegy
Bizonyíték alapú gyógyszeres terápia	2	-	3	Farmakológia és farmakoterápia II.	gyak.jegy
Családorvosi ismeretek	2	-	2	Belgyógyászat II.	gyak.jegy

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Klinikai modul kötelezően választható tárgyak (folytatás)					
Egészségügyi informatika	2	-	2	Biostat.és inform. alapjai	gyak.jegy
Egészségügyi menedzsment	2	-	2	Belgyógyászat I.	kollokvium
EKG a betegágy mellett	2	-	3	Orvosi élettan II., Kórélettan és kl.lab.diagn.I.	gyak.jegy
Fej-nyaksebészet	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV., Patológia II.	gyak.jegy
Gyakorlati allergológia	2	-	2	Bőrgyógyászat	gyak.jegy
Gyermek- és ifjúságpszichiátria alapvonalai	2	-	2	Gyermekgyógyászat I.	gyak.jegy
Gyermekneurológia	2	-	2	Gyermekgyógyászat I.	gyak.jegy

Gyermekebészet	2	-	2	Sebészet II.	gyak.jegy
Idegsebészet	2	-	2	Ideggyógyászat I. *	gyak.jegy
Infektológia	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
Kábítószer-abúzus	2	-	2	Patológia II., Kórélettan és klin.labor. diagn.II., Orvosi mikrobiológia II.	gyak.jegy
Klinikai endokrinológia	2	-	2	Kórélettan és klin.lab.diagn.II.	gyak.jegy
Klinikai gasztroenterológia	2	-	3	Belgyógyászati propedeutika	gyak.jegy
Klinikai genetika I.	2	-	3	Immunológia	gyak.jegy
Klinikai genetika II.	2	-	3	Immunológia	gyak.jegy
Klinikai hematológia	2	-	2	Belgyógyászat II.	gyak.jegy
Klinikai kórélettan I.	2	-	3	Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	gyak.jegy
Klinikai kórélettan II.	2	-	3	Klinikai kórélettan I.	gyak.jegy
Klinikai onkológia I-II.	2	-	3	-	gyak.jegy
Klinikai reumatológia és oszteológia	2	-	2	Patológia II.	gyak.jegy
Klinikopatológia I.	2	-	3	Patológia II.	gyak.jegy
Klinikopatológia II.	2	-	3	Patológia II.	gyak.jegy
Neonatólógia	2	-	2	Gyermekgyógyászat I.	gyak.jegy
Nefrológia I.	2	-	3	Kórélettan és klin.labor. diagn.II.	gyak.jegy
Nefrológia II.	2	-	3	Nefrológia I.	gyak.jegy
Nukleáris medicina	2	-	2	Orv. biofizika II, Orv. élettan II.	gyak.jegy
Oxiológia-sürgősségi orvostan	2	-	2	Oxiológia- sürgősségi orvostan (kötelező)	gyak.jegy
Rehabilitáció	1	1	2	Belgyógyászat II.	gyak.jegy
Sportkardiológia	2	-	3	Kórélettan és klin.lab.diagn.II., Belgyógyászati propedeutika	gyak.jegy
Vascularis Medicina	2	-	2	Sebészet II., Radiológia, Belgyógyászati propedeutika	gyak.jegy

* egyidejű felvétel

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Szabadon választható tárgyak					
A biztonságos gyógyszeralkalmazásról (farmakovigilancia) leendő orvosoknak és gyógyszerészeknek	2	-	2	Farmakológia és farmakoterápia I. egyidejű felvétele	gyak. jegy
A férfiak egészsége, betegségei	2	-	2	-	gyak.jegy
A haemostasis, a véralvadás zavarai	2	-	2	Orvosi élettan II.	gyak.jegy
A hagyományos kínai orvoslás alapjai	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV.	gyak.jegy

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
A jóga funkcionális morfológiai alapismeretei	2	-	2	-	gyak.jegy
A kalcium- és csontanyagcsere betegségei	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
A kemotaxis biológiai és klinikai jelentősége	2	-	2	Orvosi kémia	gyak.jegy
A leggyakoribb gyógyszer-interakciók esetbemutatókon keresztül	2	-	2	Belgyógy. III. (Kardiológia) Farmakológia és farmakoterápia II.	gyak.jegy
A makromolekuláktól a gyógyításig: gyógyszerfejlesztés és gyógyszeripar	2	-	2	Orvosi biokémia I., Orv. élettan I. és Orvosi biokémia II. egyidejű felvétele	gyak.jegy
A munka egészségkultúrája és a munkahelyi stressz	2	-	2	Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció), Orvosi szociológia	gyak.jegy
A neurotraumatológia alapvonalai	2	-	2	Radiológia, Fül-orr-gégészet	gyak.jegy
A reprodukció kulturális különbségei. A gyermek-vállalás antropológiai és biológiai megközelítésben.	2	-	2	-	gyak.jegy
A sebészet határterületi kérdései – A gondolkodó sebészet I.-II.	1	-	1	Orvosi élettan II. , Kórélettan és klin.labor diagn.II.	gyak. jegy
Alvásmedicina: alvás- és ébredészavarok diagnosztikája és terápiája	2	-	2	Orvosi élettan II.	gyak.jegy
A nemi különbségek pszichobiológiai alapjai	2	-	2	-	gyak.jegy
Angol nyelv I-IV.	4	-	3	-	gyak.jegy
Art of Learning - A tanulás művészete	2	-	2	-	gyak.jegy
A szex genetikája	2	-	2	Molekuláris sejtbiológia II., Anatómia, szövet- és fejlődéstan II., Immunológia	gyak.jegy
Autizmus Graduális Kurzus	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV.	gyak.jegy
Autoimmun betegségek, a sejtektől a betegágyig	2	-	2	Kórélettan és klin.labor. diagn.II.	gyak.jegy

Szabadon választható tárgyak (folytatás)

Az extracelluláris vezikulák szerepe a sejtek közötti kommunikációban	2	-	2	-	gyak.jegy
---	---	---	---	---	-----------

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Az érlelmeszesedés megelőzése gyermekkorban és serdülőkorban	2	-	2	Orvosi élettan II., Orvosi biofizika II., Orv.biokémia III.	gyak.jegy
Az orvosi hivatás kritikus helyzetei a személyiség-pszichológia tükrében	1	-	1	Orvosi szociológia, Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció), Magatartástud. II.(Orvosi pszichológia)	gyak.jegy
Az orvosi hivatástudat eredete	2	-	2	-	gyak.jegy
Betegjogok elmélete és gyakorlata	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
Betegségmegelőzés munkahelyen és a praxisban	2	-	2	Orvosi élettan II., Orvosi biofizika II., Orvosi biokémia III.	gyak.jegy
Bevezetés a farmakológiai kutatásokba	2	-	2	Orvosi biokémia I., Orv.élettan I. és Orvosi biokémia II. egyidejű felvétele	gyak.jegy
Bevezetés az epigenetikába	2	-	2	Immunológia	gyak.jegy
Cerebrovascularis idegrendszeri betegségek	2	-	2	Patológia II.	gyak.jegy
Dietoterápia	2	-	2	Kórélettan és klinikai laboratóriumi diagnosztika II.	gyak.jegy
Disruptive Technologies in Medicine (Forradalmi technológiák az orvostudományban)	2	-	1	-	gyak.jegy
Egészségfejlesztés és életmódváltás I.	-	2	2	Testnevelés IV.	gyak.jegy
Egészségfejlesztés és életmódváltás II.	-	2	2	Testnevelés IV.	gyak.jegy
Egészségügyi ellátással összefüggő fertőzések járványtana és megelőzése	2	-	2	Orvosi mikrobiológia II.	kollokvium
Éghajlatváltozás és egészség – társadalomtudományi megközelítésből	2	-	2	O.szociológia	gyak.jegy
Érsebészet és szívsebészet	2	-	2	Sebészet I. és Belgyógyászat III. (Kardiológia)	gyak.jegy
Fájdalomról az orvosi gyakorlatban	2	-	2	-	gyak.jegy
Gasztroenterológiai kórképek genetikája és immunológiai háttere	2	-	2	Preklinikai modul	gyak.jegy
Genomika	2	-	2	Orv.biokémia III.	gyak.jegy
Gyakorlati neuroradiológia	2	-	2	-	gyak.jegy

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Gyermekkori daganatos betegségek a gyakorlatban	2	-	2	Kórélettan és klin.lab. diagn. II., Patológia II., Farmakológia és farmakoter. II.	gyak.jegy
Gyulladásbiológia	2	-	2	Molekuláris sejtbiológia II.	gyak.jegy
Szabadon választható tárgyak (folytatás)					
Intervenciós onkológia	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV., Orv.élettan II.	gyak.jegy
Istenhit és ész az orvostudományban	2	-	2	-	gyak.jegy
Kardiorespiratorikus és neurofiziológiai mérési technikák	2	-	2		gyak.jegy
Klinikai mikrobiológia	2	-	2	Orvosi mikrobiológia II.	gyak.jegy
Klinikai toxikológia	2	-	2	Kórélettan és klin.lab.diagn. II., Patológia II., Farmakológia és farmakoter. II.	gyak.jegy
Közösségi média az orvoslásban	2	-	2	Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció)	gyak.jegy
Magyar egészségügy története, kutatása	2	-	2	-	gyak.jegy
Mindennapi immunológia	2	-	2	-	gyak.jegy
Modellmembránok	2	-	2	Orvosi biofizika I.	gyak.jegy
Modern műtéti eszközök és technikák	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
Molekuláris biológiai módszerek	1	-	1	Orvosi kémia	gyak.jegy
Molekuláris orvostudományi kutatások	1	-	1	Orvosi kémia	gyak.jegy
Művészet kórélettana	1	1	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV., Orv.élettan II., Orv.biokémia III.	gyak. jegy
Nanotechnológia és módszerei	2	-	2	Orvosi biofizika II.	gyak.jegy
Neurobehavioral assessment of infants (angol nyelven)	2	-	2	-	gyak.jegy
Német nyelv I-IV.	4	-	3	-	gyak.jegy
Népegészségügyi kihívások egészségpolitikai válaszok	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan IV., Orv.élettan II., Orv.biokémia III.	gyak.jegy
Orvosi biofizika haladóknak	1	-	1	-	gyak.jegy
Pályaszocializációs műhely orvostanhallgatóknak I.	2	-	2	Magatartástudomány I. (Orvosi kommunikáció)	gyak.jegy

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Pályaszocializációs műhely orvostanhallgatóknak II.	2	-	2	Pályaszocializációs műhely orvostanhallgatóknak I.	gyak.jegy
Plasztikai sebészet a jelenben és a jövőben	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
Praxisszervezési ismeretek	2	-	2	-	gyak.jegy
Profex I-II.	4	-	3	-	gyak.jegy
Pszichoneuro-immunológiai tényezők hatása az emberi szervezet károsításában	2	-	2	Immunológia	gyak.jegy
Romológiai ismeretek – kisebbségi mentálhigiéné	2	-	2	-	gyak.jegy
Stresszkezelés elmélete és gyakorlata	2	-	2	-	gyak.jegy
Sürgősségi ellátást igénylő belgyógyászati kórképek I.	2	-	2	Belgyógyászat I.	gyak.jegy
Szabadon választható tárgyak (folytatás)					
Sürgősségi ellátást igénylő belgyógyászati kórképek II.	2	-	2	Sürgősségi ellátást igénylő belgyógyászati kórképek I.	gyak.jegy
Szaknyelv I.-IV.	4	-	3	-	gyak.jegy
Szemelvények a szülészeti-nőgyógyászat klinikumából- esetbemutatók	2	-	2	Szülészet és nőgyógyászat I.	gyak.jegy
Szexuális úton terjedő betegségek – STD-betegségek – az általános orvosi gyakorlatban	2	-	2	Orvosi mikrobiológia II., Bőrgyógyászat egyidejű felvétele	gyak.jegy
Szívsebészet	2	-	2	Sebészet II., Belgyógy.III. (Kardiológia)	gyak.jegy
Tanatológiai ismeretek	2	-	2	-	gyak.jegy
Terminológia	2	-	2	-	gyak.jegy
Tudomány és művészet kórélettana	1	1	2	-	gyak.jegy
Tumorbiológia	2	-	2	Anatómia, szövet- és fejlődéstan II.	gyak.jegy
Vakcinológia - védőoltások	2	-	2	Immunológia, Belgy.propedeutika	gyak.jegy
„Vis major a betegágnál” – A bioetika kérdései a gyakorlati orvoslásban	2	-	2	-	gyak.jegy
Zsidó orvosi etika I.	2	-	2	-	gyak.jegy
Zsidó orvosi etika II.	2	-	2	Zsidó orvosi etika I.	gyak.jegy

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
11-12. szemeszter		42 hét	59		

tantárgy megnevezése	óraszámok		kredit-pont	előfeltételi tárgy(ak)	számonkérés
	ea. (ó/hét)	gyak. (ó/hét)			
Belgyógyászat (1 hét infektológia, 1 hét családorvostan)	-	9 hét	9	Belgyógyászat V., Orvosi képalkotó eljárások, Bioetika – orvosi etika	szigorlat
Sebészet (1 hét érsebészet, 2 hét traumatológia)	-	9 hét	9	Sebészet III., Traumatológia	szigorlat
Gyermekgyógyászat (1 hét fertőző)	-	8 hét	8	Gyermekgyógyászat II.	szigorlat
Szülészeti-nőgyógyászat	-	5 hét	5	Szülészet II., Urológia, Gyermekgyógyászat II.	szigorlat
Ideggyógyászat	-	4 hét	4	Ideggyógyászat II.	szigorlat
Elmegyógyászat	-	4 hét	4	Elmegyógyászat II.	szigorlat
Mentőgyakorlat	-	2 hét	-	Oxiológia-sürgősségi orvostan	aláírás
Transzfúziós tanfolyam		1 hét	-	-	aláírás
Szakdolgozat	-	-	20	-	-